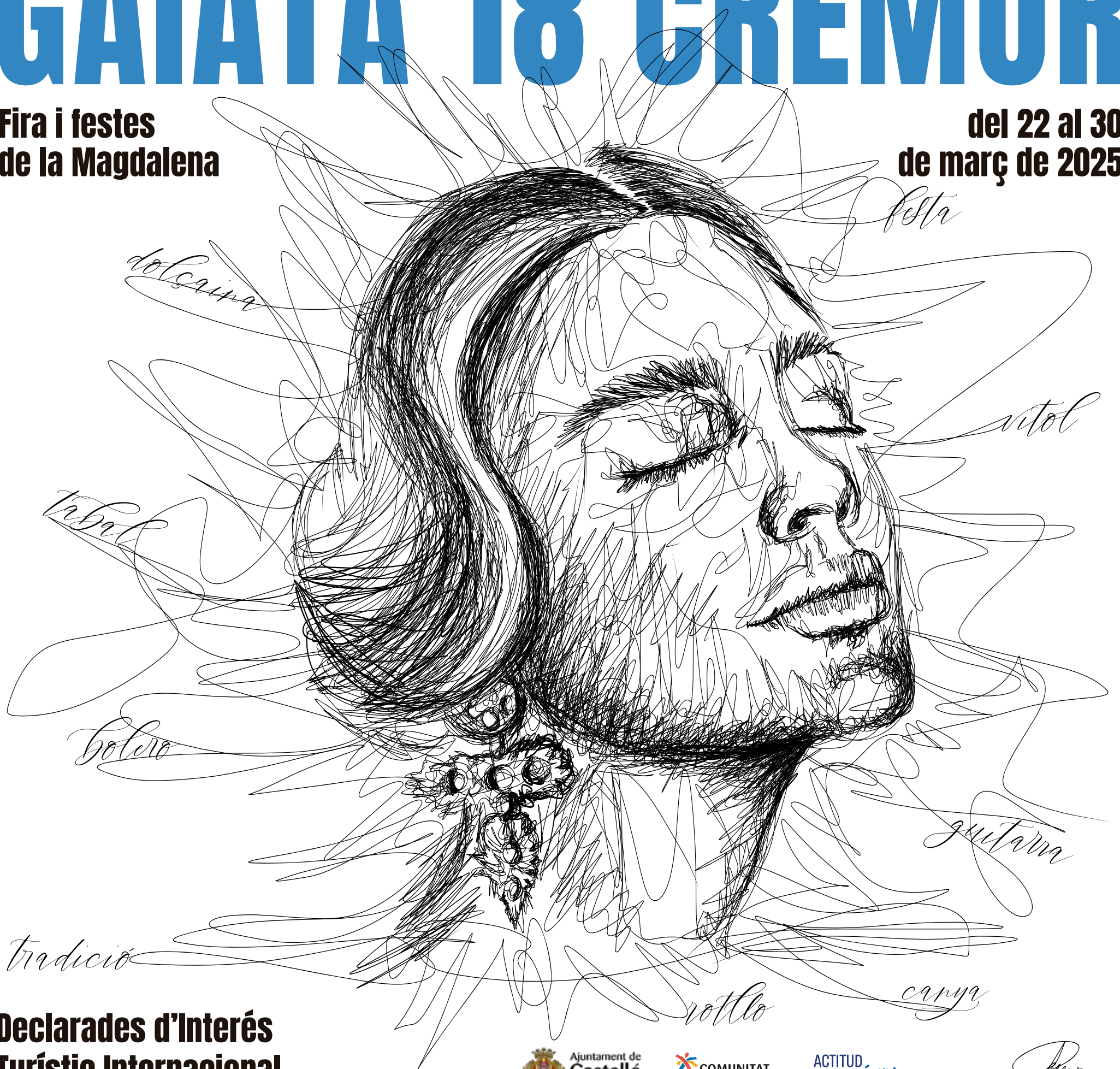

GAIATA 18 CRÈMOR

**Fira i festes
de la Magdalena**

**del 22 al 30
de març de 2025**

**Declarades d'Interés
Turístico Internacional**

Jose 2025

GAIATA 18 CRÉMOR

Fira i festes
de la Magdalena

del 22 al 30
de març de 2025

**Declarades d'Interés
Turístico Internacional**

Ajuntament de
Castelló
Festes

ACTITUD
MEDITERRÁNEA

Jose 2025

20

RENAULT 5 E-TECH 100% ELÉCTRICO

120 CV - 90 kW

hasta 410 km de autonomía⁽¹⁾
openR link con Google integrado⁽²⁾

95€ desde
/mes⁽³⁾
entrada: 9.791,21€
última cuota: 15.847,20€
te adelantamos la subvención del plan MOVES III⁽⁴⁾

(1) según datos de wltip. (2) Google, Google Play, Google Maps, Waze y otras marcas, son marcas registradas de Google LLC. (3) oferta en península y baleares para particulares y autónomos, del 15/02 al 31/03 de un Renault 5 E-Tech 100% eléctrico, financiado a través de preference con RCI Banque SA, sucursal en España. **precio contado: 26.800,94€.** ej. de financiación para Renault 5 E-Tech 100% eléctrico evolution 90 kW (120 CV) autonomía urbana. **precio por financiar: 25.427,11€.** entrada: 9.791,21€. imp. a financiar: 16.187,24€. 36 cuotas de 95€/mes y última cuota: 15.847,20€. comisión de apertura (al contado): 315,65€ (1,95%). intereses: 3.079,96€. coste total del crédito: 3.946,95€. imp. total adeudado: 19.582,85€. **precio total a plazos: 29.374,06€.** TIN: 6,25%. TAE: 8,57%. el imp. a financiar incluye protección de pagos obligatoria 551,34€. sistema de amortización francés. la oferta incluye IVA, impuesto de matriculación, transporte, aportación del fabricante al Plan MOVES III. permanencia mín. de 36 meses. el imp. mín. a financiar será el de mayor cuantía entre 7.000€ o el imp. de la última cuota. sujeto a un kilometraje máx. de 10.000 kms/año. incompatible con otras acciones financieras. modelo visualizado puede no coincidir con el ofertado. (4) programa MOVES III del gobierno, condiciones www.idae.es financiación RCI Banque SA, Sucursal España, imp. max. 7000€/18 meses. financiación bajo estudio y aprobación de la entidad. oferta válida hasta fin de existencias de fondos de Presupuestos Generales del Estado. **consumo mixto wltip (kWh/100km): 14,5 - 14,7*. emisiones wltip CO₂ (g/km): 0.** * consumo estimado, pendiente homologación wltip

renault.es

**Renault
Autersa**

Castellón
avda. Vall d'Uixó, 44

Vila-real
ctra. Onda, Km 1

www.autersa.es

25

**Fira i festes de la Magdalena
del 22 al 30 de març de 2025
Declarades d'Interés Turístic
Internacional**

SUMARI

Portada: Gloria Sánchez i Molina

Edita: Impremta Rosell SL

Disseny i maquetació: Impremta Rosell SL

Direcció i coordinació: Jose Antonio Lleó i Claudia Arrufat

Traducció i correcció: Jose Antonio Lleó i Claudia Arrufat

Textes: Claudia Arrufat i Noelia Personat

Publicitat: Pablo Antón i Lourdes Palacios

Reportatge fotogràfic calendari fester: Erik Pradas, Kym Ros i Toni Losas

Reportatge fotogràfic: Claudia Arrufat i Frank Palace

Depòsit Legal: CS 91-2025

Impressió: Impremta Rosell SL

El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2025

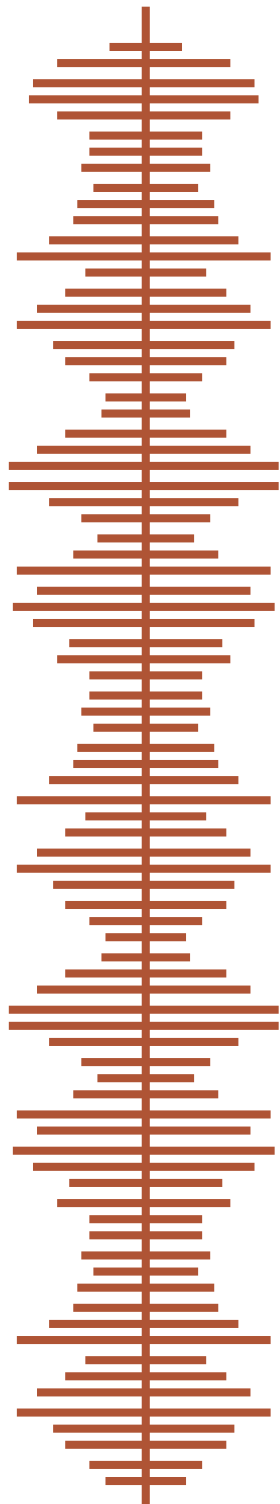
Carlos Mazón i Guixot	5
Marta Barrachina i Mateu	7
Begoña Carrasco i García	9
Noelia Selma i Andreu	11
Arantxa Miralles i Benages	13
Paula Torres i Claramonte	15
Carla Ibáñez i Fabra	17
Claudia Arrufat i Muricah	19
Jose Antonio Lleó i Rubio	21
Pablo Antón i Silva	23
Pepe Beltrán i Bacas	25
Presidents Falla Primat Reig	
Sant Vicent de Paül	27
Fallera Major de la Falla Primat Reig	29
President Associació Cultural l'Horta de València	31
Reina de l'Horta de València	33

ES E D U T A L S

03

20

25

PROFESSIONALS DE LA FERRETERIA AL SEU SERVEI

 CASTILLO

FERRETERIA · INDUSTRIAL
ROBA I CALÇAT LABORAL
DROGUERIA · MENATGE · LLAR · JARDÍ
CONSTRUCCIÓ · TELES I TANQUES · SOLDADORS
ESTUFES · PELET · PASTORS ELÈCTRICS

www.comercialcastillo.es

Avda. d'Alcora, 113

12006 CASTELLÓ

CARLOS MAZÓN I GUIXOT

**PRESIDENT DE LA
GENERALITAT VALENCIANA**

El nostre poble s'ha enfrontat a la pitjor situació de la seua història recent, però com moltes altres vegades en el passat, tornarà a posar-se en peus. Després d'una de les pitjors catàstrofes naturals patides per Europa, amb fermesa i humilitat, hem emprés des de la Generalitat el camí de la reconstrucció econòmica i social, amb tots els nostres recursos i exigirem que totes les institucions s'impliquen també perquè avancem amb seguretat, sense deixar a ningú a un costat.

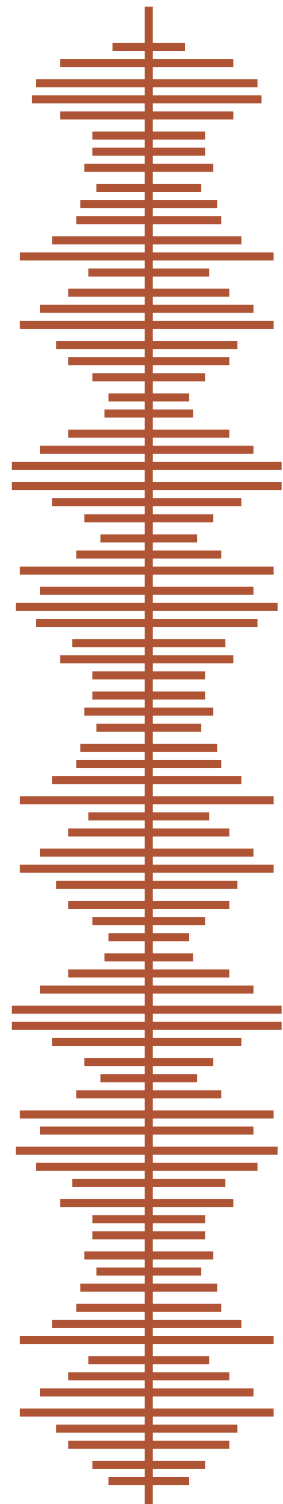
El poble valencià ha donat, una vegada més, una gran lliçó de solidaritat i continuarem treballant amb totes les persones, entitats i associacions per un futur més sostenible i resilient. Comptem amb molts suports, també amb el de les persones que impulsen les nostres celebracions més estimades, que han estat a l'altura i des del principi han aportat el seu esforç amb rapidesa i generositat. Vull agrair-vos, des d'ací, la vostra solidaritat i animar-vos a continuar avant.

Les Festes de la Magdalena de Castelló posen de manifest el caràcter de la ciutat, emprenedor, dinàmic i creatiu i també la voluntat clara de conservar i projectar cap al futur les tradicions que conformen la seua identitat pròpia. Els actes que cada any agermanen als carrers a milers de persones tenen una empremta popular innegable, i eixe esperit participatiu el trobem de manera molt especial en les gaiates.

En cada gaiata, moltes persones vos uniu per a treballar per la festa i fer que Castelló brille intensament en una nit única. Des de fa més de quaranta anys, la Gaiata 18 "Crèmor" ix al carrer en un dels actes més significatius de les Festes de la Magdalena. En 2025 també l'acompanyareu i contemplareu el seu recorregut. Serà la culminació d'un gran esforç que heu realitzat durant mesos i que té en eixe moment la seua millor recompensa.

Des d'ací vull fer-vos arribar una salutació molt cordial a tota la gent que feu possible que la Gaiata 18 "Crèmor" continue mantenint la seua cita anual amb les Festes de la Magdalena, en companyia dels meus millors desitjos per al futur.

20

25

PANADERÍA • PASTELERÍA

BLANCH

— DESDE 1913 —

GRAN VARIETAT DE PANS

aroma i sabor del pa de sempre

PASTISSERIA - CAFETERIA

desdejunis, esmorzars i berenars

PRIMER PREMI
MILLOR PA
DE CASTELLÓ 2017-18

C/Saragossa, 37, 12001. Castelló
T. 964 243 031

C/Catalunya, 33, 12004. Castelló
T. 964 242 402

MARTA BARRACHINA I MATEU

**PRESIDENTA DE L'EXCEL·LENTÍSSIMA
DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE CASTELLÓ**

Motor fonamental de la festa

Amb el tercer dissabte de Quaresma arriba l'inici de les Festes de la Magdalena. La data més anhelada per tots els castellonencs, ben assenyalada en tots els calendaris i que suposa el retrobament d'una societat il·lusionada per a compartir, amb veïns i visitants, i fer sentir, les nostres tradicions.

Les festes de la Magdalena són l'espai de convivència més intens i entranyable de Castelló, una festa que es viu amb passió i il·lusió en cada racó de la ciutat. Durant nou dies, Castelló sencera s'omplirà de llum i color, d'un ambient emblemàtic i festiu, propi d'esta celebració, que cada any congrega a un gran nombre de persones.

Perquè les Festes de la Magdalena són unes festes de tots i per a tots, que es viuen i es gaudixen als carrers de la capital de la nostra província. Unes festes amb molta tradició que cada any són possible gràcies a la incansable labor de les comissions dels 19 sectors de Castelló. Homes i dones que s'esforcen durant dels 365 dies de l'any per a traure al carrer la Gaiata i complir la tradició.

Crèmor és un gran exemple de comissió. Un gran grup d'amics que treballa per a mantindre encesa la flama de la tradició, portar i celebrar, cada any, la Festa de la Magdalena amb gran entusiasme a cada racó del sector 18.

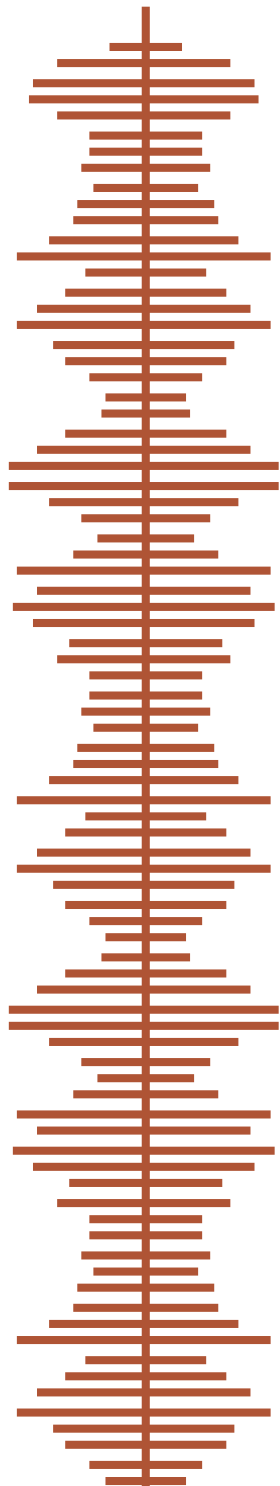
Crèmor sempre ha sigut un referent d'esforç, de compromís amb les nostres tradicions, un motor fonamental de la festa que enguany tornarà al carrer a gaudir de la Magdalena. I ho farà amb la millor representació, amb la jove madrina Llanos Martorell i la xicoteta Leyre Antón. Quantes experiències us queden per compartir!

Aproveiteu este somni cada dia i gaudiu de la festa al costat dels companys de la Gaiata 18, però també al costat dels veïns i veïnes de Castelló, i tots aquells visitants que vinguen a viure la festa de la Magdalena.

Castelló ja està preparada per a veure desfilar les gaiates per cada racó de la ciutat, rememorant els nostres avantpassats i deixant clar que la llum de la Gaiata és el símbol més representatiu de la setmana més gran de la ciutat. Bones festes a tot el sector!

MAGDALENA 2025

20

25

OBERT DE 05:00 DEL MATÍ FINS AL TANCAMENT

De dimarts a diumenge
al costat del supermercat
de la universitat

BEGOÑA CARRASCO I GARCÍA

**ALCALDESSA
DE CASTELLÓ**

Gaiata 18, una odissea festera

Una odissea espacial... i festera. Això és el que es van trobar els sorpresos castellonencs que van assistir a la presentació de la Gaiata 18, Crèmor en els primers dies de novembre. El salt fins a la Magdalena de l'any 2224 no va poder ser més espectacular i emotiu perquè, tal com sospitàvem, el sentiment i la il·lusió per les nostres festes fundacionals es manté intacta. No pot haver-hi millors ambaixadores en eixa ambició que les vostres madrines, Llanos Martorell i Leyre Antón, la llum de Crèmor per a les festes de 2025. Crec que no podíeu haver triat millor per a formar un equip de garanties al costat del nou president, Pablo Antón, després del traspàs del càrrec de José Antonio Lleó, qui va estar de president més de 20 anys i ara és president de la Federació Gestora de Gaiates.

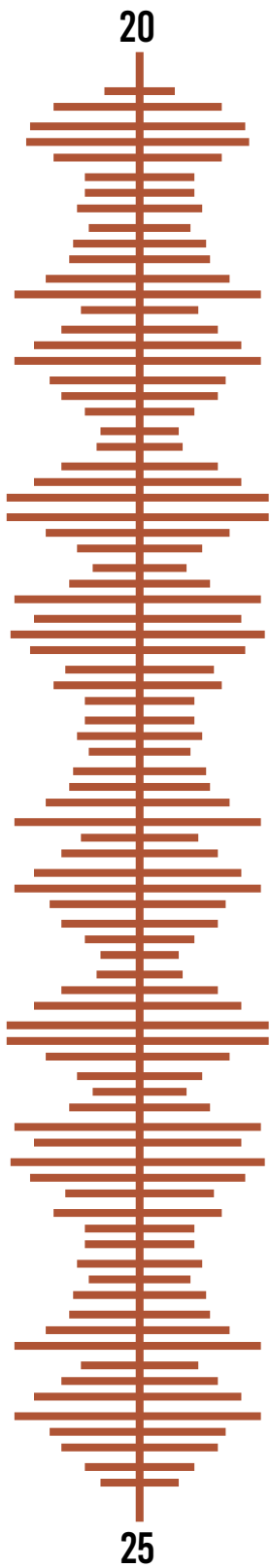
No importa si anem a bord d'una nau espacial o de la Panderola, les nostres festes continuaran sent l'orgull de la capital de la Plana. Ahir, hui i sempre, perquè formen una part indivisible de les nostres senyes d'identitat.

Començava el meu discurs parlant d'una odissea i, sovint, això és exactament el que suposa tirar avant un llibret com este. Són moltes hores d'esforç, de correccions de textos, de canvis de disseny, de maquetació fotogràfica, d'una infinitat de retocs fins a aconseguir un producte que estiga a l'altura del que es mereix un sector com el vostre. Perquè un llibret no és solament una col·lecció de textos sobre la història i les tradicions de les nostres festes, és molt més. La carta de presentació de tots els vostres somnis i desitjos per a la Magdalena de 2025 i això no és qualsevol cosa. Hi ha molta il·lusió i ganes darrere d'estes pàgines, les mateixes que tenim tots de viure unes festes que ja quasi podem acariciar amb els dits de les mans, i per això hem de fer un últim esforç col·lectiu.

La meua enhorabona a tots els que heu posat el vostre granet d'arena en esta publicació. Abans de finalitzar, voldria expressar-vos una petició que estic segura que continuareu fent realitat. Com ha fet Crèmor, continuem millorant any rere any. No ens conformem amb tot el que hem aconseguit, anem a per més. Perquè estes continuen sent les millors festes del món, com sempre han sigut, però perquè ho siguen encara més. Compte amb tots i cada un dels membres de la comissió de la Gaiata 18 per a aconseguir-ho. Vosaltres també podeu comptar amb mi. Els meus millors desitjos perquè visqueu les millors Festes de la Magdalena de la nostra vida. Que així siga!

MAGDALENA 2025

Major S. Jaume, 12 · 964 520 382 · 12540 **Vila-real**
La Tanda, 25 · 964 740 430 · 123530 **Borriana**
Avda, Montendre, 3 · 656808626 · 12200 **Onda**
P/Pere Cornell, 6 · 653 897 061 · 12550 **Almassora**
Major, 22 · 964 740 111
Enmig, 46 · 964 232 522
12001 **Castelló**
Passeig Universitat, 29 · 964 043 800
Ctra. N-340, km. 64 - Local B49 (C.C. Salera) · 96293552
12006 **Castelló**
Avda. Castelló, 24 · 964 094 234
12560 **Benicàssim**

Reserva cita online a
www.multiopticas.com

MULTIÓPTICAS

NOELIA SELMA I ANDREU

**REGIDORA DE FESTES I PRESIDENTA DEL
PATRONAT DE FESTES DE CASTELLÓ**

Estimats membres de la Comissió de la Gaiata 18 “Crèmor” i veïns del sector:

És un veritable plaer dirigir-me a vosaltres en aquestes dates tan pròximes a la celebració de les festes de la Magdalena 2025. La Gaiata 18, Crèmor, porta un nom que ens transporta a la necessitat dels castellonencs de trencar amb la rutina i passar uns mesos lluny del centre i gaudint de la frescor dels masets.

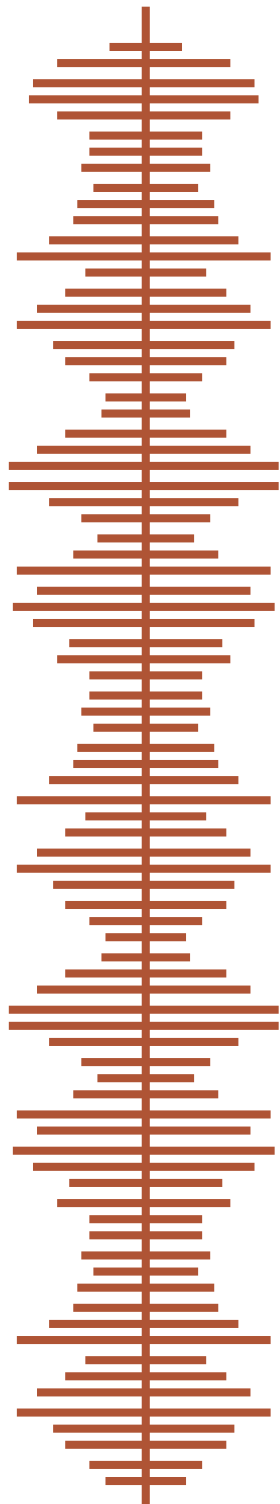
No les grans fortunes, però sí la classe mitjana emergent va prendre la zona que la premsa local definia com “entre el passeig Morella, la carretera de l’Alcora i l’antiga fàbrica de gel Belmonte, amb assolellades terrasses, petits pinars i horts de tarongers amb els seus reguers i sifons. Amb l’ermita de Sant Joanet del Riu com a eix religiós per excel·lència del nucli estival”.

Els qui vivien aquells estius coincideixen a assenyalar que hi havia “agermanament”, sentit de “comunitat” i moltes formes de “gaudir”, una sèrie d’atributs que cal atribuir, igualment, al sector i als components de la Gaiata 18, que en els últims anys ha demostrat ser una de les més obertes a la innovació, com correspon a unes festes en les quals caben tant la tradició com la modernitat.

Vull felicitar-vos pel vostre compromís i dedicació en la preparació d’aquestes festes. El vostre esforç incansable i la vostra passió per mantindre vives les nostres tradicions són un exemple per a tots nosaltres. La Gaiata 18, amb la seua llum i color, és un reflex de la creativitat i l’enginy dels veïns de Crèmor, i estic segura que enguany brillarà amb més força que mai.

20

25

CENTRAL

C/ Els Ports, 4. 12005 CASTELLÓ

Tel: 964 340 573

sumiseq@sumiseq.es · www.sumiseq.es

/Sequiol

**TRACTAMENT D'AIGÜES · AIRE CONDICIONAT · FONTANERIA
ENERGIES RENOVABLES · CALEFACCIÓ**

DELEGACIONS

C/ Hondo S/N BORRIANA. Tel: 964 513 553

P.I. Fuente del Jarro, C/ Ferrol, Nau, 9 PATERNA. Tel: 961 207 090

ARANTXA MIRALLES I BENAGES

**REGIDORA DE TURISME
DE L'AJUNTAMENT DE CASTELLÓ**

Origen, història i tradició, la identitat d'un poble, les seues festes, els records del seu passat, les seues arrels, la romeria de les canyes; tots gaudeixen recordant la fundació de la ciutat, sentint i vivint la festa, demostrant que és una ciutat viva, Castelló és una ciutat oberta i plural, diversa i alegre, on tots són benvinguts.

9 dies de sons que et transporten, que et fan descobrir que hi ha una cosa diferent en cada racó de la ciutat, en la seua música, la seua gastronomia, les seues desfilades i la seua devoció. Et deixa seduir per l'espectacle de focs d'artifici, les rialles i els amics; els carrers s'omplin de diversió, les festes es viuen així, cada moment viscut es transforma en un record que et portaràs i que de segur voldràs compartir.

Una ciutat, plena de llum, la llum de la festa, de les seues gaiates, monuments de llum i color, d'atractiu artístic, on les comissions de les dèneu gaiates treballen durant tot un any a la Ciutat de la llum per fer possible que Castelló és òmpliga de vistositat els dies de festa. Un gran treball que vull agrair, no tan sols pels monuments, sinó també pel treball en aquests llibrets o en les presentacions, així com a tot l'esforç que fan per portar les comissions de sector endavant.

Sector 18, la ciutat anava creixent cap a l'Oest, al 1984 hi havia un grup molt nombrós de gent que vivia a l'altre costat d'eixa via, per la qual cosa es va crear un sector totalment nou, amb el nom de Crèmor, fabrica que tracte àcid de potassa, que es produïa enllà i que s'emprava com a purgant en medicina i com a mordent en tintoreria. A dia de hui, un dels sectors més grans, amb el raval universitari per bandera, porta d'entrada de la nostra ciutat amb l'estació de tren i autobusos, i el centre comercial Corte Inglés. Comissió aferrada a les tradicions i amb la millor de les qualitats als seus monuments, caminant de la mà de grans persones que han estat al capdavant de la comissió, hui en dia, Pablo Antón, que treballa dia a dia per fer gran aquesta gaiata i al que li agraisc tot el seu suport, i aquest any de la mà de Llanos Martorell i Leyre Antón les dos madrires que gaudiran de les millors festes en aquesta Magdalena 2025.

Gaudeix de la nostra ciutat, d'un Castelló que viu el present i que pensa en el seu futur, t'esperem al crit de Magdalena Vítol!

REINA DE LES FESTES DE CASTELLÓ

Un any més, amb renovada il·lusió, Castelló es prepara per a celebrar les seues festes fundacionals, i el vostre sector, Crèmor, no pot faltar en aquesta gran cita, aportant la vostra energia al món de la festa.

Esteu ubicats en un punt clau de Castelló, un sector que, any rere any, es deixa la pell per crear grans monuments i fer créixer encara més la nostra festa.

Desitge sincerament que gaudiu al màxim d'aquestes festes, que estic segur seran inoblidables tant per a nosaltres, els que vivim la festa des de dins, com per als que venen expressament a gaudir de les nostres estimades festes de la Magdalena.

Amb tot el meu afecte, Paula.

PAULA

TORRES I CLARAMONTE

REINA INFANTIL DE LES FESTES DE CASTELLÓ

Benvolguts amics i veïns de la Gaiata 18 Crèmor:

Gràcies per donar-me l'oportunitat d'expressar-vos la meua gratitud i orgull pel treball i dedicació que la comissió de Crèmor realitza perquè les Gaiates siguen el millor exemple d'arrelament, germanor i orgull de genealogia transmetent a través de les seues comissions infantils l'amor per les nostres festes i tradicions que ens identifica i ens unix com a ciutat cada tercer diumenge de quaresma.

Us anime a omplir els carrers, participar i gaudir de les festes durant la nostra gran setmana i sobretot a transmetre eixe esperit d'alegria i felicitat que ens envaïx i ens encanta lluir amb orgull sabent que tenim les millors festes del món!

Magdalena!

CARLA

Galarit
Fotografes

IBÁÑEZ I FABRA

DAMA DE LA CIUTAT 2025

Benvolguda família de la Guaita 18,

Quan penso en vosaltres, em venen al cap paraules com "dedicació", "compromís", "orgull" i "llum". Durant el passat 2024 vaig tenir l'honor de complir un gran somni; representar al nostre sector. Gràcies pel vostre suport i per transmetre'm l'esperança per les nostres festes.

Com a Dama de la Ciutat 2025, us parlo amb la mateixa gratitud. La meua experiència com a modista va ser un viatge fascinant, ple de moments memorables que van enfortir el meu orgull per les arrels castellonenses. Les nostres festes són un reflex de riquesa cultural i com a guardians de la història, us convida a participar activament, perquè la guaita continue sent símbol d'orgull i d'unió.

Gràcies a cadascun de vosaltres per fer de Castelló i del nostre sector un lloc tan especial. Que aquest any estiga ple d'alegria, moments inoblidables i celebracions que ens uneixen com la gran família que som. Que la llum de la nostra festa ens guie amb força en cada pas.

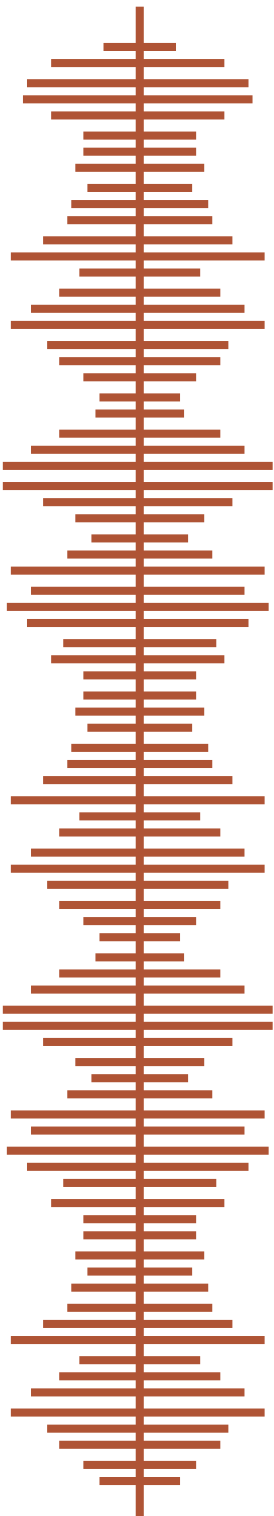
Amb afecte i agraïment,
Claudia Anyot Mariach
Dama de la Ciutat 2025

CLAUDIA

ARRUFAT | MURIACH

20

25

theSession

centro de música moderna

📍 Bulevar Blasco Ibañez, B 12003, Castelló

📞 640 367 090

📱 thesessioncmm

🌐 thesession.es

JOSÉ ANTONIO LLEÓ I RUBIO

**PRESIDENT DE LA FEDERACIÓ
GESTORA DE GAIATES**

Benvolgudes veïnes i amics,

Com a president de la gestora de gaiates, és un veritable honor i un privilegi adreçar-me a totes vosaltres en aquesta ocasió tan especial. En primer lloc, vull expressar la meua més sincera enhorabona a les vostres madrines de la Gaiata 18 Crèmor, Llanos i Leyre. La vostra il·lusió, esforç i passió per les nostres festes segur que faran que aquesta setmana de Magdalena, que espereu amb tanta il·lusió, siga màgica i inoblidable.

Les gaiates són, sens dubte, una part fonamental de les nostres festes. Representen no només l'art i la creativitat dels nostres veïns i veïnes, sinó també el vincle que ens uneix a través de generacions. Cada gaiata conta una història, un llegat que mantenim viu gràcies a la labor incansable d'aquelles persones que es comprometen a preservar les nostres tradicions i a transmetre-les a les futures generacions. El sector de la Gaiata 18 realitza una labor excepcional en aquest sentit, i la seua dedicació és un exemple per a totes nosaltres.

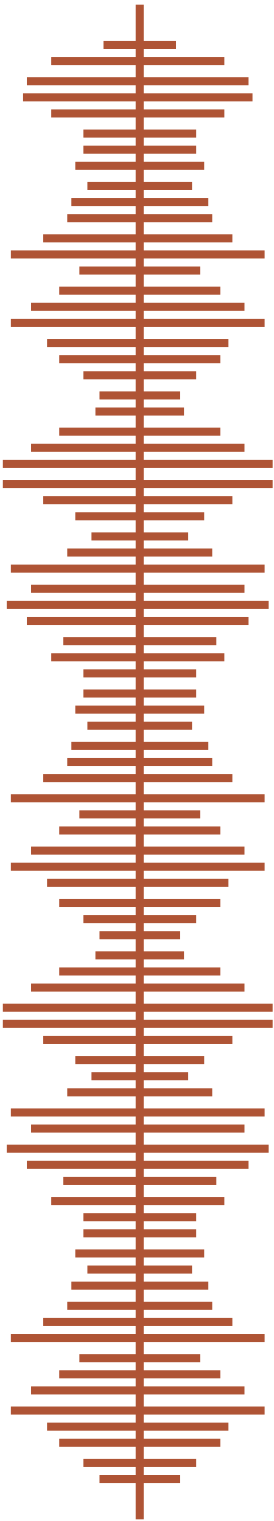
Vull aprofitar aquesta oportunitat per a felicitar també al nou president, Pablo, qui ha treballat durant tot l'any. El seu compromís amb la comissió és un veritable exemple a seguir.

Aprofite també per a convidar totes les veïnes del sector a unir-se a la comissió. La participació de cada una de vosaltres és vital perquè les nostres festes siguen un èxit. Us anime a sumar-vos i aportar les vostres idees i entusiasme, perquè cada una de vosaltres té alguna cosa valuosa per a oferir.

Us desitge a totes una setmana plena d'alegria, convivència i celebració.

Gaudim juntes, amb el cor ple d'orgull per les nostres festes i tradicions!

20

25

Carrer Benàrabe, 5 - 12005 Castelló
Tels. 964 237 658 | 606 424 501
restaurant@arropes.com
www.arropes.com

PABLO ANTÓN I SILVA

PRESIDENT DE LA GAIATA 18 “CRÈMOR”

Amigues, amics i familiars del sector, em presente, sóc la persona que actualment representa la presidència de la Gaiata 18 Crèmor. Tinc l'orgull d'agafar el testimoni de qui ha sigut i serà una figura de referència en la nostra Gaiata, en el sector i en el món de la festa: Jose Antonio Lleó, qui ha fet el pas per a ser la persona que presideix la Gestora de Gaiates. No és una tasca senzilla, però tinc la sort de comptar amb la seua experiència i suport.

En aquest nou cicle fester, tinc la missió de continuar deixant aquest sector com un dels referents dins dels 19 sectors. I per a això, tinc la sort de comptar al meu costat amb un equip excel·lent, una comissió espectacular i moltes ganes de seguir donant-ho tot.

Una de les coses que des de la comissió volem fer és aconseguir una major presència i visibilitat dins d'un dels barris amb major creixement de la ciutat i amb un potencial increïble. Estic parlant de l'UJI, de totes aquelles persones i famílies que es troben a l'altre costat del Pont Segle XXI, un barri que reclama amb força el seu espai i que compta amb una Gaiata que des de 1982 ha estat ací.

Enguany, per a seguir amb la tradició, tenim unes persones representatives increïbles que segur deixaran el sector en el més alt. Si em deixeu unes línies, us les presente molt ràpidament. En primer lloc, Llanos Martorell, Madrina per a la Magdalena 2025. No us ho creureu, però el destí la va posar en la meua vida per un altre camí, i sense adonar-me'n, ara és la nostra Madrina: una persona alegre, espontània i directa. Després tenim a Leyre Antón, Madrina Infantil per a la Magdalena 2025. Què puc dir d'ella? El meu “bicho”, divertida, alegre, mai saps per on eixirà, i l'última paraula sempre és la seua! Moltes persones la coneixereu perquè ha crescut amb la Gaiata des de menuda. I no m'oblidaré de Claudia, qui va ser Madrina el cicle anterior però que ara ens representarà encara més amunt, sent Dama de la Ciutat per a la Magdalena 2025. A més, moltes persones ja la coneixereu, segur que us ha assaltat pel carrer per a fer alguna entrevista. Espere que ho gaudiu molt!

Amb tot això, no tinc res més a dir, desitge a totes, tots i tothom unes pròximes festes de la Magdalena increïbles, i que la Gaiata 18 Crèmor us espera a totes i tots amb els braços oberts.

20

**MUDANCES NACIONALS
I INTERNACIONALS**

GUARDAMOBLES PROPI

TEL.: 964 232 276

- **Grans i petites mudances**
- **Trasllat d'oficines, organismes
Oficials, Comerços, ...**
- **Muntadors especialitzats**
- **Servei de Plataforma Elevadora**
- **Servei de Guardamobles**
- **Embalatges de 1a qualitat**

www.soleuropa.com

Els desitja Bones Festes

25

PEPE BACAS I BELTRÁN

PRESIDENT DE LA FEDERACIÓ DE COLLES DE CASTELLÓ

Les tradicions són l'adhesiu que manté unit els diferents estrats de la nostra societat. Un poble és tan fort com la unió dels seus ciutadans, dones i homes que per damunt de les diferències que els separen comparteixen història i costums.

És per eixe motiu, que la celebració cada any de les festes fundacionals de la nostra ciutat són i han de ser sempre el fidel reflex d'una població forta i unida que preserve les nostres tradicions, els nostres símbols, la nostra cultura, orígens i tradicions que ens defineixen com a poble.

Castelló de la Plana és l'exemple de com durant els nou dies que duren les Festes de la Magdalena la ciutat sencera es bolca a rememorar la fundació de la nostra ciutat i es tira al carrer a celebrar "que ja el dia és arribat".

Uns ciutadans i ciutadanes en els quals la ciutadania sencera ix als nostres carrers per a celebrar els molts actes que se celebren, per a gaudir i compartir junts cada moment de la setmana més especial de l'any per a la nostra ciutat, on cada acte preparat fa vibrar a participants i espectadors amb la música, representacions, la pólvora i els símbols de la nostra ciutat i les nostres festes.

Però per a preparar cada acte, hi ha moltes persones que treballem durant tot l'any perquè eixos nou dies siguin inoblidables per a tots, per als veïns i veïnes de Castelló i per als qui ens visiten. Persones que des dels molts àmbits i col·lectius festers que hi ha a la nostra ciutat treballem sense descans per amor a les nostres festes i tradicions de manera altruista per al gaudi de totes i tots.

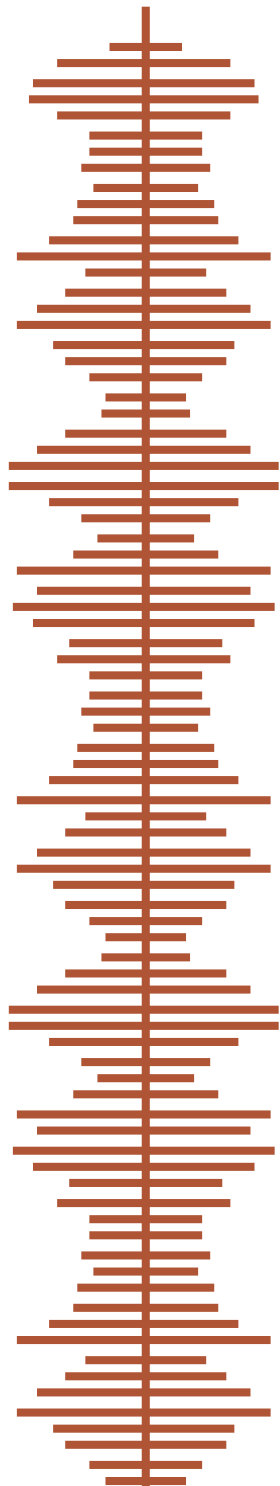
Des de la Federació de Colles i des de les diferents comissions de sector sabem molt bé l'esforç i el temps que dediquem en pro de les nostres festes, les fundacionals i també durant la resta de l'any. I a més, tenim la sort de poder compartir molts d'ells junts, Colles i Gaiates, Gaiates i Colles unides en benefici de totes i tots, per a continuar donant el millor de tots nosaltres perquè cada any, les i els castellonencs puguin sentir-se orgullosos de tindre "les millors festes del món".

Per tot això, des d'estes línies que m'ofereixen la comissió per a poder dirigir-me a totes i tots els veïns del sector, vull demanar-los que continuen donant-nos suport, i dir-los que continuarem treballant sense descans per la nostra ciutat, per Castelló, units per a continuar millorant dia a dia perquè tothom continue gaudint de les nostres benvolgudes festes.

Els desitge a totes i tots que gaudisquen d'unes magnífiques Festes de la Magdalena 2025!

MAGDALENA 2025

20

25

SHEI CLA PA

chapa y pintura
mecánica - electrónica
diagnosís

TALLER SHEICLAPA

AMB MÉS DE 30 ANYS D'EXPERIÈNCIA I OFERINT ALS
SEUS CLIENTS UN TRACTE PERSONALITZAT EN LES
SEUES REPARACIONS

SERVICIS

- Diagnosi
- Reparació abolladures de pedra en vehicles (Varillero)
- Recollida i lliurament a domicili del seu vehicle
- Vehicle de substitució gratuït
- Neteja del vehicle
- Garantia en la reparació
- Serietat i compromís

RESTAURACIÓ VEHICLES CLÀSSICS

Pol. Ind. Acceso Sur
C/ Bulgaria, nave 18D
12006 CASTELLÓ

Tel/Fax 964 37 11 07

CONSUELO MICÓ I BOSCH JOSÉ F. SAMPER I BORREDÀ

PRESIDENTS
FALLA PRIMAT REIG - SANT VICENT DE PAÛL

Benvolgudes amistats de la Gaiata 18 Crèmor, és un honor i una gran alegria tornar a ocupar aquest espai en el vostre llibre fester.

L'any passat va ser l'inici d'una relació de germanor i amistat que ens va brindar l'oportunitat d'apropar-nos a la vostra festa, on es barregen tradició, història i alegria amb l'esforç i el treball que suposa traure al carrer una Gaiata.

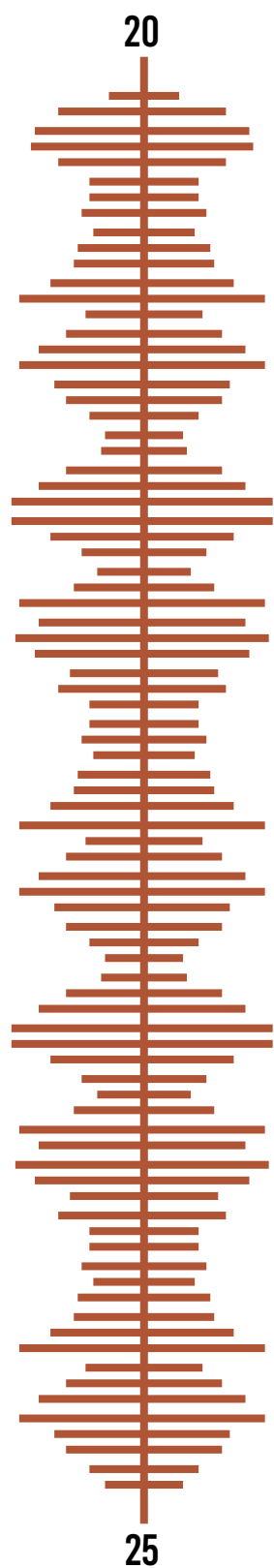
La vostra acollida i els dies que vam compartir per les nostres ciutats van forjar una amistat que esperem que perdure durant molts anys.

Volem felicitar a Claudia pel seu nomenament com a Dama de la ciutat i desitjar a José tota la sort per als anys veniders com a President de la Gestora. I què dir de Carolina i Ainara, dolçor i amor per la festa des de ben menudes.

Enguany, tindrem noves persones representants, tant la nostra fallera major Lydia com totes vosaltres. Pablo, et desitgem tots els èxits que recompensen el treball d'una persona Presidenta de Gaiata. Llanos i Leyre, enhorabona i que gaudiu d'unes bones festes de la Magdalena 2025.

Per la nostra part, i en nom de la comissió de Falla Avinguda Primat Reig –San Vicent de Paül, us desitgem bones festes i una feliç Magdalena.

**Forn de barri.
Forn de tradició.
Forn de confiança.**

**Al nostre forn
trobaràs productes de
primera qualitat i amb el
sabor de tota la vida**

No dubtis a visitar-nos!

**C/ PINTOR SOROLLA 6
CASTELLÓ**

680.83.93.15

LYDIA CARCELÉN I GARCÍA

FALLERA MAJOR FALLA PRIMAT REIG - SANT VICENT DE PAÛL

Estimada comissió de la Gaiata 18 Crèmor,

És per a mi un orgull poder dirigir-vos aquestes paraules com a representant de la meua FallaAVINGUDA Primat Reig- Sant Vicent de Paül en aquest meravellós moment que compartim, on les llums i els colors de les nostres festes s'entrellacen en una abraçada de tradició i alegria.

La passió que sentim per les nostres festes transcendeix les fronteres de les nostres ciutats. Als carrers, es respira la mateixa devoció, encara que siguem diferents en la seua essència; compartim un únic esperit: la mateixa dedicació a l'art i la mateixa entrega a la festivitat que ens uneix.

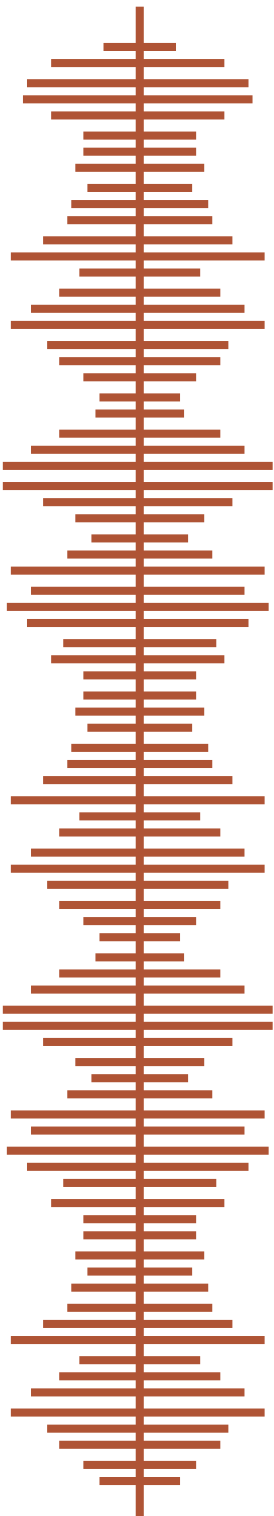
Vull aprofitar per a ressaltar tota l'estima i admiració que, des de la meua comissió, sentim cap a la vostra i cap a totes aquelles persones que feu possible aquesta festa. Agraïm l'oportunitat que ens brindeu de poder gaudir i conèixer un poc més de vosaltres i de la vostra festa, que sense dubte mai oblidarem.

Leyre i Llanos, és un honor per a mi poder compartir aquest any de regnat amb vosaltres. Espere que el foc i la llum de les nostres festes ens mostren un camí ple de rialles, emocions i moments inoblidables.

Des de la ciutat de les Falles, només desitjar-vos unes bones festes de la Magdalena, 2025.

20

25

OFIMÁTICA

KONICA MINOLTA

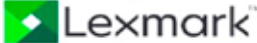
brother

KYOCERA

hp

Lexmark

PLAÇA TETUAN, 37
12001 - CASTELLÓ

CONTACTE:
622 296 252 - 215 464 959
elrincondelbocata13@gmail.com

MANUEL GARCÍA-PARDO I SUÁREZ

**PRESIDENT ASSOCIACIÓ CULTURAL
L'HORTA DE VALÈNCIA**

Benvolguts amics i amigues de la Gaiata Crèmor,

És per a mi un honor i un plaer, com a president de l'Associació Cultural l'Horta de València, dirigir-vos unes paraules en este llibret que representa, any rere any, la vostra passió per la festa de la Magdalena i l'amor per la vostra terra.

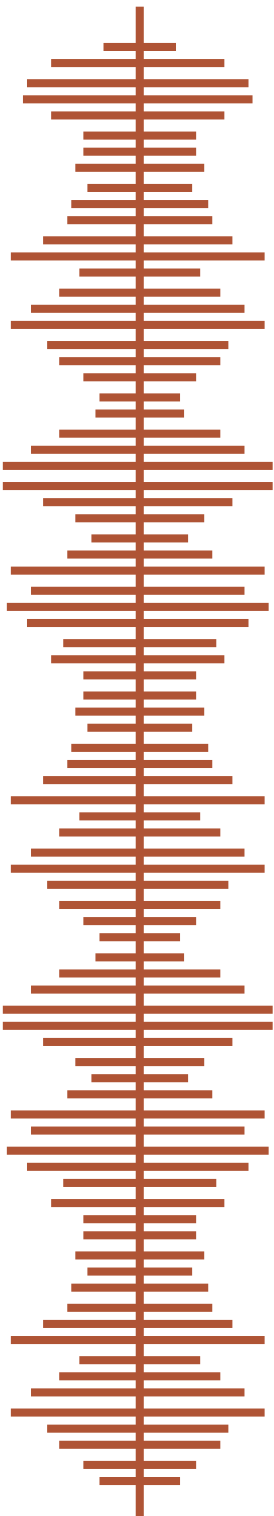
Ja són onze anys que portem de germanor, onze anys de compartir les nostres tradicions, la nostra cultura i el nostre compromís per mantindre vives les arrels que ens fan qui som. Esta unió entre la Gaiata Crèmor i l'Associació Cultural l'horta de València és molt més que una col·laboració; és una mostra de la forta connexió que ens uneix, Castelló i València, dos pobles germans que comparteixen un mateix esperit festiu i orgull de la seua història.

Vull destacar també la presència de la nostra Reina de l'Horta de València, Merche Esplugues i Rodríguez, qui enguany portarà en orgull el nom de la nostra horta a molts racons, representant la nostra terra en elegància i sentiment. Estic segur que ella, igual que tots nosaltres, se sent part d'esta família de la Gaiata Crèmor.

Gràcies per mantindre viva la tradició, per ser el llaç que ens uneix any rere any, i per permetre'm dirigir-me a tots vosaltres.

Visca l'horta, visca la Gaiata Crèmor i visquen les nostres tradicions!

20

25

IMPRENTA ROSELL

POL. PI GROS II, NAU 37 - 12005 CASTELLÓ | T. 667 741 311 - 610 903 349
imprenta@imprentarosell.com | www.imprentarosell.com

MERCHE ESPLUGUES I RODRÍGUEZ

REINA DE L'HORTA DE VALÈNCIA

Volguda ciutat de Castelló i amics de la Gaiata Crèmor,

Com a Reina de l'Horta de València, és per a mi un gran honor dirigir-me a vosaltres en estes festes tan especials de la Magdalena, que ens recorden la riquesa de la nostra història i tradicions.

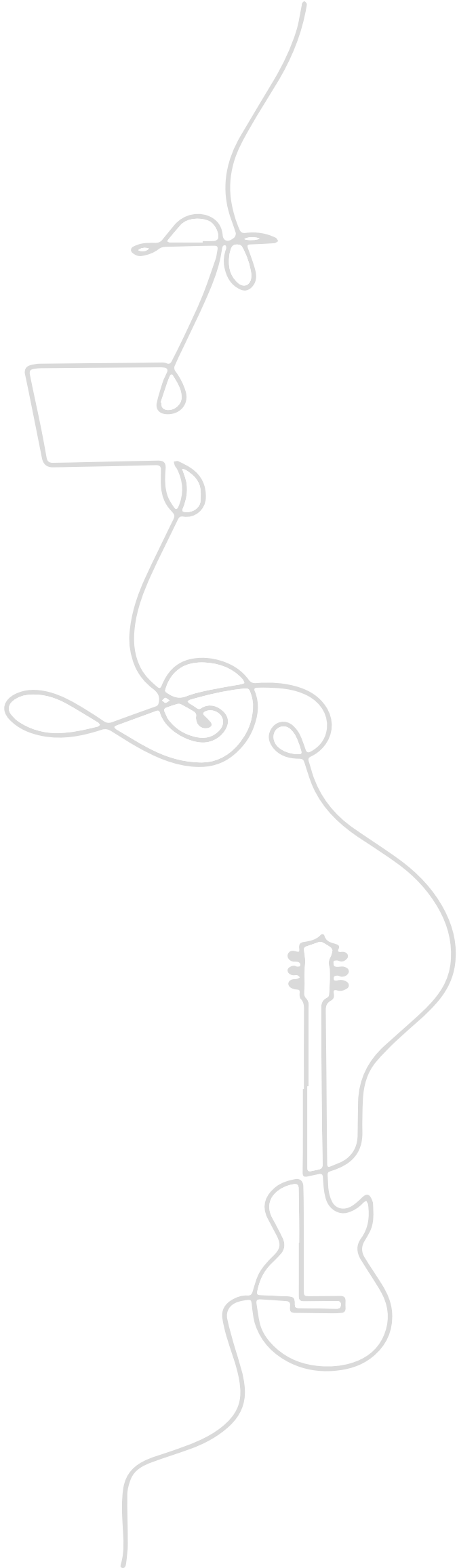
Les nostres terres estan unides per un llaç de germanor, compartint costums, festes, el voler per la nostra cultura i la nostra llengua valenciana. Esta unió ens ha permés créixer conservant allò que ens fa únics i, alhora, enfortint eixe sentiment d'orgull per les nostres arrels.

En il·lusió, desitge viure de prop les vostres festes, conèixer més encara els vostres costums i fruit de la màgia que fa de la Magdalena una celebració única e inoblidable.

Gràcies per obrir-nos les portes del vostre cor i del vostre cau, i que esta unió que ens uneix continue durant molts anys més.

En tot el meu afecte

Commissioni

35

LLISTAT COMISSIÓ

President

Pablo Antón i Silva

Vicepresidenta

Lourdes Palacios i López

Secretari

Alejandro Vidal i Barberá

Tresorera

Mª Montserrat Muriach i Martin

Madrina

Llanos Martorell i Pozo

**Dama de la
Ciutat**

Claudia Arrufat i Muriach

Comptadora

Ana Peláez i Pérez

MAJOR 2025

Vocals

José Antonio Lleó i Rubio | Julia Pozo i Fernández | Isabel Pozo i Fernández | David Edo i Chabrera
Julen Guerrero i Bacas | Iris Martorell i Pozo | Javier Martorell i Izquierdo | Antonio Arrufat i Mateu
Carlos Javier Suárez i Hernández | Emilia Rubio i Roca | Jonathan T. Melús i Vazquez
Matías Hernández i Cases | Antonio Fuentes i Romero | Minerva Cañada i Morales

MADRINA DE LA GAIATA 18 CRÈMOR

Estimats amics y amigues del Crèmor.

Amb gran il·lusió i un profund sentiment de responsabilitat, em dirigeixo ha vosaltres en la meua qualitat de madrina de la nostra tan valguada gaiata 18.

És un honor per a mi poder compartir amb tots vosaltres aquest moment tan especial en les gestes que ens unixen com a comunitat.

La figura de la gaiata és un símbol de tradició, esforç i dedicació, iestic convençuda que entre tots representarem amb dignitat i entusiasme els valors que ens caracteritzen. La presència en aquests esdeveniments no només reflecteix el compromís amb la nostra cultura, sinó també l'amor i el respecte que sentim per les nostres arrels.

Desitge que gaudim cada moment d'aquesta experiència única, envoltada de companys i amics que comparteixen la mateixa passió per les nostres gestes.

Que aquesta etapa estiga plena de records inoblidables, aprenentatges valuosos i moments de joia compartida. Congie que la meua energia i entusiasme contagiarian a tots aquells que ens envolten.

Amb aecte i admiració, Llano.

LLANOS

MARTORELL I POZO

ENTREVISTA

a la nostra

Llanos Martorell Pozo, una jove de 19 anys, representa a la perfecció el compromís, la passió i la perseverança en tots els aspectes de la seua vida. Actualment, està immersa en els seus estudis de grau superior en comerç internacional, una branca que li desperta un profund interès i que considera clau per al seu desenvolupament professional. Llanos sap que els

coneixements que està adquirint durant la formació li obriran moltes portes, i és aquesta visió de futur la que l'anima a donar el màxim en cada assignatura. A més, no es limita només a la teoria: compagina els estudis amb el seu treball com a comercial en una empresa de venda de materials de construcció, on té l'oportunitat d'aplicar els seus coneixements en un entorn pràctic. Aquesta experiència laboral li ha ensenyat a afrontar amb valentia els desafiaments del món real, millorant les seues habilitats de negociació i comunicació.

Trobar l'equilibri entre l'estudi i la feina no és una tasca fàcil, però Llanos ho fa amb entusiasme i una capacitat d'organització admirable. Ella mateixa reconeix que és un repte constant, però afronta aquesta situació amb la mateixa determinació amb què aborda la resta d'aspectes de la seua vida. Per a Llanos, el secret està a mantindre una actitud positiva i no perdre mai de vista els seus objectius.

El paper de la família és crucial per a ella. Llanos valora profundament la relació que té amb la seua germana, amb qui compartix moments de qualitat, especialment durant les trobades familiars dels caps de setmana. Els sopars en família són un espai de desconexió i alegria, on reforcen els llaços emocionals i comparteixen anècdotes i riures. Aquests moments, senzills però plens de significat, són el que més aprecia, ja que li recorden la importància de mantindre la proximitat amb les persones que estima. En aquest entorn familiar també tenen un paper destacat les seues dues gossetes, que no només li fan companyia, sinó que aporten alegria i calidesa al seu dia a dia.

Llanos també té una profunda connexió amb les festes de la Magdalena, una de les tradicions més arrelades i emblemàtiques de Castelló. Aquesta passió per les festes li ve de família, ja que des de ben menuda va viure intensament aquestes celebracions gràcies a l'entusiasme que els seus familiars li van transmetre. La seua primera incursió en aquest món va ser com a dama de la gaiata 19, la gaiata del seu sector, una experiència que la va enriquir tant personalment com culturalment. Aquells anys li van permetre conèixer de prop la tradició, formar part d'ella i entendre la importància de mantindre viva l'essència festiva del seu poble.

Actualment, Llanos ha assumit un nou rol: el de madrina de la gaiata 18. Aquest càrrec és per a ella un motiu d'orgull, però també de responsabilitat. Ser madrina no només suposa representar amb dignitat la gaiata i les festes, sinó que implica un profund compromís amb la comunitat. Llanos veu aquest paper com una oportunitat per aportar el seu granet d'arena a la preservació

MADRINA

d'una de les tradicions més estimades de la ciutat. La seua dedicació és innegable, i el seu compromís amb la festa és un reflex de l'amor que sent per Castelló i la seua gent.

Les festes de la Magdalena tenen un significat molt especial per a Llanos. Més enllà de la celebració, per a ella simbolitzen una connexió profunda amb les arrels i la història del seu poble. Un dels moments més esperats de l'any per a ella és la pujada a l'ermita de la Magdalena, una tradició que viu amb gran emoció des de la infantesa. Recorda amb nostàlgia aquelles matinades en què, junt amb la seua família, feia el camí fins a l'ermita per tocar la campana de Santa Maria, un ritual que per a ella simbolitza la continuïtat de les tradicions i la unió familiar. Aquestes vivències li han deixat una empremta inesborrable, reforçant el seu compromís amb la comunitat i la necessitat de mantindre viva l'essència d'aquestes festes.

Llanos no es cansa de subratllar la importància dels valors que es transmeten a través de les festes de la Magdalena. Per a ella, aquestes celebracions no només representen diversió i alegria, sinó que també són una ocasió per fomentar la solidaritat, l'amistat i el sentit de comunitat. És un moment en què el veïnat es reuneixen, es creen llaços i es comparteixen vivències que els uneixen encara més. Per això, Llanos considera fonamental que les noves generacions s'impliquen activament en la festa i entenguen la importància de preservar-la.

Amb tot aquest bagatge, Llanos Martorell Pozo es presenta com un model a seguir per a les noves generacions. La seua capacitat per compaginar els estudis, la feina i la seua implicació en les festes demostra que amb dedicació i amor per la cultura i la família, és possible viure una vida plena i equilibrada. El seu paper com a madrina de la gaiata 18 és el testimoni viu del seu compromís amb Castelló i les seues tradicions, i la seua trajectòria és un exemple inspirador de com es pot contribuir al teixit cultural i social del nostre entorn mentre es mantenen fermes els objectius personals i professionals.

DAMA D'HONOR

ANA DOLORES

HERNÁNDEZ I PELÁEZ

DAMA D'HONOR

DIANA

MARTINIUC

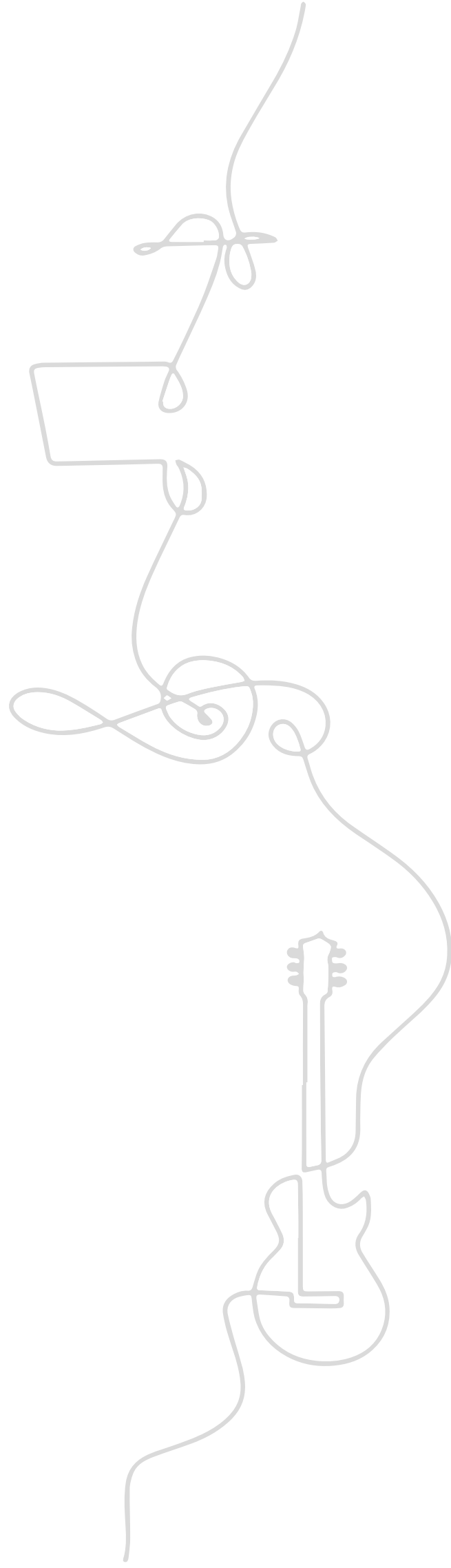

DAMA D'HONOR
YAIZA

ACEVEDO

GOVILSIÒ INFANTIL

49

LLISTAT COMISSIÓ

Madrina Infantil

Leyre Antón i Palacios

Madrina d'Honor Infantil

Alma Fullera i Nieto

Col·laboradora

Ainara Antón i Palacios

INFANTIL 2025

MAGDALENA 2025

VOL. I

MADRINA INFANTIL DE LA GAIATA 18 CRÈMOR

Hola amics i amigues del Crèmor.

És un plaer per a mi escriure aquest saluda

Com a madrina infantil per a la

Magdalena 2025 en la meua estimada
gaiata en la que forme part d'ella des
de que tinc dos anys.

Estic molt segura de dos coses, la primera, que tots
els nostres records d'aquest maravellos any es quedaran al meu
cor i la segona, que vinguen a gaudir-lo amb tots els veïns,
que vinguen amb tots nosaltres 2025!!!

A PER EL 2025!!!

LEYRE

ANTÓN I PALACIOS

ENTREVISTA

a la nostra

Em dic Leyre Antón Palacios i tinc 9 anys. Estudie al col·legi Manel Garcia Grau i forme part de la Gaiata 18 Crèmor des de 2018, quan encara no havia complit els tres anys. Les meues persones de referència van decidir començar com a sòcies de carrer, i tan sols un any després ja formàvem part de la comissió. Vaig començar com a Dama d'Honor, i amb

els anys la meua passió per la Gaiata ha anat creixent. En 2024 vaig tindre l'honor de rebre la banda de Madrina d'Honor, i enguany tinc la sort de ser la Madrina Infantil per a les pròximes festes de 2025.

El meu dia a dia és com el de qualsevol persona de la meua edat. M'encanta quedar amb les meues amistats sempre que les persones adultes ens deixen i, si puc, vaig a patinar. Però el que realment m'apassiona és el ball urbà, on trobe una forma especial d'expressar-me i divertir-me. Aquest any, però, és més especial que mai, perquè tinc la sort de ser Madrina Infantil en el primer any de presidència d'una de les meues persones més estimades. És un honor viure les nostres festes des del lloc més alt de Crèmor, com la màxima representant de les xiquetes i xiquets del nostre sector.

Aquest any espere viure cada tradició de la nostra ciutat i aprofundir en la nostra cultura. Poder assistir a tots els actes, processons i activitats m'omplirà de moments inoblidables, que m'ajudaran a entendre i a sentir la història que les nostres avantpassades ens han llegat. Les festes de la Magdalena són plenes de moments especials: m'emocionen les mascletades, el Pregó Infantil, el Cós Multicolor —on no em canso de llançar confeti a tothom— i, per descomptat, l'ofrena a la Mare de Déu del Lledó, un moment màgic i molt esperat per a mi. Enguany, veure la primera mascletà des de primera fila serà un somni fet realitat, i també espere amb il·lusió que faça bon temps per a gaudir del Cós Multicolor.

Portar flors a la nostra Mareta és una tradició molt especial, que crec que ningú s'hauria de perdre. Totes, tots i tothom, tant si som membres de les Gaiates com si som gent de Castelló, sentim un vincle molt profund amb la nostra patrona, la Mare de Déu del Lledó.

Em sent molt orgullosa del meu sector, que és un dels més grans de les gaiates. M'encantaria que vinguéreu a conèixer-nos durant la setmana de festes, i que cada vegada més xiquetes i xiquets puguin descobrir com és de bonic formar part d'una Gaiata. Però la nostra activitat no s'acaba en la setmana de festes; durant l'any ens anem trobant, especialment al Matadero, on es construeix la Gaiata. Encara que són les persones adultes les que treballen en la construcció, nosaltres aprofitem per a jugar amb altres xiquetes i xiquets de les comissions. A més, des de setembre fins que arriben les festes, acudim al Palau en cada presentació, i després ho passem en gran ballant tots junts. Per a mi, cada dissabte és una cita

MADRINA

especial, on em trobe amb altres madrines i presidents infantils. Som una gran família i ens portem de meravella.

Amb cada moment viscut, em sent unida a la llum de la Gaiata que ens guia, a l'olor de la pólvora que ens emociona, i amb el nostre crit de VÍTOL, que fa vibrar tot Castelló. Estic segura que la Magdalena 2025 la recordaré per sempre al meu cor, com un any inoblidable en què vaig tindre l'honor de representar el meu sector i compartir la passió per les nostres festes amb tothom.

A més, enguany tinc la responsabilitat d'ajudar a transmetre als més menuts els valors i la importància de la nostra cultura festiva. Ser la Madrina Infantil no és només lluir la banda i participar en els actes, sinó també compartir amb altres xiquetes i xiquets la màgia de ser part de la Gaiata. Amb cada somriure, cada abraçada i cada record compartit, estem creant vincles que ens uniran sempre a les nostres arrels i al nostre poble. M'agrada pensar que, d'alguna manera, el que fem hui servirà per a mantenir viva la nostra tradició demà, i que jo també contribuiré a fer que les festes de la Magdalena siguin igual d'emotives per a les generacions futures.

infantil

MAGDALENA 2025

VOL. I

MADRINA D'HONOR INFANTIL

ALMA

FULLERA I NIETO

COL·LABORADORA

AINARA

ANTÓN I PALACIOS

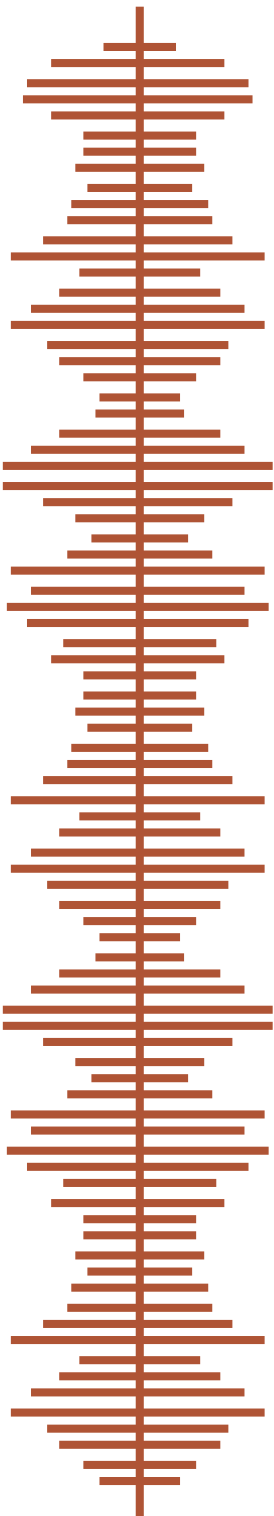

20

25

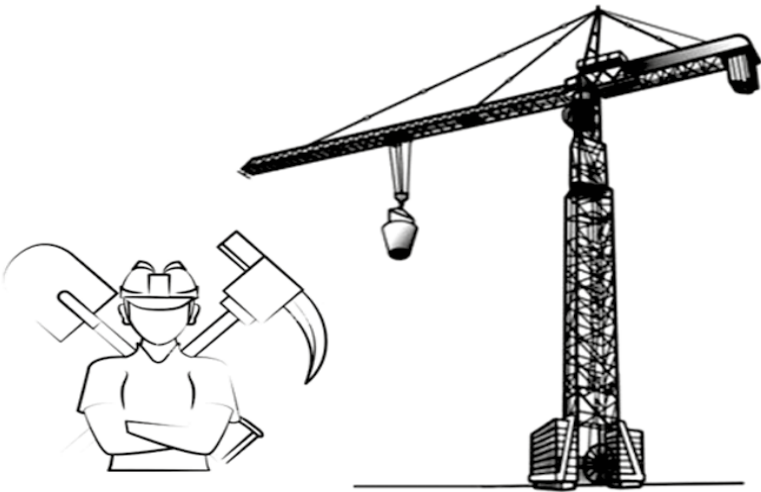
Esta **Magdalena**
disfruta el **DOBLE**
Cuarto de Libra Doble

MyOrder

Bona Fira i Festes
de la Magdalena 2025

JAVIER MARTORELL
REFORMES EN GENERAL

638201329

SALUDES

COMISSIÓ

COMISSIÓ INFANTIL

GAIATA 18 CRÉMOR

Fira i festes
de la Magdalena

del 22 al 30
de març de 2025

**Declarades d'Interés
Turístico Internacional**

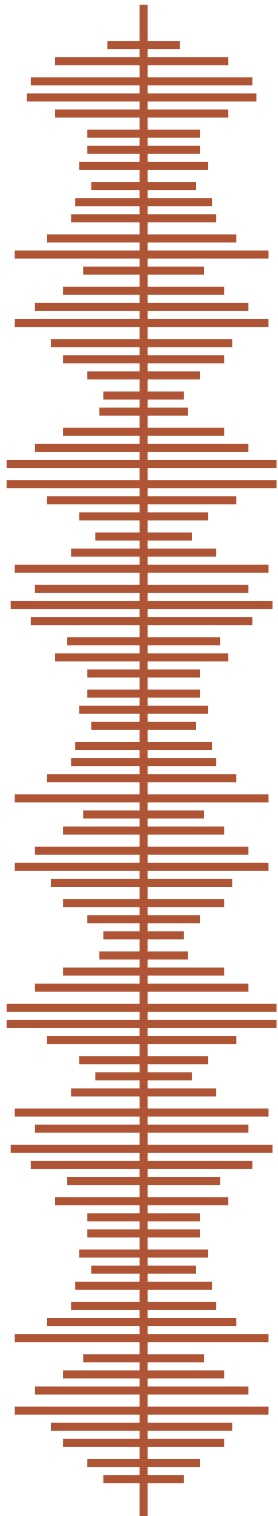
Ajuntament de
Castelló
Festes

ACTITUD
MEDITERRÁNEA

Josep 2025

20

25

CARTA AQUÍ
¡ESCANÉAME Y DISFRUTA!

La teua Pizzeria - Cafeteria del Raval Universitari

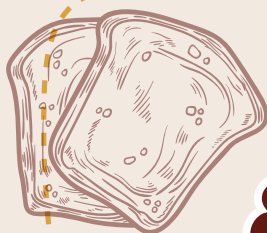

TEL.: 964 10 68 83
WWW.ILTONAPIZZERIA.COM

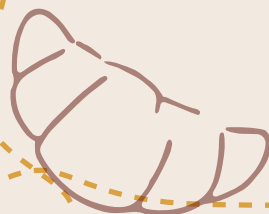

@iltonapizzeria

iltonapizzeria

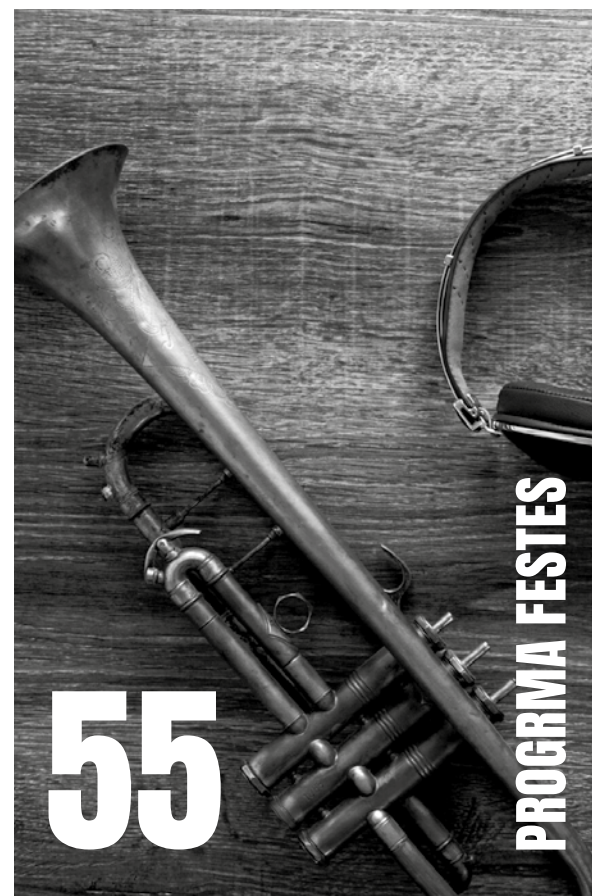
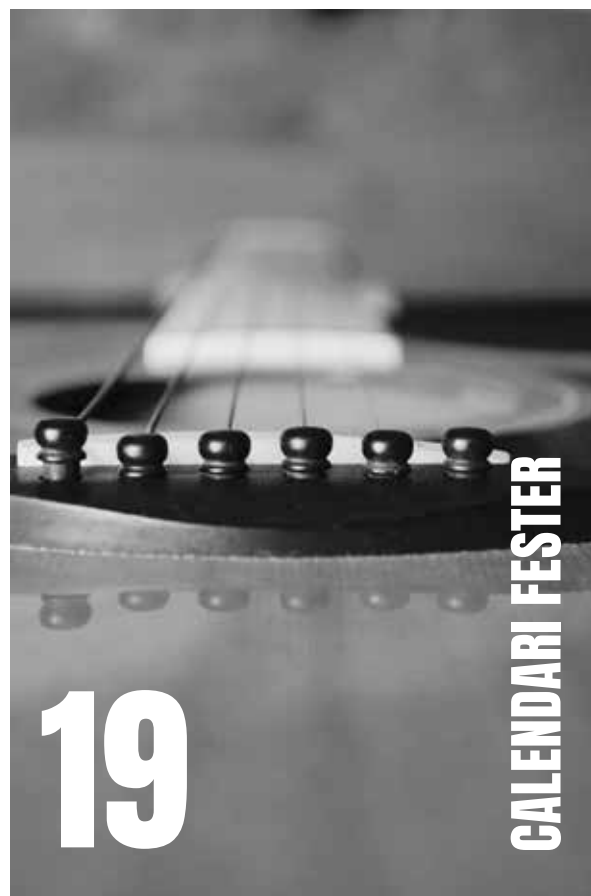

Et desitja unes Bones Festes de la Magdalena '25

**Fira i festes de la Magdalena
del 22 al 30 de març de 2025
Declarades d'Interés Turístic
Internacional**

SUMARI

Portada: Gloria Sánchez i Molina

Edita: Impremta Rosell SL

Disseny i maquetació: Impremta Rosell SL

Direcció i coordinació: Jose Antonio Lleó i Claudia Arrufat

Traducció i correcció: Jose Antonio Lleó i Claudia Arrufat

Textes: Claudia Arrufat i Noelia Personat

Publicitat: Pablo Antón i Lourdes Palacios

Reportatge fotogràfic calendari fester: Erik Pradas, Kym Ros i Toni Losas

Reportatge fotogràfic: Claudia Arrufat i Frank Palace

Depòsit Legal: CS 91-2025

Impressió: Impremta Rosell SL

El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2025

Fanalet del Crèmor	5
Llum per sempre	7
Magatzem de Gaiates	8 11
Gaiata de la Ciutat Infantil	13
Gaiata de la Ciutat	15

MONUMENTS

03

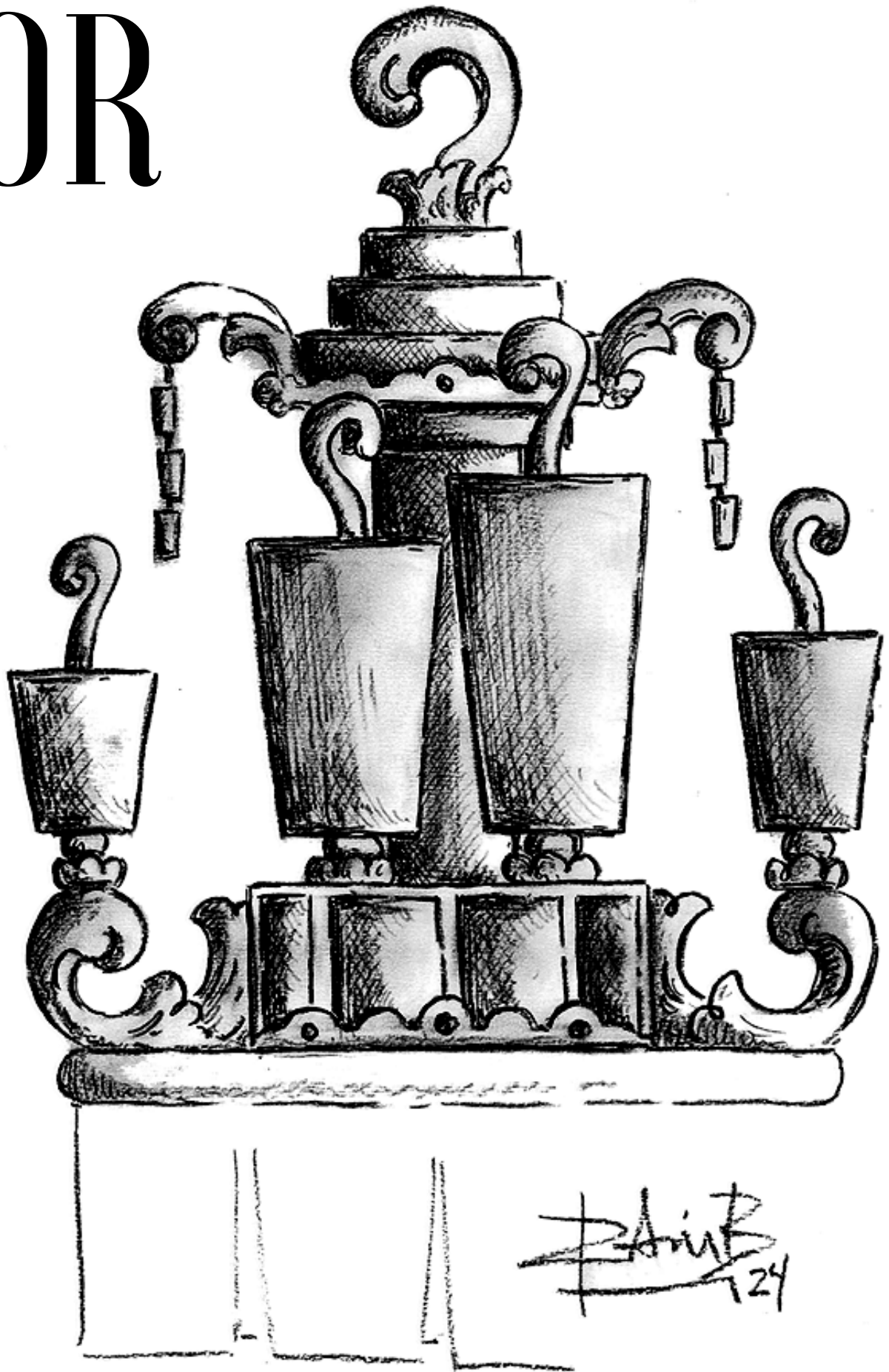

CRÉMOR

FANALLET DEL

DISENY: ADRIÁN BERNAT

ARTISTES: LA COMISSIÓ

Mortiserrat Muriach - Ana Peláez

Carlos Suárez - "Kobret" - Alejandro Pozo -

- Alejandro Vidal - José Antonio Lleó - Pablo

• Limited edition •

100

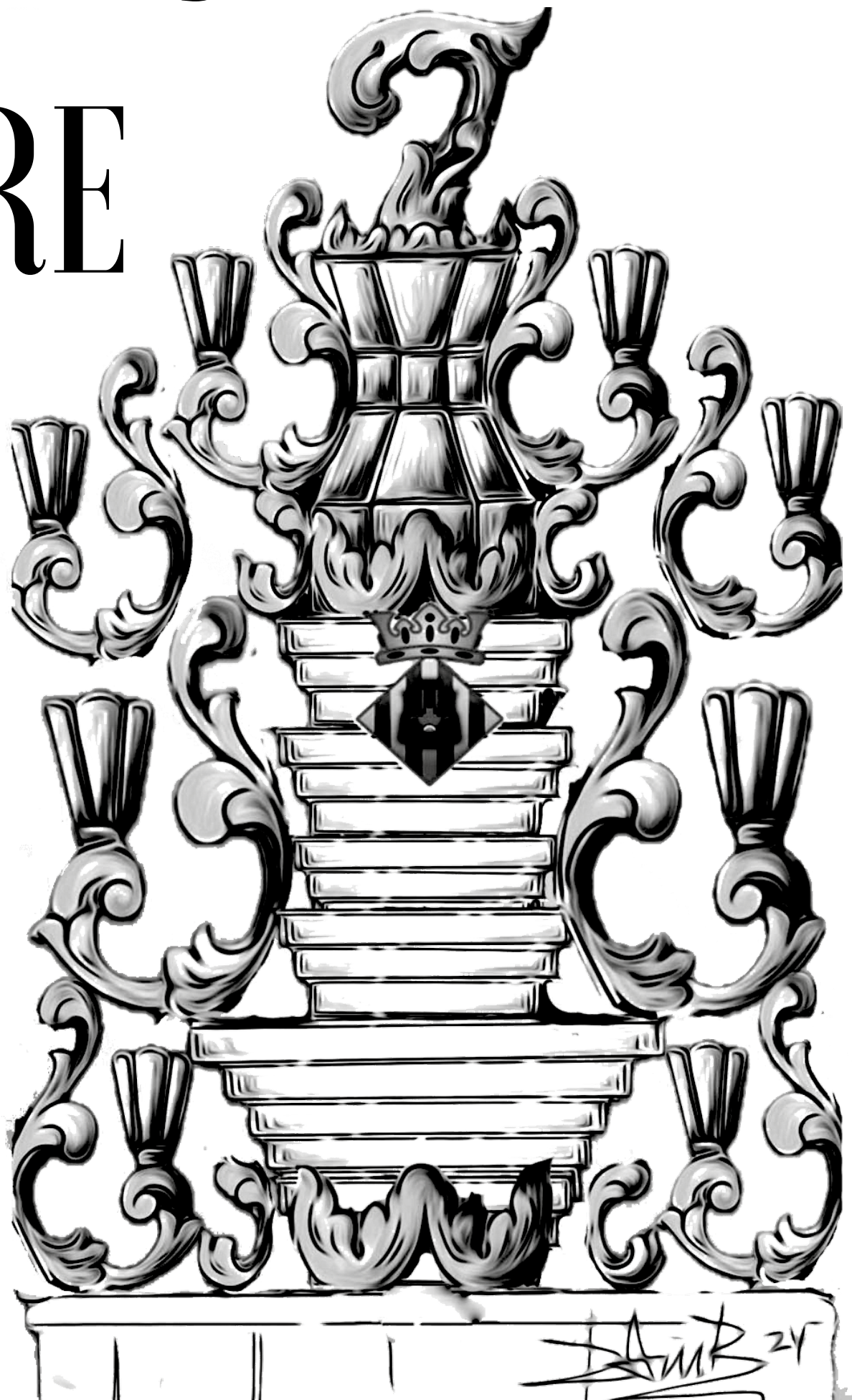

SEMPRE

LLUM PER

ARTISTES: LA COMISSIÓ

DISENY: ADRIÁN BERNAT

GAIATA DE LA CIUTAT INFANTIL 2025

LEMA: ELS SOMNIS ES FAN REALITAT

GAIATA DE LA CIUTAT 2025

20

AIGUA ESCOLA
centre aquàtic i físic

AVDA BENICÀSSIM 18
TEL. 964 255 414

*ELS DESITJA
IBONES FESTES!*

FARMÀCIA UNIVERSITAT

C/. Honori Garcia i Garcia, 24
12006 CASTELLÓ
964 73 08 81

25

Digues-me i ho oblidó, ensenya'm i ho recordo,
involucra'm i ho apreng

DEYMOS ACADEMIA

PRIMÀRIA - E.S.O
BATXILLER UNIVERSITAT

MATEMÀTIQUES - CASTELLÀ
VALENCIÀ - FÍSICA-QUÍMICA
BIOLOGIA

DAVANT DE L'UJI !
649 661 489
665 673 274
C/HONORI GARCÍA I GARCÍA ,1

pajarería castillo

Tel. 964 21 69 29
Avda. Alcora, 14 C.P. 12006 Castelló
pajareriastillo@gmail.com

 pajareria.castillo pajareriastillo
 625 54 58 02

20

25

2024

Agost	20 21
Setembre	21 28
Octubre	29 35
Novembre	35 43
Desembre	43 50

2025

Gener	50 51
-------	---------

RAVARD GALLERY FESTIVAL

19

10 AGOST

Emotiu acomiadament de les representants del 2024 i benvinguda a la nova etapa festiva de la Gaiata 18.

El 10 d'agost vam viure una nit màgica, plena d'emocions i noves esperances. Vam acomiadar amb afecte les nostres estimades representants del 2024, Carolina i Claudia, juntament amb la nostra presidenta infantil, Ainara. La seua dedicació i passió per la Gaiata 18 han deixat una empremta inesborrable en els nostres cors, i els estem eternament agraïdes per ser un exemple de compromís amb les nostres tradicions.

Amb un cor ple de gratitud, vam tancar un cicle festiu ple de moments inoblidables. I, al mateix temps, vam donar la benvinguda a les noves representants del 2025, Llanos i Leyre. Estem emocionades d'acollir-les en aquesta nova etapa i esperem que aquest any estiga ple d'experiències úniques i reptes emocionants. La Gaiata 18 les acompanyarà en cada pas d'aquest viatge, que segurament estarà marcat per la seua brillantor i dedicació.

14 AGOST

La Verge del Lledó protagonitza una jornada solemne

El 14 d'agost, els Cavallers de la Conquesta ens van convidar a viure una jornada molt especial: la Festa de la Verge del Lledó a l'Ermita de Sant Francesc de la Font. L'acte va començar amb una missa solemne que va ressaltar la importància de les nostres tradicions i la devoció a la Verge. Aquesta cerimònia va ser un moment de reflexió i unió per a totes les persones assistents. Després de la missa, es va dur a terme una emotiva processó, en la qual la imatge de la Verge va ser acompanyada amb gran fervor fins al Molí de la Font.

Estem molt orgulloses de comptar amb la presència de la nostra estimada representant, Leyre, en aquest esdeveniment tan significatiu. La seua participació no només va aportar un gran valor a l'acte, sinó que també va reflectir el seu compromís amb les nostres arrels i amb la comunitat.

La Festa de la Verge del Lledó és més que una celebració; és una oportunitat per reafirmar el nostre vincle amb la cultura i la història. Amb Leyre al nostre costat, esperem continuar construint records inoblidables en cada esdeveniment que celebrem.

30 AGOST

Ofrena a la Mare de Déu de Gràcia: Un acte de devoció i germanor amb Vila-real

l'Associació Segle XVIII de Vila-real ens va honrar amb la invitació a l'Ofrena a la Mare de Déu de Gràcia. Aquest esdeveniment va ser un moment ple de devoció i sentiment, on es va retre homenatge a la nostra patrona amb gran solemnitat.

Les nostres representants, amb un orgull immens, van fer entrega de l'ofrena en nom de la gaiata, lluint els valors de tradició i unitat que ens defineixen com a poble. La seua presència en aquest acte no només simbolitza el seu compromís amb les nostres tradicions, sinó que també reforça els llaços que ens uneixen a la comunitat vila-realenca. Amb el cor ple de gratitud i respecte, van participar activament en un esdeveniment que enforteix la nostra identitat i l'esperit de comunitat, demostrant amb cada gest la importància de preservar i transmetre l'essència del nostre patrimoni cultural, alhora que es construeixen relacions més sòlides entre els pobles veïns basades en la col·laboració, el respecte mutu i l'admiració per les seues celebracions i costums.

06 SETEMBRE

Inaugurada l'Exposició de Gaiates de mà a la Dávalos Fletcher

L'alcaldeessa de Castelló, Begoña Carrasco, la regidora de Festes, Noelia Selma, i altres membres del consistori van visitar l'exposició i el desé concurs de Gaiates de mà, un esdeveniment que formava part dels actes commemoratius del 773 aniversari de la fundació de la ciutat.

També van assistir les Reines de les Festes, Lourdes Climent i Vega Torrejón, juntament amb les seues Corts d'Honor, representants de la Gestora de Gaiates i altres figures festives. A més, vam comptar amb la presència de les nostres representants, Leyre i Llanos, en aquest esdeveniment tan significatiu.

Carrasco va destacar la importància de la Gaiata com a símbol de les festes fundacionals i va agrair a totes les persones participants el seu treball per a mantindre viva la tradició. Va felicitar especialment les gaiates guanyadores: la 5 "Hort dels Corders", la 15 "Sequioli" i la 7 "Cor de la Ciutat". També va recordar que la gaiata de mà guanyadora s'exposaria a l'Ajuntament durant tot l'any, mentre que les altres dues estarien a les oficines de turisme per a promocionar la festa.

07 SETEMBRE

Castelló celebra el 773 aniversari amb una impressionant representació històrica

El 7 de setembre, Castelló va revivre una jornada espectacular amb la celebració del 773 aniversari de la seua fundació. En aquesta ocasió tan especial, la nostra representant Leyre, juntament amb altres assistents, va tindre l'oportunitat de gaudir de la impressionant representació històrica que commemorava aquest esdeveniment tan significatiu per a la ciutat.

La ciutat vibrava d'emoció, recordant les seues arrels i celebrant un llegat que ha perdurat al llarg dels segles. Cada racó de Castelló es va omplir de cultura, història i tradició, creant un ambient que va deixar a totes les persones assistents amb el cor ple d'orgull.

Aquesta celebració no sols és un recordatori de la importància de les nostres tradicions, sinó que també reforça el vincle entre la ciutadania castellonenca i la seua rica història. Moments com aquest ens inspiren a continuar preservant el llegat que ens uneix i a transmetre'l a les futures generacions.

08 SETEMBRE

Castelló homenatja el rei En Jaume I al costat dels Cavallers Templers en el dia que es compleixen 773 anys de la seua fundació

L'alcaldesa de Castelló, Begoña Carrasco, juntament amb la regidora de Festes, Noelia Selma, i altres membres del govern, va participar ahir en un homenatge al rei Jaume I al costat de la seua estàtua, com a part de la celebració del 773 aniversari de la fundació de la ciutat. L'acte, organitzat per l'Associació Cavallers Templers de Castelló, va comptar amb la presència de les Reines de les Festes, Lourdes Clement i Vega Torrejón.

La nostra representant, Llanos, i altres assistents també van gaudir de la commemoració. Carrasco va subratllar la importància de preservar la història de Castelló, remarcant que la fundació de la ciutat, signada pel rei Jaume I el 8 de setembre de 1251, és un fet fonamental que continua present gràcies a la tasca d'entitats com l'Associació de Cavallers Templers.

08 SETEMBRE

Castelló celebra la gala dels Premis 'Ciutat de Castelló' amb un missatge de creixement i ambició cultural

L'alcaldesa de Castelló, Begoña Carrasco, va presidir la gala dels Premis 'Ciutat de Castelló' al Teatre Principal, amb la presència del fill predilecte de la ciutat, Francesc Michavila, i altres figures polítiques i socials. Presentada per Gemma Juan, la gala va comptar amb l'actuació del monologuista Luis Fabra i del grup "The New Angels".

Carrasco va agrair a l'organització i a les persones premia-des, ressaltant la seua contribució al creixement de Castelló i destacant que, per primera vegada, els premis formaven part dels actes del 773 aniversari de la fundació de la ciutat. Va defensar una ciutat ambiciosa, que exporte la seua cultura, i va criticar el "victimisme cultural" com a excusa per a no somiar.

Durant la gala, es van reconèixer figures com l'escriptor Eloy Moreno i el científic Avel·lí Corma, així com les persones guardonades de l'any anterior. Els premis d'aquest any inclogueren Rebeca Beltrán i Rebeca Gracia per "El corazón de Nour", Jorge Moliner Ortiz, l'ONG Pankara Eco Global i la Sant Andreu Jazz Band.

09 SETEMBRE

Acomiadament emotiu a les representants del Crèmor 2024

Tot el que comença, inevitablement, arriba a la seua fi. El 9 de setembre va ser un dia ple de sentiments enfrontats, ja que vam dir adeu a les nostres estimades representants del 2024, Carolina, Claudia i Ainara, i també al nostre president, José.

Carolina, Claudia, Ainara i José, gràcies per portar amb orgull el nom del nostre sector i per representar amb tanta dedicació i elegància al Crèmor durant tot aquest any. Sou el reflex dels nostres valors, l'essència de les nostres tradicions i l'ànima de les nostres celebracions.

Ara ja formeu part de la història del nostre sector, deixant una empremta inesborrable en cada cor que heu tocat. Encara que la vostra etapa com a representants ha arribat a la seua fi, sempre sereu recordades com les madrines del 2024 i la primera presidenta infantil.

10 SETEMBRE

Inici d'un nou cicle festiu a Castelló

Com tot final té un principi, ahir es va iniciar un nou cicle festiu que ens ompli d'il·lusió i emoció. El 10 de setembre, la Diputació va ser el lloc on es va celebrar la cerimònia de recepció organitzada pel Comité de Gaiates, marcant així l'inici de les festivitats del 2024. Van estar presents totes les figures representatives de les festivitats (reines, dames de la ciutat, Na Violant, madrines i presidents), al costat de l'alcaldessa de Castelló, Begoña Carrasco; la presidenta de la Diputació, Marta Barrachina; i la regidora de Festes de la capital, Noelia Selma. L'amfitriona de l'esdeveniment va ser Selene, qui va ser reina de les festivitats entre 2022 i 2023. Les nostres estimades representants, Leyre i Llanos, van gaudir d'una vesprada màgica que quedarà per al record. Juntament amb Claudia, la nostra encantadora dama de la ciutat, van lluir radiant, plenes d'energia i amb un somriure que va il·luminar l'esdeveniment. Totes juntes van demostrar el que significa el veritable esperit festiu, aquell que uneix i contagia alegria.

12 SETEMBRE

Castelló proclama a Carla Ibáñez com a reina infantil en una emotiva imposició de bandes

Castelló ha celebrat el divendres 12 de setembre un dels actes més importants del calendari de les festes fundacionals: la imposició de bandes a les representacions infantils del nou cicle festiu. Carla Ibáñez ha estat proclamada reina infantil de les festes de la Magdalena 2025.

L'acte, que va tindre lloc al Teatre Principal a les 19:45, va comptar amb la presència de l'alcaldessa, Begoña Carrasco; la regidora de Festes, Noelia Selma; el president de la Gestora de Gaiates, José Antonio Lleó; i altres autoritats. Entre les persones convidades destacaven la Bellea del Foc Infantil d'Alacant, Martina Lloret, i la Fallera Major Infantil de València, Marina García, símbols del ric patrimoni cultural valencià, que van compartir aquest moment tan especial per a Castelló.

Després d'acomiarar les autoritats de les festes del 2024, es va donar la benvinguda a les presidències infantils de les 19 comissions gaiateres, que iniciaven la seua nova etapa amb entusiasme i responsabilitat. Posteriorment, es va llegir l'acta que designava Carla Ibáñez com a reina infantil, així

14 SETEMBRE

com a les seues Dames de la Ciutat, en un instant carregat d'emoció i aplaudiments del públic present. La madrina infantil de la Gaiata 18, Cremor, per a 2025 és Leyre Anton Palacios, qui, al costat de les altres madrines i càrrecs festers, assumeix amb il·lusió el repte de representar l'esperit festiu i la tradició de les gaiates.

Amb la Marxa de la Ciutat de fons, interpretada magistralment per la banda municipal, l'alcaldessa va proclamar oficialment Carla Ibáñez com a reina infantil de les Festes de Castelló 2025. La regidora Noelia Selma va aprofitar l'ocasió per destacar que la mare de Carla, Begoña, havia estat reina de les festes fa 25 anys, subratllant l'emoció de veure com aquesta tradició es perpetua de generació en generació. Finalment, la regidora va donar la benvinguda a Carla, anticipant-li un nou cicle festiu ple de preparatius, actes solemnes i il·lusions compartides amb tot un poble que, fidel a les seues arrels, fa de la Magdalena un motiu de celebració i orgull col·lectiu.

La jornada, marcada per l'elegància i la solemnitat, va concloure amb un emotiu reconeixement a les famílies de les representants, que amb el seu suport incondicional fan possible que aquesta experiència siga inoblidable.

Paula Torres Claramonte, proclamada Reina de les Festes de la Magdalena 2025

El Teatre Principal de Castelló va acollir l'acte d'imposició de bandes a les màximes representacions de les festes de la ciutat, amb Paula Torres Claramonte proclamada com a Reina de les Festes de la Magdalena 2025. L'esdeveniment va comptar amb la presència de diverses autoritats, incloent l'alcaldessa, Begoña Carrasco; la regidora de Festes, Noelia Selma; i altres representants del món de la festa.

L'acte va començar a les set de la tarda amb la distinció de les madrines de les 19 entitats gaiateres i la proclamació de les Dames de la Ciutat, inclosa Claudia Arrufat Muriach. El moment culminant va ser la imposició de la banda verda a Paula Torres Claramonte, qui va ser presentada com la 79a reina de Castelló. Enmig dels aplaudiments i l'ovació del públic assistent, Paula va rebre amb emoció la banda que l'acredita com a màxima representant, assumint amb orgull el compromís de preservar i enaltir les tradicions de la Magdalena, un símbol del patrimoni i la identitat de la ciutat.

20 SETEMBRE

L'alcaldessa va destacar la importància de les festes i les tradicions locals, instan a totes les assistents a ser "pregones de les nostres festes" i a construir el seu futur juntes. A més, va subratllar el paper vital que les gaiates i les seues representants tenen en la preservació de l'essència festiva de Castelló, remarcant com aquestes estructures de llum són la prova viva de l'enginy, la passió i la unitat que caracteritzen la comunitat. Va concloure el seu discurs amb un compromís ferm d'educar sobre la festa i transmetre aquest llegat a les noves generacions, perquè el fervor per les tradicions continue sent un punt de trobada intergeneracional.

L'acte va cloure amb una emotiva interpretació de la Marxa de la Ciutat, que va omplir de solemnitat i orgull l'ambient del teatre, deixant palés que la proclamació de Paula Torres Claramonte i la seua cort és molt més que un moment protocol·lari; és l'inici d'un cicle festiu marcat per la il·lusració, la germanor i la responsabilitat compartida de mantenir viu l'esperit de la Magdalena. Aquesta vetlada especial deixa una petjada indeleble al cor de totes les persones assistents, encoratjant un any carregat de celebracions i vivències inoblidables.

La Federació de Fogueres celebra la Gala de la Pirotècnia i premia els millors espectacles del 2024-2025

Federació de Fogueres va donar inici al curs 2024-2025 amb la Gala de la Pirotècnia, celebrada el divendres 20 als salons del restaurant Sorell. Aquest esdeveniment va ser un moment de celebració i reconeixement a les artistes que fan possible la màgia de la pirotècnia, premiant el seu treball excepcional durant l'any.

Amb un ambient d'entusiasme, es van atorgar premis a les millors actuacions en pirotècnia. Pirotècnia Valenciana de Llanera de Ranes va guanyar el premi al millor espectacle, mentre que el premi a la millor activitat es va dividir en or per a la foguera Parc-Plaza de Galícia, plata per a Florida Portazgo i bronze per a Pla del Bon Repòs-La Goteta. També es van anunciar les ubicacions de les mascletades del cicle 'Pòlvora tot l'any', que prometen experiències plenes de llum i color fins al juny.

La nostra dama de la ciutat, Claudia, va tindre l'honor de participar en l'acte, representant amb orgull a Castelló i ressaltant la importància de la pirotècnia en la cultura festiva local.

21 SETEMBRE

La Gaiata 10 'El Toll' presenta a Patricia i Cristina com a màximes representants de 2025

El dissabte 21, la Gaiata 10 'El Toll' va presentar al Palau de la Festa de Castelló les seues màximes representatives per al cicle festiu de 2025, marcant la primera presentació després de les imposicions de les noves reines de la ciutat. La Cort d'Honor va estar formada per Eurne López Domènech, Carmen Peris Sales, Teresa Guerrero José, Itziar Ripollés Peláez, Irene Escoí Escuriola, Ana Torres Farinós, Cristina Temblador Archiles, Nerea Rodríguez Barberá, Aitana Andrés Pons i Anna Díaz Andreu.

Durant l'acte, es van lliurar les distincions Toller de l'Any 2025 al C.D. Castellón, reconeixent el seu ascens a la Segona Divisió, i Gaiater de l'Any 2025 a l'Associació Espanyola contra el Càncer, destacant els seus valors de lluita i solidaritat. Patricia Pascual Fernández va ser presentada com a madrina de 2025, mentre que Cristina Alcaraz Gasch va assumir el càrrec de madrina infantil. La Cort infantil va estar representada per les dames d'honor Irene Miralles San Geronimo, Aura Noguera Valero, Triana De Diego Gavara, Nahia Barbera Benet i Leire Barbera Benet.

27 SETEMBRE

Pa i Porta a Castelló: Una Nit Plena de Tradició i Alegria

El passat divendres, Castelló va viure una de les seues nits més esperades amb la celebració del tradicional Pa i Porta, organitzat per la Federació de Colles. Centenars de veïns i veïnes es van reunir a l'esplanada del Palau de Festes per gaudir d'una autèntica festa popular centrada en el menjar, la música i la diversió. Les colles van demostrar el seu sentit de comunitat i passió en cada celebració.

Les nostres representants, Leyre i Llanos, van participar amb entusiasme en aquest esdeveniment, que ja s'ha convertit en un dels favorits del calendari festiu. L'ambient va ser càlid i pròxim, amb rialles i companyerisme entre els assistents. A més, es van organitzar diverses activitats, incloent jocs infantils per als més menuts, així com un espectacular espectacle pirotècnic que va il·luminar el cel de Castelló, aportant un toc màgic a la vetlada.

La presència de les reines de les festes i les dames de la ciutat, destacant la nostra estimada Claudia, va afegir elegància a la nit.

28 SETEMBRE

Bocata Solidari: Un Gest de Solidaritat que Uneix Castelló

El passat dissabte va ser un dia molt especial per a la nostra comunitat, no només per un esdeveniment festiu, sinó també per la noble causa que el va motivar. La nostra madrina infantil, Leyre, juntament amb el president Pablo, van participar en el Bocata Solidari, una iniciativa que va reunir desenes de persones amb un objectiu comú: recaptar fons per ajudar les més necessitades.

Leyre i Pablo van destacar que el seu paper com a representants festives no es limita a preservar tradicions, sinó que també implica participar activament en activitats que beneficïen la comunitat.

Aquests esdeveniments no només aporten recursos a causes solidàries, sinó que també reforcen els vincles entre les ciutadanes i els ciutadans. La jornada va ser un exemple de com, mitjançant petites accions, es poden aconseguir grans canvis.

28 SETEMBRE

L'Espartera torna als anys 80 per a retre homenatge a Marta i Alba

L'Espartera va revivre els anys 80 en una nit màgica al Palau de la Festa, dedicada a Marta i Alba en el camí cap a la Magdalena 2025. La vetlada va estar marcada per les mítiques bandes del "Castelló sound", incloent grups com Les Gats Negres, Morcillo el Bellaco y los Rítmicos, Els Romans, així com èxits comercials de Sonia i Selena i Tom Bombadil. Les assistents i els assistents van gaudir de temes icònics en una festa que coincidia amb el festival MitiCS, i la novetat del trivial "Què saps de Castelló?" va afegir diversió a la nit. Un dels moments destacats va ser l'actuació d'Els Llauradors, que van rebre el guardó d'Esparter de l'Any.

La gala, presentada per Asier i Joan Andoni Argorta amb les col·laboradores Lidia Bellés i Marina Doñate, va homenatjar les ambaixadores del sector Pont i Gol, Marta Ferrando i Alba Zajara, que van rebre els honors en la seua gran nit. La madrina infantil 2024, Gabriela Piñero, va donar la benvinguda a la cort infantil del 2025, formada per un grup de nenes i nens entusiastes.

04 OCTUBRE

Castelló celebra amb emoció la processó de Sant Francesc i Clara d'Assís

Castelló va viure una jornada plena d'emoció amb la celebració de la Processó de Sant Francesc i Clara d'Assís, un esdeveniment destacat del calendari festiu. La cerimònia va començar amb una missa solemne a l'ermita de Sant Francesc, on es va homenatjar els dos sants.

Després, una processó va recórrer els carrers de la ciutat, oferint un moment de reflexió i comunitat.

Les nostres representants, Llanos i Leyre, juntament amb la dama de la ciutat, Claudia, van aportar solemnitat i elegància a la celebració, simbolitzant la continuïtat de les tradicions. La seua participació va ser un exemple de devoció i compromís amb la cultura local, animant al veïnat a participar en aquesta festivitat significativa.

La processó no només va ser un moment de festa, sinó també una ocasió per unir-nos, recordar valors i celebrar tradicions compartides.

05 OCTUBRE

Els nostres màxims representants a la presentació de l'Horta de València

El passat dissabte 5, les nostres màximes representants i els nostres màxims representants van tindre l'honor d'assistir a la presentació de l'Horta de València. Aquest esdeveniment va ser una celebració de les nostres arrels i del valor de la terra que ens envolta, un homenatge a l'esforç de les persones agricultores que cuiden i treballen les nostres terres amb dedicació.

L'Horta de València és un símbol de la cultura valenciana, i va ser un privilegi poder formar part d'aquest acte tan especial. Ens recorda la importància de preservar les nostres tradicions i de continuar valorant allò que ens uneix com a poble. L'acte va estar marcat per moments emotius, com la desfilada dels participants vestits amb els trages típics, un recordatori visual de la riquesa cultural i estètica que defineix el nostre territori, i també per intervencions que posaren en valor el paper fonamental de les persones llauradores en la sostenibilitat i el futur de l'Horta.

05 OCTUBRE

Catifa roja al Palau per a Esther i Nayra en la gran nit dels Oscars de Sensal

La nit va ser de cinema i festa per a Castelló amb la Gaiata 13 Sensal transformant-se en un autèntic Dolby Theatre ple de llum i color. La catifa roja va rebre les màximes representants i les màximes representants de la comissió, amb música, pirotècnia i alegria que van portar l'esperit de Los Ángeles a la Magdalena.

En la seua particular gala dels Oscars, les reines de Castelló, Paula Torres i Carla Ibáñez, acompanyades per les dames de la ciutat, van donar pas a la comissió, amb les madrines del 2024, Alba Zájara i Marina Leva, com a protagonistes. A més, es va donar la benvinguda a les noves madrines per al 2025, Esther López i Nayra Luque, en una nit plena d'orgull i emoció. El Sensaler de l'Any, Fernando Segarra, també va ser reconegut per la seua dedicació al sector.

06 OCTUBRE

Claudia, la nostra Dama de la Ciutat, a la processó de Santa Bàrbara

El passat diumenge 6, Claudia, la nostra Dama de la Ciutat, va participar en la solemne processó de Santa Bàrbara. Aquest acte religiós, carregat de significat, és una de les tradicions més respectades en el nostre calendari festiu, i cada any reuneix fidels i veïns que comparteixen la devoció cap a la santa.

Durant la processó, marcada per l'esplendor i la solemnitat, els carrers es van convertir en un escenari d'unió i espiritualitat, decorats amb flors i il·luminats per la llum de les ciris dels participants. Claudia, amb serenitat i respecte, va acompanyar la imatge de Santa Bàrbara. Els fidels presents van rebre la processó amb fervor, mantenint viu l'esperit devot i respectant una tradició que connecta generacions.

L'acte va concloure amb una missa solemne a l'església parroquial, on es van oferir paraules d'agraïment a totes les persones que fan possible la celebració d'aquesta festivitat.

09 OCTUBRE

Castelló celebra el 9 d'Octubre amb orgull i tradició

Castelló ha celebrat el 9 d'Octubre, Dia de la Comunitat Valenciana, amb una jornada plena d'actes institucionals i populars. L'alcaldesa, Begoña Carrasco, ha destacat l'orgull de ser castellonencs i valencians, i ha remarcat la importància de les nostres arrels i tradicions.

Un dels actes centrals ha estat la Desfilada de les Tres Cultures, una representació de la convivència històrica entre cristians, musulmans i jueus a Castelló. El recorregut, que ha començat a l'estàtua de Jaume I, ha comptat amb la participació de col·lectius com la Germandat dels Cavallers de la Conquesta.

La celebració ha culminat a la Plaça Major amb la Marxa de la Ciutat i els himnes de la Comunitat Valenciana i d'Espanya, acompanyats pel tradicional volteig de campanes d'El Fadri.

12 OCTUBRE

Castelló celebra amb fe la missa en honor a la Mare de Déu del Pilar amb la presència de les nostres representants i la Dama de la Ciutat

El passat 12 d'octubre, Castelló va celebrar la festivitat de la Mare de Déu del Pilar amb una missa solemne a l'Església de la Santíssima Trinitat. La cerimònia va ser presidida per l'arquebisbe de Castelló, qui va destacar la figura de la Mare de Déu com a símbol de fe i unitat. Les nostres representants, Llanos i Leyre, juntament amb Claudia, la nostra Dama de la Ciutat, van assistir a l'acte, compartint un moment de devoció i tradició amb la comunitat. La jornada va incloure una processó d'ofrenes i la interpretació d'himnes pel cor parroquial, destacant-se com un acte de comunitat i fe.

A més, la missa va ser un punt de trobada per a diverses autoritats i representants de les festes i la societat local, reforçant llaços entre institucions i ciutadania. Les nostres màximes representants van participar activament en l'ofrena floral, que va ser rebuda amb emotives mostres d'agraïment per part de la parròquia i el veïnat.

12 OCTUBRE

La Gaiata 6 presenta els seus nous representants amb una nit inoblidable

La Gaiata 6, Farola Ravalet, va brillar ahir al Palau de la Festa per presentar la seua gaiata i els nous representants per a les festes de 2025. L'acte, celebrat el 12 d'octubre, va ser una gran festa per acomiadar els representants de 2024 i donar la benvinguda als del pròxim any.

L'escenari, decorat amb símbols de Castelló com la concatedral, el Fadrí i el Far del Port, va acollir l'entrada de les noves madrines, Clara Sanz i Amanda Marmaneu, i els presidents Esteban Gual i Marc Planells, que van ser rebuts amb una gran ovació. Un dels moments més destacats va ser l'aparició sorpresa dels Dimonis de la Plana, que van rendir homenatge a Marc Planells, també membre de l'agrupació, amb un triple tambor, invitant-lo a participar en l'actuació.

L'acte va ser una nit d'emoció, tradició i simbolisme, que va reforçar l'arrelament de la Gaiata 6 a la ciutat i a les festes de Castelló, amb el suport de la província i les falles i fogueres germanes.

13 OCTUBRE

Claudia, la nostra Dama de la Ciutat, participa en la missa en honor a Sant Félix

El passat 13 d'octubre, Claudia, la nostra Dama de la Ciutat, va participar en la missa en honor a Sant Félix. Aquesta cerimònia religiosa, una de les més arrelades a les nostres tradicions, va reunir fidels i veïns per commemorar la figura de Sant Félix. La missa, solemne i carregada de significat, va ser un moment de reflexió i agraïment per la protecció i benedicció del Sant. Claudia, com a representant de la ciutat, va compartir aquest acte de fe amb la comunitat, reforçant els llaços entre tradició i religiositat que caracteritzen la nostra ciutat.

Durant la cerimònia, la figura de Sant Félix va ser posada en relleu com un exemple de bondat i entrega, qualitats que continuen inspirant generacions. El sermó de l'oficiant va destacar l'esforç col·lectiu de la comunitat per mantindre viva aquesta celebració, convertint-la en una jornada de devoció i unió.

Aquesta missa no només va ser un moment de fe, sinó també una oportunitat per reforçar els valors compartits i celebrar l'orgull col·lectiu d'un patrimoni cultural i religiós únic.

19 OCTUBRE

Jacaranda celebra el seu 40é aniversari amb un concert a la Plaça Major

El passat dissabte, la Plaça Major de Castelló es va convertir en l'escenari d'un emotiu concert per commemorar el 40è aniversari del grup Jacaranda, reconegut com un dels referents del bolero a Espanya. Durant dos hores, la formació castellonenca va oferir un repàs als seus grans èxits, acompanyada per artistes convidats com Serafín Zubiri, Nacho Mañó, Alejandro Correa i el mariachi Sol del Mediterráneo.

L'alcaldesa de Castelló, Begoña Carrasco, i la regidora de Cultura, María España, van assistir al concert i van entregar diplomes als artistes com a reconeixement per la seua contribució a la cultura musical de la ciutat. A més, els nostres càrrecs i la Dama de la Ciutat, Claudia, també van estar presents, reafirmant el seu suport a la música i la cultura locals.

19 OCTUBRE

La Gaiata 8 es prepara per a les festes del 2025 amb els seus representants

Les festes de Castelló del 2025 ja tenen protagonistes dins de la Gaiata 8, Portal de l'Om. La presentació oficial va tenir lloc en el Palau de la Festa, un lloc emblemàtic que es va transformar completament per acollir aquest gran esdeveniment, com és habitual en aquesta comissió, coneguda pel seu treball minuciós i dedicat en cada detall.

Bàrbara Aranda Ruiz va ser presentada com a madrina, acompanyada per Laura Wildash Nebot, la madrina infantil, i Diego Conejo Cuenca, president infantil. Les tres persones van rebre una càlida ovació del públic, que va omplir el Palau de la Festa per celebrar aquest moment especial.

La Gaiata 8 continua destacant per l'esforç col·lectiu dels seus membres, que any rere any s'impliquen per oferir un espectacle únic i memorable. El 2025 promet ser un any inoblidable, amb uns representants plens d'entusiasme i dedicació per portar el nom de la 8 al més alt durant les festes de la Magdalena.

20 OCTUBRE

Claudia, la Dama de la Ciutat, present en la missa i processó en honor a la Verge del Lledó

El 20 d'octubre passat, Claudia, la nostra Dama de la Ciutat, va participar en la missa i la processó en honor a la Verge del Lledó, celebrades als carrers Verge del Lledó i López de Vega. Aquest acte religiós, molt estimat per la gent de Castelló, va reunir nombroses persones devotes que van voler mostrar el seu respecte i devoció cap a la patrona de la ciutat.

La cerimònia religiosa va ser solemne, amb moments de profunda emoció i reflexió. Després de la missa, Claudia va acompanyar la processó, en la qual veïns i autoritats van recórrer els carrers amb gran respecte i fervor. Aquesta participació va ser un testimoni del compromís de la ciutat amb les seues arrels i tradicions religioses, en una jornada marcada per la devoció cap a la Verge del Lledó.

26 OCTUBRE

La Gaiata 3 'Porta del Sol' inicia el seu any amb Sara Sánchez i Carmen Vicente

Aquest cap de setmana, la Gaiata 3 'Porta del Sol' de Castelló ha donat el tret d'eixida al seu any magdalenero amb la presentació de la nova madrina, Sara Sánchez Olivares, qui estarà acompanyada per la madrina infantil Carmen Vicente Simó.

L'esdeveniment, celebrat al Palau de la Festa, ha transportat les assistents a l'època del Rei Barbut i Tombatossals, amb un espectacle que ha explorat la història de la gaiata a través dels quatre elements: foc, aire, terra i aigua.

Vicente Provinciale Martí serà el president de la comissió aquest any. L'acte ha comptat amb moments emocionants, incloent la presència de la madrina de 2016, Leire, i la representació dels orígens familiars de les madrines a través del Centre Andalus i del Centre Aragonés.

27 OCTUBRE

Celebració en honor a Sant Roc del Raval amb la presència de les nostres representants

El diumenge 27 d'octubre, el carrer Sant Roc va acollir una emotiva processó i missa en honor a la solemne festa que El Raval dedica al seu patró, Sant Roc del Raval. Aquesta celebració va reunir a veïns i veïnes en un ambient festiu i de comunitat, recordant la importància d'aquesta tradició. Les nostres representants van estar presents, mostrant el seu suport i compromís amb les tradicions locals. La festa va ser un moment d'unitat i celebració per a totes les assistents, reafirmant els llaços que uneixen la comunitat del Raval.

L'esdeveniment va destacar per la seua bellesa i solemnitat, amb carrers decorats amb flors i motius festius que enaltien l'esperit del barri. La imatge de Sant Roc, guarnida amb detall i devoció, va ser portada en processó pels carrers, acompanyada per la música tradicional que donava un to cerimoniós al recorregut. Aquest dia especial va servir no només per a homenatjar al sant, sinó també per enfortir els valors de solidaritat i pertinença que defineixen El Raval com una comunitat unida i orgullosa de la seua història i identitat.

02 NOVEMBRE

La gaiata 18 Crèmor rendeix homenatge futurista a les seues madrines de la Magdalena 2025 en una emotiva gala plena de solidaritat

Diumenge 2 de novembre, la gaiata 18 Crèmor va celebrar al Palau la gala en honor a les seues madrines per a les festes de la Magdalena 2025, Llanos Martorell Pozo i Leyre Antón Palacios, i el seu president, Pablo Antón Silva. L'acte, inicialment previst per al dissabte, es va traslladar a diumenge per respectar els tres dies de dol decretats per la DANA que va afectar greument a la província de València.

La gala va començar amb un emotiu minut de silenci en record de les víctimes i va destacar la solidaritat dels assistents, que van contribuir generosament en el punt de recollida d'aliments i material per als damnificats, instal·lat per la comissió de Crèmor. La cerimònia va transportar el públic a un futur imaginari de l'any 2224 amb la nau Transvita. Entre música, llum i color, els assistents es van submergir en la història de Cronos i Akai, personatges d'una Castelló futurista que han perdut el sentit de la festa i desitgen redescobrir l'essència de la Magdalena.

Encapçalada pels portaestendards de Crèmor 2025, la comissió va fer la seua entrada solemne, rebuda per les màxi-

mes representacions de la Magdalena 2024, així com per la Dama de la Ciutat 2025, Clàudia Arrufat. A més, van estar presents el president 2004-24, José Antonio Lleó; la madrina infantil, Carolina Lledó Personat, i la presidenta infantil, Ainara Antón. La dama d'honor infantil, Alejandra Pachés, i la madrina d'honor infantil, Alma Fullera, van obrir el protocol dels comissionats, seguides de les majors, amb les dames d'honor Paula Pozo, Brenda Pachés i Ana Hernández, acompanyada de José Isaac Ramírez. La gaiatera d'honor, Noelia Personat, acompanyada de David Valverde, també va participar en una cita plena de sorpreses que va encumbrar a Llanos i Leyre com a protagonistes de la nit.

Aquesta gala, a més de ser una celebració festiva, va destacar per la qualitat de les interpretacions i la creativitat dels participants, que van aconseguir crear una atmosfera futurista única. Els moments més emocionants van arribar amb les intervencions de les nostres madrines, Llanos i Leyre, que van ser ovacionades pel seu brillant compromís amb la gaiata i amb les festes. El públic va poder gaudir de la interpretació i paraules plenes de gratitud, mentre les sorpreses es succeïen, mantenint l'ànim festiu i l'entusiasme al llarg de tota la cerimònia. La màgia de la nit, combinada amb els moments de reflexió i unió, va consolidar aquest acte com una de les celebracions més memorables de l'any.

08 NOVEMBRE

La madrina Llanos i la Dama de la Ciutat, Claudia, assisteixen al Misteri de Castelló en una nit de devoció i cultura

El passat divendres 8 de Novembre, Castelló va viure una nit plena d'emoció i solemnitat amb la representació del Misteri de Castelló. Aquest acte, que narra amb profund simbolisme la vida i mort de Maria Preciosa, va comptar amb l'assistència de la madrina Llanos i la Dama de la Ciutat, Claudia, qui van mostrar el seu respecte per aquesta tradició tan arrelada en la cultura castellonenca.

La representació teatral i musical va captivar als assistents amb la seua força espiritual i escènica, remarcant la importància de mantindre viva la nostra història i els nostres costums. Per a la madrina i la dama, aquest acte ha estat una ocasió especial per compartir amb els veïns de Castelló un moment de fe, recordant-nos el valor de les nostres arrels i la devoció de la ciutat per les seues tradicions més antigues. El Misteri de Castelló és, sens dubte, una de les cites culturals i religioses més importants per a la nostra ciutat.

09 NOVEMBRE

La Gaiata 15 'Sequiol' inicia el seu calendari festiu amb una presentació rockera i emotiva de les Madrines 2025

La Gaiata 15 'Sequiol' de Castelló va obrir el seu calendari festiu amb una espectacular presentació dels representants per a la Magdalena 2025, ambientada en el "festival de rock més èpic de l'any". L'acte va començar amb les Dames d'Honor Infants de 2025, entre elles Martina Felip Agramunt, Vega Felip Agramunt i Lía Leyva Fernández, seguides de la Madrina d'Honor Infantil, Vega Peraire Sousa. A continuació, es van presentar les Dames d'Honor adultes: Martina Echevarría Ciurana, Martina Aguilera Biosca, Natalia Queral Asencio, entre altres, i la Madrina d'Honor, María Collados Marzá. També va desfilar la representació del 2024, amb Leyre Salinas Valls, Víctor López Porcar i María Voltes Usó.

La gran entrada va ser la de les Madrines de la Gaiata Sequiol 2025: Natalia Espín Solano, Madrina Infantil, i Claudia Llopis Pascual, Madrina, qui van rebre les seues bandes de mans de la presidenta Elisabeth Breva Almerich. L'acte va culminar amb el reconeixement de 'Sequioler de l'any' a Benjamín Garcés Edo, qui va rebre la Panderola d'Or honorífica.

10 NOVEMBRE

La Dama de la Ciutat, Claudia, assisteix a la missa en honor a Sant Roc de la Vila

El diumenge 10 de novembre, Castelló va honrar Sant Roc de la Vila en una missa solemne que va comptar amb la presència de diversos veïns i autoritats locals. A més, la nostra dama de la ciutat, Claudia, era present allí. Aquesta celebració, que forma part de les festivitats més estimades pels castellonencs, va ser un acte de profunda devoció i respecte. La missa va servir per a reforçar els vincles entre les tradicions religioses i la representació festiva de la ciutat, destacant la importància de mantindre viu l'esperit de les nostres celebracions més sagrades.

Aquesta jornada va ser també una ocasió per reflexionar sobre els valors que cohesionen la nostra comunitat, destacant l'esforç per preservar la cultura local i les tradicions religioses que formen part de la identitat castellonenca. L'acte va rebre un gran nombre d'assistents, que van contribuir a reafirmar l'arrelament d'aquestes tradicions en el cor de la ciutat, en un acte col·lectiu que va reflectir la devoció i el respecte per la festa i la figura de Sant Roc.

16 NOVEMBRE

Castelló va celebrar la XVIII Marxa per les Ermites Miquel Soler

El dissabte 16 de novembre es va dur a terme la XVIII edició de la Marxa per les Ermites Miquel Soler, ajornada una setmana respecte a la data inicial per la DANA que va afectar la província de València. La decisió d'ajornar-la es va prendre en consens amb la família Soler com a mostra de respecte a les persones damnificades. L'esdeveniment, que combina patrimoni, història i germanor, va comptar amb la participació de nombrosos veïns de Castelló. Aquesta edició va reforçar la continuïtat d'una iniciativa amb 18 anys de tradició, recuperada l'any anterior.

Els participants van gaudir d'un recorregut que va posar en valor les ermites i els paisatges que envolten Castelló, alhora que compartien un sentiment de comunitat i unió. La marxa no només va ser una celebració de la natura i la cultura local, sinó també un acte d'homenatge a les tradicions que han perdurat al llarg del temps.

16 NOVEMBRE

La Gaiata 7 presenta les seues madrines per al 2025 amb un espectacle inspirat en Mary Poppins

El Palau de la Festa va acollir la presentació de les noves madrines i la cort d'honor de la Gaiata 7 'Cor de la Ciutat' per al cicle festiu de 2025. Beatriz Also Galaso i Nora Beltrán Ortiz ocuparan els càrrecs de madrina i madrina infantil, respectivament, juntament amb la presidència d'Alejandro Navarro Canós.

L'acte va incloure un espectacle basat en Mary Poppins, amb coreografies del grup de ball Swing Dance Almassora i peces musicals com Supercalifragilisticospiadoso o Amb un poc de sucre.

El guió, elaborat per Santi López, va ser interpretat per membres d'AC Tarongers Teatre, destacant la figura de Mária Iturralde Morcillo en el paper de Mary Poppins.

22 NOVEMBRE

Inaugurada l'exposició "L'Aljama de Castelló, una història viva"

El divendres 22 de novembre es va inaugurar l'exposició "L'Aljama de Castelló, una història viva" a la Sala d'Exposicions de la Fundació Dávalos-Fletcher, situada al carrer Isaac Peral, 12.

L'esdeveniment, organitzat per l'Associació Cultural L'Aljama, va comptar amb la presència de destacades figures de les festes de carrer i barris, en un acte que va posar en valor la història i el llegat cultural de Castelló.

L'exposició ofereix un recorregut visual i documental sobre l'evolució de L'Aljama al llarg dels anys, consolidant-se com un reflex viu del patrimoni local.

23 NOVEMBRE

La Gaiata 17 presenta les seues madrines i dames d'honor per al cycle festiu de 2025

El Palau de la Festa va acollir l'acte de presentació de Nerea Alegre Arnau com a madrina de la Gaiata 17 'Tir de Colom' i de Laia Rodríguez Gamir com a madrina infantil per al cycle festiu de 2025. Sota la direcció de Javier Gimeno Abadía i Marc Barrera Torner, president i president infantil, respectivament, es dona inici al nou any magdalener.

L'acte, ambientat en els regnes de gel, va comptar amb la participació de les dames d'honor: Mia Fernández Gaviño, Maria de la Balma Albarracín, Lucía Guzmán Castell, Laura Guzmán Castell, Lua Mateo Beltrán, Noa Mateo Beltrán, Águeda Albalat Martínez, Lucía Fernández Gaviño, Mireia García Albalat i Tania Candel Martínez.

Les dames d'honor infantils van ser Gemma Navarro, Violeta Navarro Sánchez, Gala Pinto Altaba, Triana Plata Granda, Lucía Penalba, Valentina Monzonís Escuder, Carla Joaniquet Sidro, Alejandra Pauna Flores, Inés Navarro Martínez, Lucía Mérida Abadía, Paula Navarro Edo, Virginia Albalat Martínez i Laia Hervás Altaba.

27 NOVEMBRE

Una nit inoblidable amb els Moros de l'Alqueria

El passat dijous, la nostra Dama de la Ciutat, Claudia, juntament amb la Cort d'Honor, van tindre l'oportunitat de gaudir d'un espectacular concert organitzat pels Moros de l'Alqueria. La vetlada, plena de música i germanor, va ser una celebració de la cultura i les tradicions que ens uneixen com a ciutat. Les persones assistents van vibrar amb una actuació que va destacar per la seua qualitat i passió, un exemple més de la riquesa cultural de Castelló.

L'esdeveniment va ser també una mostra de l'esforç i la dedicació dels Moros de l'Alqueria per a mantindre vives les tradicions musicals que formen part de la història local. A través de la música, es va crear un ambient de connexió entre els assistents, on la diversió i la cultura van caminar de la mà, reforçant el sentiment de pertinença a una comunitat que celebra les seues arrels de manera conjunta. Aquest tipus d'iniciatives contribueixen a preservar l'esperit festiu de Castelló, oferint a tots els ciutadans l'oportunitat de gaudir de moments únics i especials.

29 NOVEMBRE

Un divendres de música i germanor amb el certamen de Tunas

El passat divendres, la nostra Dama de la Ciutat, Claudia, juntament amb la seua Cort d'Honor, van gaudir d'un esdeveniment molt especial: el Certamen de Tunas, on van tenir l'honor de formar part del jurat.

La jornada va estar marcada per l'alegria, la creativitat i el talent de totes les tunas participants, que amb les seues melodies van fer vibrar el públic assistent. Ara que ja es coneixen les persones guanyadores, volem transmetre la nostra més sincera enhorabona a totes per la seua dedicació i esforç.

Aquest tipus d'esdeveniments no només són una mostra de la riquesa cultural, sinó també una oportunitat per connectar les tradicions universitàries amb la ciutat.

30 NOVEMBRE

La moda local brilla a la plaça Major de Castelló

Aquest dissabte, de 12.00 a 14.00 hores, la plaça Major de Castelló s'ha convertit en l'epicentre de la moda local amb la celebració d'una nova edició de 'Moda Local al Teu Costat', una iniciativa organitzada per la regidoria de Comerç i Consum per posar en valor la qualitat i la varietat del comerç de proximitat.

Inicialment previst per al 26 d'octubre, l'esdeveniment es va ajornar per la previsió de pluges. La nova data, però, no va decebre. Les nostres màximes representants, Llanos i Leyre, juntament amb la nostra Dama de la Ciutat, Claudia, no van voler faltar a la cita per gaudir del desfilat i donar suport al comerç local.

El regidor de Comerç i Consum, Alberto Vidal, va destacar que iniciatives com aquesta són una "oportunitat immillorable perquè els comerços locals mostren el seu talent i la qualitat dels seus productes". A més, va subratllar que "aquests esdeveniments no només reforcen l'economia de Castelló, sinó que dinamitzen l'activitat i connecten la ciutadania amb el comerç de proximitat".

30 NOVEMBRE

Proclamació de les màximes representants de la Gaiata 14 Castàlia

El passat dissabte, 30 de novembre, el Palau de la Festa de Castelló va acollir l'acte de proclamació de les màximes representants de la Gaiata 14 Castàlia per a les festes de la Magdalena 2025.

Les protagonistes de la nit van ser María Montaña Grijalbo i Lledó Amat Mondragón, que van assumir els càrrecs de madrines, i el jove Lorenzo Martillo Permuy, com a president infantil.

L'esdeveniment va estar carregat de tradició, amb homenatges culturals com els "Sanfermines", les sevillanes, la dansa mora i la Jota de Castelló, una combinació que va fer brillar la nit.

A l'acte van assistir les nostres màximes representants, Llanos i Leyre, juntament amb la Dama de la Ciutat, Claudia, per mostrar el seu suport. A més, la jornada va tindre un toc encara més especial, ja que la nostra passada presidenta infantil celebrava el seu aniversari.

05 DESEMBRE

Castelló dona la benvinguda al Nadal amb l'encesa de llums

El passat 5 de desembre, Castelló va iniciar oficialment la temporada nadalenca amb la tradicional encesa de llums, un acte ple de màgia i emoció que va reunir nombrosos veïns i visitants. Les llums van omplir els carrers de calidesa i esperança, marcant el començament d'unes dates molt especials per a tota la ciutat. Entre els assistents, es va comptar amb la presència de les màximes representants del món festiu, qui van aportar elegància i solemnitat a aquesta jornada tan significativa. Tot Castelló va eixir al carrer. La llum de Castelló va tornar a brillar amb força, reflectint l'esperit festiu que uneix la ciutat en aquestes festes.

Aquest esdeveniment no només va ser una festa per als sentits, sinó també una excel·lent manera de reactivar l'ambient nadalenc a Castelló, invitant tots els ciutadans a sumar-se a l'esperança i la unitat d'aquests dies tan emblemàtics. A mesura que les llums es van encendre, es va percebre un sentiment de comunitat més gran, com una metàfora visual de l'esperança, la convivència i el bon esperit que regnen durant aquestes festes.

06 DESEMBRE

Missa i processó en honor a Sant Nicolau

El mateix 6 de desembre, Castelló va celebrar la tradicional missa i processó en honor a Sant Nicolau, un esdeveniment carregat de devoció i tradició. Aquesta celebració religiosa és una de les més significatives del calendari local, reafirmant el vincle de la ciutat amb les seues arrels espirituals. La dama de la ciutat, Claudia, va participar amb solemnitat en aquest acte, posant de manifest el seu compromís amb les tradicions que defineixen la identitat cultural de Castelló.

Aquesta jornada va reunir nombrosos veïns de Castelló, que van participar activament en la processó i en la missa, ressaltant la importància de mantindre viu el patrimoni religiós i les celebracions que formen part de la història local. Els assistents van viure un moment de comunió i d'unitat, on la devoció per Sant Nicolau va ser el nucli central de l'acte, vinculant la comunitat amb les seues arrels i la religiositat popular. La tradició, al llarg de generacions, va quedar ben present, convertint aquest dia en un recordatori de la força espiritual de la ciutat.

Aquesta festivitat va ser també un moment per valorar la importància de la cohesió entre els veïns.

06 DESEMBRE

Celebració del dia de la Constitució en la ciutat de Castelló

El 6 de desembre es va commemorar el Dia de la Constitució amb un homenatge als valors democràtics i a la història col·lectiva que defineix la societat. A Castelló, es van dur a terme diversos actes institucionals que van posar de manifest la importància d'aquesta data per al conjunt de la ciutadania. Els actes van ser un recordatori dels drets i llibertats fonamentals que són la base de la nostra convivència i societat democràtica. La celebració va permetre reflexionar sobre l'evolució del país i la manera com les institucions han contribuït a l'avenç cap a una societat més justa i participativa.

Els actes van estar marcats per la solemnitat i la participació de les màximes representants del món festiu, que van acompanyar amb elegància i respecte a aquesta jornada dedicada a la convivència i la democràcia. La presència de les autoritats i les figures representatives va donar més rellevància a l'esdeveniment, ressaltant el compromís de la ciutat amb els valors cívics i la cohesió social.

06 DESEMBRE

Sopar de Gala de les madrines

El divendres 6 de desembre, va tindre lloc el tradicional Sopar de Gala de les madrines, una cita marcada per l'emoció i la solemnitat. Durant l'acte, els discursos van estar carregats de sentiment i reconeixement, mentre que l'entrega de regals va posar el colofó a una vetlada molt especial.

Aquest sopar va servir per a posar en valor la dedicació i el compromís de les madrines amb les festes, destacant el seu paper fonamental en el manteniment i la promoció de les tradicions de Castelló. Va ser una nit plena de moments inoblidables, on la gaiata 18 es va vestir de festa per a honrar les seues protagonistes.

07 DESEMBRE

Presentació oficial de les madrines de la Gaiata 1, Brancal de la Ciutat

El dissabte 7 de desembre, la Gaiata 1, Brancal de la Ciutat, va celebrar al Palau de la Festa de Castelló l'acte de presentació oficial de les seues madrines per a les Festes de la Magdalena 2025. En aquesta ocasió, Ainoa Barraza Serra i Andrea Gloria Torres Serra van ser proclamades com a màximes representants d'aquest emblemàtic sector gaiater.

L'esdeveniment va comptar amb l'actuació del músic Juanjo Carratalà, qui va aportar el toc musical a una vetlada carregada d'emoció i solemnitat. A més, durant l'acte es va realitzar un homenatge especial al mestre José Gargori Vicent, qui va ser nomenat "Brancaler de l'Any" a títol pòstum, reconeixent així la seua valuosa contribució a la cultura i tradició de Castelló.

08 DESEMBRE

Concert de Nades: música i emoció per al Nadal

El diumenge 8 de desembre, el tradicional Concert de Nades va omplir l'Auditori i Palau de Congressos de Castelló d'emoció i melodies nadalenques. Aquest esdeveniment, molt esperat per la ciutadania, va aconseguir crear un ambient màgic gràcies a les seues cançons i la calidesa que va transmetre a tots els assistents. El concert, un dels actes més destacats de l'agenda nadalenca, va comptar amb la presència de les representants del món festiu, que van acompanyar els veïns en aquesta vetlada tan especial. La música va ser el vehicle per a reforçar els llaços de comunitat i esperança que caracteritzen aquestes dates.

Aquesta celebració va contribuir a enfortir el sentiment de germanor entre els castellonencs, recordant-los la importància de mantindre vius els valors de solidaritat i unitat durant les festes. A través de les notes de les nades, es va generar un ambient d'alegria compartida que va deixar una empremta inesborrable en el cor de la ciutat, convertint el concert en una cita imprescindible per a la comunitat.

09 DESEMBRE

Cartell anunciador de les Festes de la Magdalena 2025

L'Ajuntament de Castelló ha presentat el cartell oficial de les Festes de la Magdalena 2025, elaborat per Joanrojeski estudi creatiu i que porta per lema "Fira i Festes de la Gent". Aquest disseny, que posa en valor la cultura popular i l'esperit festiu, inclou elements emblemàtics com el rollo, el masclet i les gaiates de mà, a més de detalls històrics que connecten amb la Romeria. L'alcalde de Castelló, Begoña Carrasco, ha destacat el reconeixement de les gaiates com a Bé d'Interés Cultural (BIC) i l'aposta pel talent local en la creació d'aquest cartell, que simbolitza l'inici del compte enrere cap a les festes fundacionals.

Aquesta presentació és una mostra del compromís de la ciutat amb la preservació de les seues tradicions més arrelades i amb la potenciació de la creativitat dels artistes locals. El cartell no només reflecteix l'essència de les Festes de la Magdalena, sinó que també representa la màxima expressió de la identitat castellonenca, consolidant l'aposta per unes celebracions participatives i plenes de significat per a tots els ciutadans.

13 DESEMBRE

La Gestora de Gaiates celebra el tradicional sopar de la Pascuera

El passat divendres, 13 de desembre, la Gestora de Gaiates de Castelló va celebrar el tradicional sopar de la Pascuera, un esdeveniment en què es feliciten les festes nadalenques a la Reina de les Festes i a totes les representants de la Magdalena 2025.

La cita, que va tindre lloc al restaurant Nàutic, va començar amb una fotografia grupal. Durant l'acte, la Reina de les Festes, Paula Torres, va agrair el treball de les comissions gaiateres i va desitjar unes bones festes a tots els assistents. Tot seguit va parlar Noelia Selma, presidenta del Patronat Municipal de Festes, i José Antonio Lleó, president de la Gestora de Gaiates, qui va tancar el torn de parlaments.

L'acte va continuar amb l'entrega de flors de Pasqua a totes les representants, començant per les Dames de la Ciutat i la Dama dels Cavallers, i continuant amb les madrinnes de les 19 gaiates. La nit va finalitzar amb un brindis i un ball, creant un ambient festiu i de germanor per celebrar l'esperit nadalenc.

14 DESEMBRE

El Carter Reial porta la màgia del Nadal a Castelló

El passat 14 de desembre, Castelló va rebre la visita del Carter Reial, que va recórrer diversos barris. Va estar a la Plaça Major per recollir les cartes dels xiquets i xiquetes. L'acte va comptar amb activitats com una desfilada, música i jocs interactius.

L'Ajuntament de Castelló va habilitar espais tranquils per a xiquets amb neurodivergències i zones adaptades per a persones amb mobilitat reduïda, reafirmant el seu compromís amb unes festes accessibles per a tota la ciutadania.

Les representants de la gaiata 18 van estar presents en aquest esdeveniment, al mateix temps que la dama de la ciutat Claudia.

14 DESEMBRE

El Palau de la Festa acull la presentació de les mdrines de la Gaiata 4 l'Armelar per a la Magdalena 2025

El dissabte 14 de desembre, el Palau de la Festa de Castelló va ser testimoni d'una de les cites més esperades del calendari festiu: la presentació oficial de les mdrines de la Gaiata 4 l'Armelar per a les festes de la Magdalena 2025. Michelle Valverde Puig, com a mdrina, i Carolina Lledó Personat Lleó, com a mdrina infantil, van ser les grans protagonistes d'una vetlada que va combinar emoció, tradició i sentiment gaiater. Acompanyades pel president de la gaiata, Alejandro Miranda Sales, amb qui van compartir l'escenari, les mdrines van rebre calorosos aplaudiments i mostres de suport per part de la comissió i dels assistents que ompliren el Palau de la Festa.

L'acte va estar marcat per una posada en escena cuidada fins al més mínim detall, que reflectia l'esperit de l'Armelar i el seu compromís amb les tradicions magdalenes. Tant Michelle com Carolina van lluir amb orgull els seus vestits regionals, símbols de la cultura i identitat castellonenca, mentre dedicaven paraules d'agraïment a la seua comissió i a les seues famílies.

18 DESEMBRE

La Reina de Castelló i la seua cort d'honor gaudeixen del Concert de Nadal organitzat per l'Ajuntament

El passat 18 de desembre, la Reina de Castelló, Paula Torres, juntament amb la seua cort d'honor on forma part la nostra Dama de la Ciutat, Claudia Arrufat, van assistir al Concert de Nadal organitzat per l'Ajuntament de Castelló. L'esdeveniment, que va tindre lloc a l'Auditori i Palau de Congressos de Castelló, on es va oferir un programa de diverses peces musicals que van envoltar els assistents amb l'esperit de les festes nadalenques.

Durant el concert, la Banda Municipal de Castelló va interpretar composicions que van fer viure l'esperit nadalenc en tot el seu esplendor, creant una atmosfera màgica i emocionant. La presència de les representants de les festes va afegir un toc especial a la vetlada, on la música va ser la gran protagonista, reafirmant el compromís de la ciutat amb les seues tradicions i el seu amor per la cultura i l'art.

21 DESEMBRE

***El Palau de la Festa acull la proclamació de les madri-
nes i presidents de la Gaiata 11 Forn del Pla per a la
Magdalena 2025***

El dissabte 21 de desembre, el Palau de la Festa de Castelló va ser l'escenari de la proclamació oficial de les madri-
nes i presidents de la Gaiata 11 Forn del Pla per a les festes de
la Magdalena 2025. Lledó Calero, com a madrina major, i
Anna Manjavacas, com a madrina infantil, van assumir amb
il·lusió els seus càrrecs, acompanyades per Lidón Andrés,
presidenta de la gaiata, i Pol Nebot, president infantil. L'acte,
carregat d'emoció i simbolisme, va posar en valor el treball i
la unió de la comissió per enaltir les tradicions magdalenes.

Donada la proximitat amb les festes de Nadal, la proclama-
ció va estar ambientada en el món de la loteria, amb una
decoració especial que va aportar un toc original i festiu a
la vetlada. Amb aquest acte, la Gaiata 11 Forn del Pla dona
inici a un any ple de reptes i il·lusions, consolidant el seu
esperit gaiater i el seu compromís amb les arrels culturals
de Castelló.

22 DESEMBRE

***El CD Castelló homenatja les Reines de les Festes a
Castalia amb motiu de la Magdalena***

El passat 22 de desembre, el CD Castelló va voler retre ho-
menatge a les màximes representants de les celebracions
fundacionals de la capital de La Plana. La Reina de les Fes-
tes, Paula Torres, i la Reina Infantil, Carla Ibañez, acompany-
ades de les seues respectives corts d'honor i la Junta de
Festes al complet, van ser convidades a gaudir en directe
d'un partit a l'estadi Castalia.

L'acte va simbolitzar la unió entre l'esport i les tradicions
festives, dos pilars fonamentals per als castellonencs. Les
reines, juntament amb la comitiva, van viure una jornada
emocionant en un ambient ple d'orgull i germanor. Aquesta
iniciativa de l'entitat albinegra va destacar la importància de
la Magdalena com a part essencial de la cultura local i va
reforçar els llaços entre el club i l'esperit gaiater que inunda
Castelló en aquestes dates tan especials.

27 DESEMBRE

El Dolçainadal celebra la seua desena edició omplint el Palau de la Festa

El passat 27 de desembre, la Federació de Dolçaina i Tabal de Castelló va organitzar la desena edició del Dolçainadal al Palau de la Festa, consolidant-se com una de les cites més entranyables del Nadal castellonenc. Una vegada més, l'esdeveniment va aconseguir reunir les colles de dolçaina i tabal de la capital, oferint un espectacle ple de música tradicional que va captivar els assistents.

A més de mantindre viva aquesta tradició, el Dolçainadal va tindre un component solidari, destinant la recaptació obtinguda a l'Associació Espanyola Contra el Càncer de Castelló. El públic, que va omplir el recinte, va gaudir d'una jornada carregada d'emoció i cultura, demostrant la força de la música tradicional com a element cohesionador i el compromís de la Federació amb les causes solidàries i la cultura local.

02 GENER

La Federació Gestora de Gaiates celebra la seua tradicional berenar nadalenca en Kidom

El passat 2 de gener a la vesprada, Kidom va acollir la berenar nadalenca organitzada per la Federació Gestora de Gaiates, un esdeveniment que va reunir als més menuts en un ambient ple de diversió i esperit festiu. Entre els assistents va destacar la representant infantil, Leyre, qui, juntament amb altres xiquets i xiquetes, va gaudir d'una vesprada inoblidable.

Els tobogans, les tirolines i els matalassos van ser els grans protagonistes d'una jornada plena d'energia i somriures. Aquest tipus d'iniciatives reforcen la germanor entre les comissions gaiateres i fomenten la participació dels més joves en el món festiu, mantenint viva la flama de les nostres tradicions des de la infantesa.

05 GENER

Els Reis d'Orient omplin Castelló de màgia i regals per a grans i menuts

Els Reis d'Orient, Melchior, Gaspar i Baltasar, van arribar a Castelló el dia més esperat pels xiquets i xiquetes de tota la província, carregats d'aguinaldos i centenars de regals. La màgia va ser protagonista una vegada més, amb Ses Majestats desplegant-se per terra, mar i aire per a visitar tots els municipis de la província. Cada localitat va celebrar aquesta tradició amb actes en llocs i hores concretes, fent que ningú perdera l'oportunitat de viure l'esperit nadalenc.

Entre els assistents destacaren les nostres màximes representants: la madrina Llanos, la madrina infantil Leyre i la dama de la ciutat Claudia, qui van gaudir de la màgia de Nadal en una jornada plena d'il·lusió i alegria. Aquest esdeveniment, tan estimat per grans i menuts, va tornar a reafirmar el seu lloc com una de les tradicions més esperades i entranyables de les nostres festes.

10 GENER

La Gala de la Pirotecnia dona inici als espectacles de pólvora de les Falles 2025

El passat 10 de gener, a les 20:00 h, el Palau Alameda va acollir la Gala de la Pirotecnia, un esdeveniment que va marcar l'inici oficial dels esperats espectacles pirotècnics de les Falles 2025. Durant la gala, es va desvelar el calendari de mascletaes i castells de focs artificials que, com cada any, convertiran València en el gran epicentre mundial de la pólvora durant el mes de març.

L'acte va comptar amb la presència de nombroses personalitats, entre elles la Reina de les Festes de Castelló, Paula Torres, qui va assistir acompanyada de les seues corts d'honor, on es trobava la nostra Dama de la Ciutat, Claudia. La gala va culminar amb un espectacular castell de focs artificials a càrrec de Pirotecnia del Mediterrani, que va inaugurar oficialment el cicle pirotècnic de les Falles. L'espectacle, disparat al Jardí del Túria, a l'altura del Palau Alameda, va il·luminar el cel valencià amb un preludi del qual serà un mes ple de pólvora, música i tradició.

20

CONSTRUSERCAS

Construccions i Serveis Castelló

639 825 403

www.construsercas.com

25

advance
centros de idiomas

advance kids
Language Centre

**US DESITJEM
BONES FESTES**

**AMB ADVANCE
EL TEU ANGLÉS CREIX DE MANERA NATURAL**

WWW.IDIOMASADVANCE.ES

neus
mercèria

Gran Via de Tàrraga Montblanco n° 34, Castelló

964 24 07 16

www.neusregional.com

@mercerianeus

a 200 m de l'UJI

Dinamic
CENTRE ESPORTIU

Des de 23€ / mes
a més tenim ofertes per a estudiants, aturats i jubilats

Classes dirigides de:
Jiu Jitsu - Step - Ciclodinamic - Zumba
Tonificació express - Body Combat
Karate - Karate xiquets - kunfu xiquets

Zona Universitària
C/ Botànic Cavanilles n° 36 Baix
Castelló

8:30 a 21:30 de Dilluns a Dijous
8:30 a 21:00 el divendres
11:00 a 14:00 el Dissabte

964 83 10 34

www.dinamiccentreesportiu.com info@dinamiccentreesportiu.com

Imprimeix còmodament
des d'on vulgues

Registrat

Passa't per la tenda

Recull les teues còpies

- còpies - impressió digital - impremta - gran format - vinil - lones - etc -

**Print
online**

entra en
www.mnimpresion.com
e informat

mncopies

Paseig de la universitat, 43
12006 Castelló
mn@mncopies.com
www.mnimpresion.com

Elisabeth
Peluqueria Unisex

Castellonera
Llauradora
Època
Núvies
Festa
Comunions
Tractaments Capel·lars

T'espere al:

Carer de l'Estatut 18 baix, Castelló

964220045 620960789

Elisabeth Peluqueria Unisex
elisabeth_peluqueriaunisex

20

25

2025

Dissabte	56
Diumenge	56
Dilluns	56
Dimarts	57
Dimecres	57
Dijous	57
Divendres	58
Dissabte	58
Diumenge	58

PROGRAMA FESTES

55

DISSABTE 22 DE MARÇ

11:00 Recepció oficial a la plaça Major.
12:00 Gran mascletà anunciadora de festes.
13:00 Inauguració del nostre racó magdalener a la plaça Espanya.
16:00 Pregó pels principals carrers de la nostra ciutat.
22:00 Enfarolà.
00:00 Eixida de les gaiates del magatzem i arribada a la ciutat.
Actuació a la carpa: DJ Andretti, espectacle d'animació i, a l'hora local, DJ Gerson Beat. Andy Guzmán cantant música típica colombiana (rancheres i popular).

DIUMENGE 23 DE MARÇ

07:00 Repartiment de canyes i cintes a la plaça Major.
08:00 Missa de romers en la Concatedral de Santa Maria.
19:30 Tornà de la romeria.
20:30 Desfilada de gaiates.
Actuació a la carpa: DJ Gerson Beat i DJ Calvo.

DILLUNS 24 DE MARÇ

10:00 Cavalcada infantil on participaran els nostres xiquets de la comissió.
14:00 Primera jornada del concurs de mascletaes al carrer Rosa Mª Molas.
20:15 XXX encesa de gaiates a l'avinguda Rei En Jaume.
00:00 Instal·lació dels nostres monuments a la plaça Espanya.
Actuació a la carpa amb temàtica Nit Romàntica: DJ Leo i DJ Gerson.

DIMARTS 25 DE MARÇ

08:00 Despertà pel sector.

11:15 Visita de les reines i les corts d'honor als nostres monuments.

14:00 Segona jornada del concurs de mascletaes al carrer Rosa Mª Molas.

21:00 Acte de lliurament de premis de gaiates i llibrets a la plaça Major.

23:00 Nit màgica a càrrec de Xarxa Teatre.

Actuació a la carpa amb temàtica Nit Crossover: DJ Gerson i DJ Toño.

DIMECRES 26 DE MARÇ

08:00 Despertà pel sector.

11:30 Caravana festera cap a la mascletà, que passarà pel nostre sector per a finalitzar al recinte de la mascletà.

12:00 Lliurament del gaiater de l'any de la Federació Gestora de Gaiates a la Diputació de Castelló.

14:00 Tercera jornada de mascletaes al carrer Rosa Mª Molas.

15:00 Dinar oficial amb el gaiater de l'any de la Federació Gestora de Gaiates a l'Hotel Jaume I.

Actuació a la carpa amb temàtica Nit de Desmadre: DJ Cuadros i DJ Gerson Beat.

DIJOUS 27 DE MARÇ

08:00 Despertà pel sector.

14:00 Quarta jornada del concurs de mascletaes al carrer Rosa Mª Molas.

17:00 Coso multicolor per l'avinguda Rei En Jaume.

Actuació a la carpa amb temàtica Nit de Música Urbana i Perreo: DJ Gerson Beat.

DIVENDRES 28 DE MARÇ

08:00 Despertà “Tro de Bac” pels principals carrers de Castelló, organitza gaiata 7 Cor de la Ciutat.
14:00 Cinquena jornada del concurs de mascletaes al carrer Rosa Mª Molas.
17:00 Dia dels xiquets. Jocs populars a la plaça Espanya.
18:00 Xocolatada popular organitzada per la madrina d'honor infantil.
20:00 Concurs de disfresses organitzat per la nostra comissió.
Actuació a la carpa: DJ Luigi des de València i DJ Gerson Beat.

DISSABTE 29 DE MARÇ

08:00 Despertà pel sector.
14:00 Sisena jornada del concurs de mascletaes al carrer Rosa Mª Molas.
16:00 Ofrena de flors a la nostra patrona.
Actuació a la carpa: DJ Felipe Gutiérrez i DJ Gerson Beat.

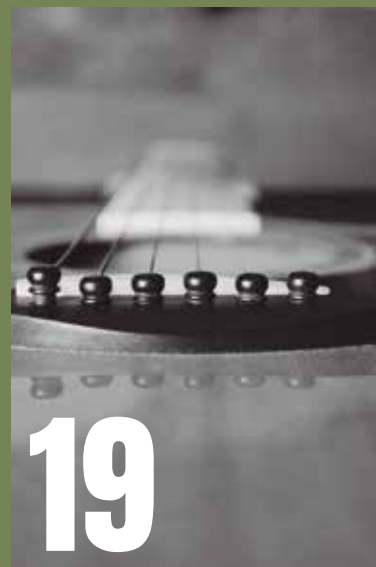
DIUMENGE 30 DE MARÇ

08:00 Despertà pel sector.
14:00 Última jornada del concurs de mascletaes al carrer Rosa Mª Molas.
15:00 Concurs de paelles organitzat per la comissió.
20:30 Desfilada final de festes i Magdalena Vitol.
23:59 Apagament dels nostres monuments.
Actuació a la carpa: DJ Fran i DJ Jefferson.

MONUMENTS

**CALENDARI
FESTER**

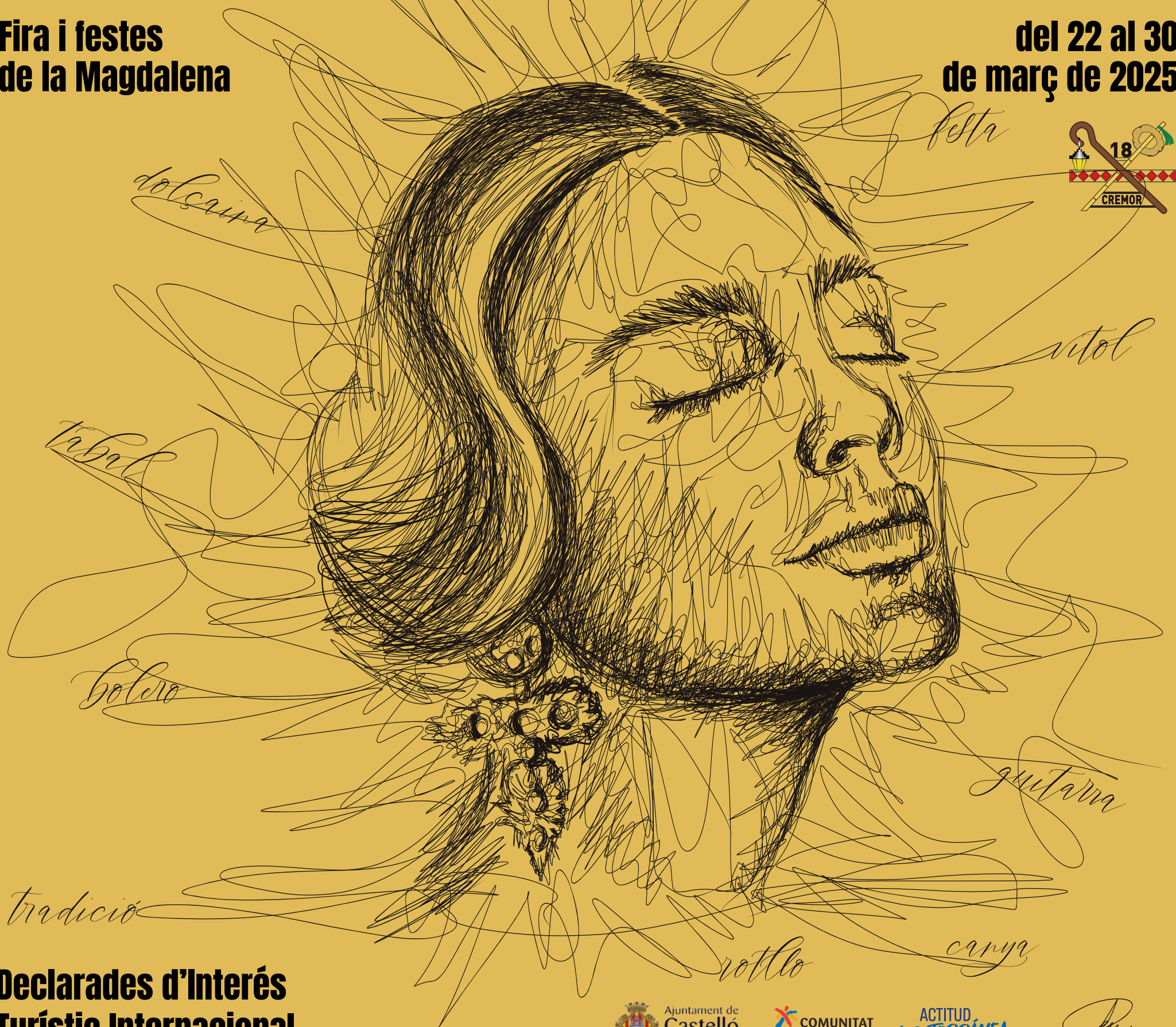
**PROGRAMA
DE FESTES**

GAIATA 18 CRÉMOR

Fira i festes
de la Magdalena

del 22 al 30
de març de 2025

**Declarades d'Interés
Turístico Internacional**

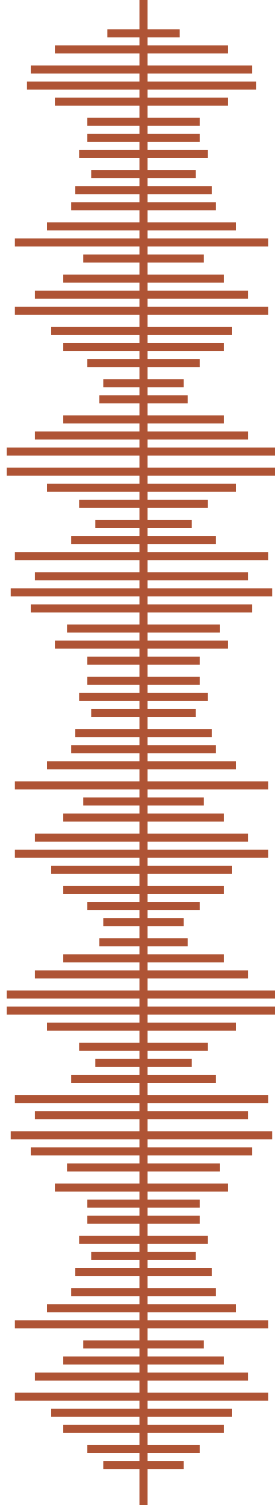
Ajuntament de
Castelló
Festes

COMUNITAT
VALENCIANA

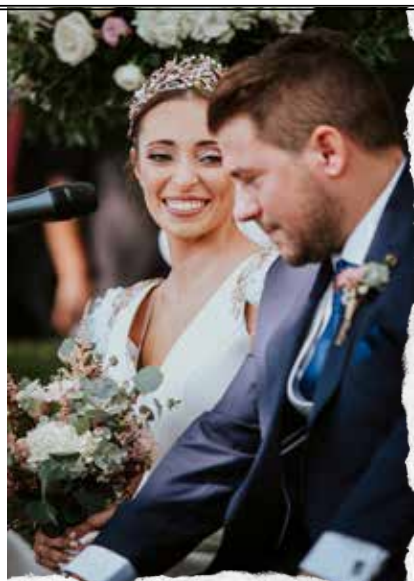
ACTITUD
MEDITERRÀNEA

Flux 2025

20

25

Frank Palace
fotografía

**BODAS
COMUNIONS
FAMILIES**

**FOTO
VÍDEO
FOTOMATÓ**

**Escaneja este QR
i reserva ja**

@FRANKPALACEFOTO

/FRANKPALACEFOTO

@FRANK_PALACE

619 00 22 39

www.frankpalace.com

**Fira i festes de la Magdalena
del 22 al 30 de març de 2025
Declarades d'Interés Turístic
Internacional**

SUMARI

Portada: Gloria Sánchez i Molina

Edita: Impremta Rosell SL

Disseny i maquetació: Impremta Rosell SL

Direcció i coordinació: Jose Antonio Lleó i Claudia Arrufat

Traducció i correcció: Jose Antonio Lleó i Claudia Arrufat

Textes: Claudia Arrufat i Noelia Personat

Publicitat: Pablo Antón i Lourdes Palacios

Reportatge fotogràfic calendari fester: Erik Pradas, Kym Ros i Toni Losas

Reportatge fotogràfic: Claudia Arrufat i Frank Palace

Depòsit Legal: CS 91-2025

Impressió: Impremta Rosell SL

El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2025

Carolina. Madrina Infantil 2024	4 5
Claudia. Madrina 2024	8 9
Magdalena en un Selfie	10 13
Ainara. Presidenta 2024	14 15
José. President 2004-2024	16 17

RECORDS 2024

03

ACOMIADAMENT

Fa un any, em dirigia a totes vosaltres com a madrina infantil del Crèmor. En aquell moment, amb il·lusió, parlava de les ganes que tenia de viure aquesta experiència, de les vegades que havia desitjat estar a la part més alta de l'escenari i del lluny que semblava quan veia persones estimades en el tron dels xiquets i les xiquetes de la gaiata. Aquella llunyania em feia somiar i ara, amb el temps que ha passat, em sorprén com ha volat. Sense adonar-me'n, ja em toca escriure aquest comiat, un moment que em porta una barreja d'emocions i records inoblidables. Quina dificultat expressar en unes línies tantes vivències, emocions i sentiments, tantes experiències i anècdotes que han marcat aquest any. I sé que, un cop entregue aquest escrit, em vindran mil coses més al cap, així que deixaré que siga el meu cor qui escriga aquestes línies per mi.

Des del dia que la meua mare va saber que jo naixeria i que seria una xiqueta, a casa sabien que seguiria els passos de la meua mare i germanes. Des de ben petita, sempre he volgut ser castellanera, gaiatera i del Crémor. Ma mare no sabia que el meu any de madrina infantil coincidiria amb el 25 aniversari del seu madrinatge, un fet que ha fet que aquest any siga encara més bonic i especial, ple de significat i records.

El meu cor, que avui escriu, no pot oblidar-se de parlar de la nostra presentació. Quantes sorpreses i emocions! Tenia clar que ploraria, però no sabia que ho faria fins i tot abans d'arribar a l'escenari. La veritat és que sentir que persones estimades serien les presentadores va ser el primer regal que vam rebre. I, a partir d'allí, van vindre moltes altres sorpreses. Però per a mi, el moment més bonic, que mai hauria imaginat, va ser quan vaig veure a l'escenari a les meues amigues de l'escola. La seua dedicació em va fer sentir molt especial.

Aquell dia, amb la banda creuant el meu pit, ja em vaig adonar de lo ràpid que passaria l'any. En un tres i no res, ja tenia les meues dues bandes de madrina i havia viscut dos dels actes més especials i bonics per a qualsevol madrina, així que tocava aprofitar cada moment i gaudir al màxim de les oportunitats que em brindava aquesta experiència.

Vam viure 19 dissabtes de palau, un d'ells amb una inesperada visita a l'ambulància, que segurament serà una anècdota memorable al meu àlbum de madrina. Aquells dissabtes estaven plens de balls, jocs, rialles i, sobretot, d'amistat, que es va forjar setmana rere setmana amb la resta de madrines i presidents infantils. L'homenatge a les comissions i la galania va ser el preludi de la nostra setmana gran, que per a mi va ser la més curta de l'any; sembla que, quan arriben les festes, el temps vola. Hauríem d'analitzar què passa cada any a Magdalena, que sembla que ens lleven hores, fins i tot dies, perquè les setmanes de classe us promet que em passen molt més lentes.

Encara que els nostres monuments eren, per a mi, els més bonics i fets amb més estima, el jurat no els va saber valorar com calia. Però continuem amb les coses boniques. He gaudit de moments inoblidables, com viure la primera mascletà tan a prop i sentir l'emoció de la romeria. La satisfacció de veure els nostres monuments il·luminats i desfilar pels principals carrers de la nostra ciutat és una experiència que guardaré per sempre en el meu cor.

L'emoció de viure el pregó infantil des de la carrossa, juntament amb totes les meues companyes madrines, em va fer sentir com una autèntica protagonista. Tot i que vam passar una mica de por, va ser un moment màgic. Les nits i balls a la carpa, la visita real de les nostres reines al nostre sector, i aquella ofrena a la nostra Mareta, que mai oblidaré, van ser moments que em van emocionar profundament. Aquest any, la meua germana estava recollint rams al costat del meu pare; va ser ella qui va recollir el meu ram, i això ho va fer molt especial per a tota la meua família.

I veieu el que deia? Així de ràpid com ho heu llegit és com va passar la setmana. Només quedava gaudir de la darrera mascletà i de la desfilada final; no volia que s'acabara, però vaig haver de cridar aquell vítol que posava fi a la nostra setmana gran. Em consolava saber que aquest any gaudiria de les falles gràcies a la nostra falla germana, l'Arrabal de Sollana. Van ser dos dies molt intensos amb ells, plens d'emocions i moments compartits que em van regalar amistats per sempre.

Però encara ens quedava viure el centenari de la coronació de la nostra patrona, la Mare de Déu de Lledó. Vam fer ofrena a les dues parròquies del nostre sector a l'arribada de la nostra Lledonera i a molts altres actes organitzats per la confraria de Lledó. Hi ha hagut molts més actes, però en tots ells he sentit els mateixos sentiments: il·lusió, castellanisme i orgull de ser gaiatera.

Sense dubte, aquest any no hauria estat el mateix sense la meua presidenta infantil, que va fer que tot fora fàcil; em sabia tranquil·litzar en cada moment i m'ha cuidat durant tot l'any. Quin orgull poder dir que he tingut la primera presidenta infantil de la història de les nostres festes, un exemple de compromís i dedicació que no oblidaré.

De la meua madrina, diria moltes coses; faria falta un llibret només per parlar d'ella. Ella no només és la meua madrina, és la meua amiga i una germana més. Sé que sona a tòpic i que sempre es parla de la sort que es té amb qui es comparteixen l'any, però creieu-me, jo he tingut una sort en majúscules. Fins i tot va ser bonic com em vaig assabentar que ella seria la meua madrina; ella mateixa es va encarregar de donar-me la notícia.

I repetisc les paraules que li vaig dedicar el dia del nomenament de Leyre i Llanos: "Claudia, eres el clar exemple que els somnis es compleixen, que les segones oportunitats existeixen. Hui t'acomiaje com a madrina i cride ben fort i amb orgull: CLAUDIA ARRUFAT MURIACH, DAMA DE LA CIUTAT 2025".

I perquè l'any fora tot això que us he contat, havia d'estar ben dirigit. I per a això, el millor és el nostre presi, el meu tio, a qui agraïsc profundament el seu esforç. Gràcies, tio, perquè sense tu no hauria sigut el mateix. Sé que els Lleó encara hem de donar molta guerra. I per a donar-la, no puc oblidar-me de la meua família, ja que cadascuna de les meues bandes porta el nom de tots ells.

Per sempre, 2024.
Carolina Personat i Lleó

MADRINA INFANTIL 2024

CAROLINA

MAGDALENA 2025

VOL. III

ACOMIADAMENT

Estimades persones del sector de la Gaiata 18,

El temps ha passat ràpidament, i ara ens toca acomiadar un any ple d'emocions, alegries, moltes vivències i, per descomptat, molta Magdalena. Des del primer moment en què vaig assumir el rol de madrina, intuïa que seria un any ric en experiències memorables, i així ha sigut. He tingut l'oportunitat de conèixer persones meravelloses i he sigut testimoni de la dedicació, esforç i passió que cadascú de vosaltres posa per fer que la gaiata brille amb llum pròpia. Hem treballat amb entusiasme per construir i presentar les nostres gaiates, recordant que aquestes no són només llum, sinó cultura, art, tradició i un profund amor per la nostra terra.

En acomiadar aquest any, no tanquem només un capítol en la història de la nostra gaiata, sinó que obrim la porta a noves oportunitats, creant records que duraran. Recorde especialment el dia de la nostra presentació. Sabia que ploraria, junt amb Carolina, però mai imaginava que ho faria constantment. Aquell moment, amb la banda travessant el meu pit, em va recordar que el temps passaria molt de pressa. Sempre recordaré l'instant en què els fills de la meua cosina Nuria em van traure el ram, o quan José em va col·locar l'agulla.

He viscut experiències inoblidables, com la meua primera mascletà en la setmana gran, l'emoció del pregó des de la carrossa, la intensitat de la romeria, i la bellesa de desfil·lar amb els nostres monuments en el passeig de les gaiates. Un dels moments més emotius per a mi va ser l'ofrena de flors, quan vaig poder lliurar el ram al meu pare.

Vull agrair a cada un de vosaltres per la vostra dedicació i compromís. Sense el vostre esforç, la nostra gaiata no seria el que és avui.

En aquest comiat, voldria donar les gràcies a totes les persones que m'han acompanyat en aquest viatge meravellós. A la comissió de la Gaiata 18, per estar sempre al meu costat i per la vostra dedicació incansable. El vostre suport ha sigut fonamental, i sempre el duré en el meu cor.

Permeteu-me fer una menció especial a tres persones essencials en aquesta experiència. Ainara, la nostra presidenta infantil i la primera presidenta infantil en el món de les festes, un veritable exemple a seguir. Ha sigut un honor compartir aquest any amb tu i veure't créixer com a persona. Recordaré sempre els moments que hem compartit, com en la presentació de la Huerta de València, on ens canviàvem amb pressa en el camerino, o quan em demanaves anar al bany les nits de Palau per fer-te alguna foto. La teua determinació i alegria han sigut una font d'inspiració, no només per a mi, sinó per a moltes altres persones. **PER SEMPRES PRIMERA PRESIDENTA INFANTIL!**

Carolina, la nostra madrina infantil, la meua xicoteta. Ha sigut un gran plaer compartir aquest any amb tu. Eres dolça, un poc trapella, i sé que la gent del nostre sector et coneix, però per a mi has sigut tot un descobriment, i quin descobriment! Vull

que sàpies que la nostra presentació i el moment en què ens van posar les bandes de la gaiata són records que atresore amb molta estima. Representar al Crémor amb tu ha sigut una experiència inolidable. TU I JO PER SEMPRE!

José, el nostre president i ara també un bon amic. Gràcies per compartir aquest any amb mi, pel teu suport incondicional i per confiar en mi. No tinc paraules per expressar el meu agraïment. Sé que voldria donar-te les gràcies per moltes coses, però vull que aquest missatge quede gravat: “Gràcies per fer realitat el meu somni, gràcies per fer realitat aquell monument que sense tu no hauria pogut ser. Encara que no hàgem tingut un primer premi, per a mi el veritable premi ha sigut viure aquest any com ho he viscut.” Aquest 2025 ja no exerciràs com a president, però, després de 20 anys, totes les madrines que han passat pel teu costat coincidiran a dir que has sigut un gran president. I com a les xiquetes, m’he posat a recordar moments al teu costat. Gràcies per fer-me viure moments inolldables, com la carrera a València per arribar a tots els actes o com l’ofrena de Sant Pascual amb el garbonet. Gràcies, PRESIDENT I AMIC.

Finalment, vull expressar el meu més profund agraïment a la meua família i a la meua parella. No puc sentir-me més afortunada de tindre-vos al meu costat, acompanyant-me en cada pas d’aquest viatge inolldable. Sense el vostre suport, paciència infinita, temps i amor, aquest somni no hauria sigut possible. Heu fet d’aquest any el més bonic de la meua vida, i sempre estaré agraïda per això.

Gràcies, mare i tia Tica, per l’esforç de vestir-me i assegurar-vos que sempre estiguera perfecta per a cada ocasió. Pare, gràcies per vindre als Palaus i estar ací amb la teua presència i ànims. Enrique, gràcies per la teua paciència i per acompanyar-me durant tot un any ple d’actes i compromisos. El teu suport i comprensió han sigut inavaluables, i no puc imaginar haver viscut aquesta experiència sense tu.

Cada un de vosaltres ha fet d’aquest any una experiència màgica i única. El vostre amor i suport m’han donat la força i la confiança per a gaudir cada moment. Duré aquests records en el meu cor per sempre, i estaré eternament agraïda.

Acomiadem aquest any de madrinatge, però recordem que les experiències i els llaços que hem forjat continuaran units molt de temps després que la llum s’haja apagat. Continuem treballant junts, celebrant les nostres tradicions i compartint l’amor i passió per la nostra Magdalena.

Amb tot el meu carinyo,

La vostra madrina de 2024,
Claudia Arrufat Muriach

CLAUDIA MADRINA 2024

MAGDALENA 2025

VOL. III

MAGDALENA EN UN SELFIE

Comença la festa, mascletà en l'aire,
amb el mòbil a punt, immortalitzant cada instant.
El cel vibra, els cors també,
i el primer selfie, ja tenim per a fer.

El pregó ressona, llums per tot Castelló,
la torre brilla, i amb ella el nostre amor.
Fem un selfie junts, amb la ciutat al fons,
perquè la Magdalena es viu millor així, tots a un.

(Estrillo):

Magdalena, selfie en mà,
les millors festes del món, aquí està.
Amb cada foto, un moment que se'n va,
però al nostre cor per sempre quedarà.
Amb la llum del dia i la nit que ve,
selfie rere selfie, mai oblidarem.

Romeria en marxa, caminem sense fi,
les canyes al vent i els mòbils al dit.
Fem un selfie al camí, amb la gent al voltant,
capturant l'essència d'aquest dia radiant.

El dilluns arriba, els xiquets són l'estrella,
i amb ells fem felfis que són pura meravella.
Les castelloneres volen, tot és color,
cada instant gravat, perquè és pura emoció.

(Estrillo): ...

La nit arriba, encesa de gaiates a mil,
el cel s'il·lumina, el mòbil fent el seu film.
Fem un selfie amb les llums que dansen al vent,
somriures brillants, el moment és present.

Al Coso Multicolor, tot és diversió,
selfies amb carrosses, colors en acció.
Disfresses per tot arreu, la nit no s'acaba,
cada selfie és un record que el cor ens guarda.

(Estrillo): ...

La Despertà ens crida, i el mòbil també,
un felfi de matinada, que mai s'esborrarà.
Arriba el moment, nova mascleta, nosaltres aplaudim,
i el mòbil capturant aquest moment sublim.

L'ofrena final, el Vitol esclata,
fem l'últim selfie amb flors i festa a la plaça.
Les festes acaben, però les fotos aquí estan,
per recordar que la Magdalena és pura felicitat.

(Estrillo final):...

ESCOLTA'M

ACOMIADAMENT

Estimades persones del meu estimat sector gaiater,

Amb molta emoció i un gran sentiment de gratitud, ha arribat el moment d'acomiar-me com la primera presidenta infantil de les nostres volgudes festes de la Magdalena. Aquest càrrec ha sigut un honor immens, perquè he tingut la sort i el privilegi de ser la primera persona menuda en assumir aquest paper tan especial en la història del nostre sector. Representar-vos i ser part activa de les nostres festes ha sigut un somni fet realitat, un somni que sempre duré al cor i que m'acompanyarà al llarg de la meua vida. Vull donar les gràcies a José, el president, per la seua confiança i per haver-me brindat aquesta oportunitat increïble. La tasca que he dut a terme com a presidenta infantil m'ha permès viure de manera intensa la màgia de les nostres tradicions, sentir-me part de la història de la nostra comunitat i, al mateix temps, descobrir el valor de la responsabilitat i l'amistat. Ha estat un any ple de moments únics que m'han ajudat a créixer com a persona i a entendre la força de la unió de la nostra gent.

Aquest any ha estat extraordinari i, sense cap dubte, sempre romandrà en la meua memòria. Guarde una muntanya de records inoblidables, com ara la imposició de bandes, la galania, les desfilades pels carrers de la nostra estimada ciutat, plens de colors, música i rialles. Però el que més destacaria és la nostra setmana gran, la setmana de la Magdalena. He plorat d'emoció en començar la festa, amb la il·lusió de viure cada moment, i també de tristor en acabar, perquè no volia que aquest somni tinguera fi. Cada moment ha sigut un regal, una oportunitat per gaudir del que realment importa: l'amistat, la diversió i la comunitat. El sentiment de pertinença que he experimentat durant les festes ha estat una de les coses més especials, sabent que forme part d'un col·lectiu que comparteix el mateix amor per les nostres arrels i tradicions. El vincle que uneix a les persones que formen part del sector gaiater és una de les coses que més m'han emocionat, i estic seguríssima que la passió per aquestes festes continuarà creixent amb el temps.

A més de les llàgrimes, han estat molts els somriures i alegries al llarg d'aquest any, i estic segura que mai oblidaré el bé que m'ho he passat. Aquesta experiència em quedarà per a tota la vida, com a testimoni del poder de la unió i de l'amor per les nostres tradicions. Recordaré cada abraçada, cada rialla i cada moment compartit amb totes les persones que heu fet que aquesta aventura siga tan especial. Les festes de la Magdalena són molt més que esdeveniments festius; són una mostra de l'esperit solidari, alegre i acollidor que caracteritza la nostra gent. Aquest any, en cada moment viscut, he pogut percebre la força d'aquesta unió que ens fa sentir a tots part d'una gran família, i aquest sentiment serà per sempre una part fonamental de qui sóc. No només he celebrat una festa, sinó que he celebrat la nostra identitat com a poble, les nostres arrels i el nostre futur, i estic segura que tot això m'acompanyarà tota la vida.

No obstant això, com sempre dic, no he estat sola en aquest camí. He tingut la sort de comptar amb dues madrines meravelloses, Carolina i Claudia, que han estat al meu costat com a estrelles brillants en aquesta extraordinària experiència. Amb Carolina, he descobert la força de la seua saviesa i el seu cor generós. La seua presència sempre ha sigut un far d'inspiració, guiant-me amb afecte i amb una bondat que em farà sentir afortunada per sempre. Cada moment compartit amb ella ha sigut

una lliçó d'amor i compromís envers les nostres tradicions. Gràcies a ella, he après l'autèntic significat del que és ser una representant d'aquestes festes i de com es poden transmetre els valors que ens fan únics com a comunitat.

D'altra banda, Claudia m'ha aportat la seua energia i passió, i amb cada riure compartit, he sentit que l'amistat és un dels regals més valuosos que ens podem fer. Sé que sempre tindrè una amiga amb qui podré compartir qualsevol cosa. Ella ha sigut la meua còmplice en els moments més divertits, i els records que hem creat juntes seran per sempre un tresor al meu cor. Les dues han fet que aquest any siga inoblidable, i estic profundament agraïda per haver tingut l'oportunitat de compartir aquesta aventura amb persones tan especials. La nostra amistat ha estat una de les experiències més riques i satisfactòries d'aquest any, i la guardaré com una de les coses més precioses que m'ha regalat aquesta etapa com a presidenta infantil.

També vull aprofitar aquesta ocasió per a donar les gràcies, de tot cor, a totes les persones que han fet possible que aquest somni es fera realitat. A totes aquelles que m'han donat suport, guiat i ajudat al llarg d'aquest any, us estic profundament agraïda. Sense vosaltres, aquest camí no haguera sigut tan especial ni tan ple de moments feliços i significatius. Gràcies per fer-me sentir part d'aquesta gran família gaiatera, per cada paraula d'ànim, per cada somriure i per cada gest d'amistat que m'ha arribat al cor. L'acompanyament i la solidaritat de tots els membres del sector gaiater han sigut fonamentals per a mi, i sempre recordaré el caliu amb què m'heu acollit en tot moment. L'amor i l'afecte de la gent han fet que aquesta experiència siga encara més significativa i que la meua implicació en les festes siga un record que perdurarà en el temps.

Encara que m'estic acomiadant com a presidenta infantil, això no és un adeu. És un fins prompte, perquè estic segura que les festes de la Magdalena sempre formaran part de la meua vida i del meu cor. Continuaré vivint-les amb la mateixa passió i alegria que m'han acompanyat durant aquest any, i sé que ens tornarem a trobar molt prompte en la celebració d'aquestes festes que tant estimem. La meua connexió amb tots vosaltres i amb les tradicions que compartim continuarà viva, i amb el temps estic segura que hi haurà noves oportunitats per seguir celebrant junts. Més enllà de l'etapa com a presidenta infantil, el que he viscut aquest any quedarà per sempre com un record d'esperança, d'amistat i de l'esperit de la nostra festa.

Una forta abraçada,

Ainara

AINARA PRESIDENTA INFANTIL 2024

MAGDALENA 2025

VOL. III

ACOMIADAMENT

Estimats amics, companys i membres de la Gaiata 18 Crèmor,

Avui aquest llibre em dona l'oportunitat d'adreçar-me a vosaltres per última vegada, amb una mescla d'emocions que difícilment puc descriure. Després de 20 anys com a president d'aquesta meravellosa Gaiata, ha arribat el moment d'acomiar-me i donar pas a noves veus i noves energies. És un moment de reflexió, d'agraïment i, sobretot, de celebració del que hem construït junts.

Durant aquestes dues dècades, he tingut el privilegi de viure moments inoblidables, experiències que han deixat una empremta inesborrable al meu cor. La Gaiata 18 Crèmor no és només una comissió de sector més; és un racó on l'amistat, la tradició i la creativitat s'entrellacen, creant un espai únic que sempre recordaré amb estima.

Vull començar aquest comiat agraint a totes les persones que s'han creuat en el meu camí al llarg d'aquests anys. Des dels primers membres de la meua junta i les meues primeres madrines fins als més recents, cadascun de vosaltres ha aportat el seu granet de sorra perquè aquesta Gaiata siga el que és hui. Gràcies pel vostre suport incondicional, per aqueixes llargues nits de treball al matadero, per aqueixes presentacions que han sigut úniques i per tots aqueixos moments que guardaré per sempre i que ens han unit més enllà de qualsevol diferència.

He pres la decisió de centrar-me en la presidència de la gestora de gaiates, una responsabilitat que assumeix amb el ferm compromís d'ajudar a totes les comissions de sector, perquè cadascuna d'elles pugui continuar brillant amb la mateixa passió i dedicació que sempre ens ha caracteritzat. Vull que sapiguen que deixo la comissió en molt bones mans, amb persones compromeses i talents que continuaran portant endavant el nostre llegat i fomentant la unió i l'alegria que ens uneix. Agraïsc profundament cada moment compartit, cada rialla i cada repte superat, i estic segur que junts continuarem construint un futur brillant.

La Gaiata 18 Crèmor és un reflex de tots nosaltres, i estic profundament agraït d'haver pogut formar part d'aquest viatge. No puc deixar de mencionar a les meues estimades madrines, que han sigut un pilar fonamental en aquest camí. La seua dedicació, amor i compromís han sigut un exemple a seguir per a tots nosaltres. Al llarg dels anys, han sabut guiar-me i recolzar-me en cada una de les decisions que vam prendre. A cadascuna de vosaltres, us dec un agraïment sincer.

Vull fer una menció especial a Carolina i Claudia, que han sigut les meues companyes en aquest últim tram de la meua presidència. Junes hem enfrontat desafiaments, hem celebrat èxits i hem compartit rialles que quedaran gravades a la meua memòria. El seu entusiasme i passió per la Gaiata han sigut contagiosos, i estic molt agraït d'haver tingut l'oportunitat d'estar al seu costat. El seu suport ha sigut fonamental per a mi, i estic segur que continuaran escrivint moltes pàgines magdaleneres en el futur.

A més, no puc oblidar als més joves de la nostra comissió, aquells que amb la seua il·lusió i energia han assegurat la continuïtat de la nostra tradició. Els xiquets i xiquetes que cada any s'involucren en la Gaiata són el futur d'aquesta gran família, i veure com creixen i fan seu aquest sentiment em fa sentir un orgull immens. Espere que continueu mantenint viva aquesta flama, perquè sou vosaltres els qui donareu forma als pròxims anys d'història de la nostra estimada Crèmor.

També vull dedicar unes paraules a tots aquells que, d'una manera o una altra, han contribuït en el nostre camí i ja no estan entre nosaltres. La seua dedicació i estima per la festa sempre estaran presents en el nostre record, i estic segur que, allà on estiguen, continuen sentint l'emoció de la Magdalena com nosaltres ho fem any rere any. Mantindrem viva la seua memòria i el seu llegat en cada acte, en cada encesa i en cada pas que donem junts.

El meu temps com a president ha estat ple d'aprenentatges i creixement personal. He après que la clau de l'èxit rau en la col·laboració i el treball en equip. Cadascun de vosaltres ha aportat alguna cosa única a aquesta Gaiata, i junts hem aconseguit superar obstacles que semblaven insuperables, com el fatídic incendi del 27 de gener de 2012.

Avui, més que mai, sent l'orgull d'haver format part d'aquesta família. La Gaiata 18 Crèmor és un lloc on els somnis es fan realitat, on la passió i l'amor per les nostres tradicions ens uneixen. Espere que continueu treballant amb la mateixa dedicació i entusiasme que heu demostrat fins ara. Estic segur que el futur de la nostra Gaiata està en bones mans.

Us anime a continuar recolzant a qui ha pres el relleu i a continuar construint sobre els fonaments que hem establert junts.

Finalment, vull expressar el meu més sincer agraïment a cadascun de vosaltres per la vostra amistat i lleialtat. Em porte amb mi un munt de records i una profunda gratitud per haver compartit aquest viatge amb tots vosaltres.

Encara que m'acomiade com a president, sempre formaré part d'aquesta Gaiata i estaré ací per recolzar-vos en tot el que necessiteu.

Amb tot el meu carinyo i agraïment,

PRESIDENT 2004 - 2024

JOSÉ

MAGDALENA 2025

VOL. III

01	LA CULTURA DE LA MÚSICA POPULAR VALENCIANA: UN TRESOR INVALUABLE A CASTELLÓ	22 25
02	LA MÚSICA QUE PARLA VALENCIÀ	26 35
03	ELS ORÍGENS DEL RAP EN VALENCIÀ	36 37
04	EL DOLÇAINER DE TALES	38 39
05	LA IMPORTÀNCIA DE LA MÚSICA TRADICIONAL EN LA CULTURA. LA IMPORTÀNCIA DE LES DONES. NOÈLIA LLORENS "TITANA"	40 45
06	GRUP DE MÚSICA CLIMAX	46 47
07	MATILDE SALVADOR, AMANT DE LES TRADICIONS	48 49
08	FEDERACIÓ VALENCIANA DE DOLÇAINERS/RES I TABALETES/RES FVDIT	50 53
09	L'OFICI DE DOLÇAINER	54 55
10	XIMO I DOMINGO, ELS DOLÇAINERS DEL GRAU	56 59
11	HISTÒRIA D'UN MÚSIC VALENCIÀ	60 63
12	UN PASSEIG PER LA MÚSICA DE LA NOSTRA REGIÓ	64 67
13	UN QUART DE SEGLE EN HARMONIA: LA CORAL SANT PERE DEL GRAU	68 73
14	LA FIRA TROVAM I LA VERTEBRACIÓ DE LA INDÚSTRIA MUSICAL VALENCIANA	74 77
ARTICLE INÈDIT: 650 ANIVERSARI DE LA ROMERIA DE LES CANYES		78 85

ARTICLES

21

01

LA CULTURA DE LA MÚSICA POPULAR VALENCIANA: UN TESOR INVALUABLE A CASTELLÓ

La música popular valenciana és una de les expressions més autèntiques de la nostra identitat com a poble. Es tracta d'un patrimoni cultural que naix de les nostres tradicions i que s'ha transmés de generació en generació, adaptant-se als temps, però mantenint sempre la seua essència. És una música arrelada al territori, que ens connecta amb la història, les emocions i els costums dels nostres avantpassats, i que es viu amb intensitat en les festes i celebracions locals.

A Castelló, aquesta riquesa musical té en les rondalles i els grups de folklore els seus principals valedors. Amb la seua música i dansa, aquestes agrupacions han aconseguit mantindre viu un patrimoni que és, alhora, una finestra al passat i una forma de reafirmar la nostra identitat col·lectiva.

La Música Popular Valenciana: Una Herència Viva

Un dels trets distintius de la música tradicional valenciana és la varietat dels seus instruments. Les rondalles són protagonistes indiscutibles en aquesta tradició, amb instruments de corda com les guitarres, llaüts i bandúrries, que són fonamentals per a interpretar peces del repertori popular com jotes, fandangos, seguidilles i boleros. Però la música valenciana no seria completa sense la dolçaina i el tabal, instruments que aporten un so inconfusible i festiu. Aquests instruments han donat lloc a la formació de les colles de dolçainers i tabaleters, que han enriquit la música popular i han introduït un aire vibrant i solemne en moltes de les nostres celebracions.

A Castelló, la Colla de Dolçainers i Tabaleters de Castelló és la més antiga i una de les referències històriques, però actualment comptem amb altres colles de gran qualitat com DiT Grau, Xaloc, Xarançaina, Primer Molí i l'Escola Municipal de Dolçaina. Aquestes agrupacions són fonamentals en actes festius i han esdevingut símbols de la cultura musical castellonenca. A més, enguany tenim un motiu especial d'orgull, ja que el dolçainer Pep Oria, molt estimat a Castelló, ha sigut reconegut com a Valencià de l'Any, un guardó que posa en valor la seua trajectòria i la seua contribució al nostre patrimoni musical.

Les Rondalles i els Grups de Folklore: Una Unió Indissoluble

Les rondalles són una peça clau del folklore valencià, ja que la música que interpreten és essencial per a acompanyar els balls tradicionals. Els passos i les coreografies de les danses populars no es poden entendre sense les melodies que marquen el ritme i donen sentit a cada moviment. Per això, la música i la dansa formen una simbiosi perfecta que fa de cada actuació un espectacle complet, ple de significat i bellesa.

En aquest context, el paper dels grups de dansa és fonamental. A Castelló, el Grup Castelló és el més antic de la ciutat i un referent del folklore local. Al llarg dels anys, aquest grup ha mantingut viva la tradició de les danses populars i ha format a nombroses generacions de balla-

dors i balladores. Però no és l'únic: altres grups com El Millars, El Forcat, El Ramell i L'Escola de Dansa Castelló també treballen incansablement per a preservar i difondre el nostre folklore. Cadascun d'ells aporta la seua dedicació i estil, contribuint a enriquir el patrimoni cultural de la ciutat.

Castelló i les Rondalles: Custodis de la Música Popular

A Castelló, les rondalles tenen una llarga tradició i han jugat un paper crucial en la conservació de les nostres melodies populars. Entre totes elles, destaca la Rondalla Els Llauradors, que és la més antiga de la ciutat, amb més de 50 anys d'història. Aquesta rondalla ha sigut un puntal en la recuperació i reinterpretaió de la música tradicional, i les seues actuacions són un símbol de l'orgull castellonenc. Amb el seu treball constant, Els Llauradors han aconseguit mantindre viu un repertori que ens connecta amb les nostres arrels i ens recorda la importància de conservar el patrimoni immaterial.

Altres rondalles, com Vora Sequia, Ronda Llemosina, La Fileta i la desapareguda Rondalla Primer de Maig, també han contribuït de manera significativa a la música popular de Castelló.

Cadascuna d'elles ha deixat la seua empremta i ha enriquit el panorama musical de la ciutat amb les seues interpretacions plenes de sensibilitat i tradició.

La Festa de la Rosa: Una Celebració Singular

Un dels exemples més emblemàtics del protagonisme de les rondalles a Castelló és la Festa de la Rosa, una celebració única que se celebra des de fa quasi un segle. Aquesta festa no només exalta la bellesa de la rosa com a símbol de la primavera, sinó que també és un homenatge a les dones de Castelló: mares, nòvies, germanes i amigues. Cada dissabte del mes de maig, les rondalles i altres grups musicals recorren els carrers de la ciutat per a regalar serenates a les dones, interpretant algunes de les seues millors cançons davall dels balcons de les homenatjades.

Aquestes serenates són molt més que un gest simbòlic; són una mostra d'afecte, respecte i admiració cap a les dones, i una forma de posar en valor el paper fonamental que tenen en la nostra societat. Les melodies omplien els carrers d'una atmosfera màgica, on la música es converteix en un llenguatge universal que transmet alegria i estima. La Festa de la Rosa, així, és un reflex de la importància de la música popular com a part de la nostra identitat i de la nostra capacitat per a celebrar allò que ens uneix.

El Futur de la Música Popular a Castelló

La tasca de les rondalles i els grups de folklore és essencial per a garantir que la música popular valenciana continue viva. A través del seu treball, les noves generacions tenen l'oportunitat de conèixer, aprendre i valorar un patrimoni que forma part del nostre ADN cultural. Els músics i balladors d'avui són els encarregats de donar continuïtat a aquesta tradició, mantenint-la rellevant i adaptada als temps moderns, però sense perdre l'essència que la fa única.

La música popular valenciana, especialment la de Castelló, és un tresor que viu gràcies a l'esforç d'agrupacions com Els Llauradors, Vora Sequia, La Fileta, Ronda Llemosina i moltes altres. En les seues melodies i cants es troben les històries i els sentiments d'un poble que es reconeix en les seues tradicions i que sap valorar el poder de la música com a element d'unió i d'expressió cultural.

...i acabem

La cultura musical de Castelló és un patrimoni viu que mereix ser celebrat i recolzat. Les rondalles, les colles de dolçainers i els grups de dansa són els guardians d'una tradició que enriqueix la nostra identitat i que ens connecta amb el passat mentre mirem cap al futur. Castelló pot estar orgullosa del seu llegat musical, que continua sonant amb força gràcies a aquells que el mantenen viu amb la seua passió i dedicació. La música popular no és només història; és també present i futur, i Castelló, amb les seues rondalles i grups folklòrics, té molt a dir i a cantar.

César Joaquín Agut i Gregori

02

<i>“Qui perd</i>	<i>els orígens,</i>
<i>perd</i>	<i>la identitat”...</i>
<i>De “Jo vinc</i>	<i>d’un silenci”,</i>
<i>cançó</i>	<i>de Raimon.</i>

Orígens... Identitat... Dos conceptes que conformen, potser, el significat profund per a definir un poble i la seua transcendència al llarg del temps.

Els orígens, cau i abric on s’endinsen les arrels, vives i vitals, del pas d’este poble per la Història, són les llavors per encetar la tasca importantíssima del creixement, d’anar brodant amb el que li ofereix tot el seu entorn i enriquir, amb tan valuós bagatge, la seua pròpia identitat.

El silenci s’avorreix

Tenim els orígens en aquells que van engegar el començament de la història de la Humanitat. Qualsevol grup d’individus era aleshores i pel que fa a les interrelacions silenci, gestos, algun so quasi animal que sorgia, sense saber com, de les goles sorpreses en sentir-lo i poc més. No hi havia paraules ni res semblant... Encara. Fa d’això uns quants milers d’anys.

Un dia, però, deguera ocórrer un fet, potser un cop casual d’algun objecte contra un tronc, que va produir un so que va cridar l’atenció a algú curiós que va començar a repetir aquell so familiar que, no obstant això, li havia passat desapercebut. Més o menys així, per resumir, podria haver nascut la “música” Sí, abans que la paraula, que depenia dels canvis fisiològics del cos humà, per exemple de les cordes vocals.

Les paraules, abans escasses, van anar creixent al compàs d’estos canvis del cos i, a més, van trobar al seu abast una manera d’establir la unificació del seu “vocabulari” en descobrir el reguer de possibilitats per a la seua expansió amb aquella troballa de la música, ja que van adonar-se de què amb ambdues coses juntes, música i paraula, era molt més fàcil recordar qualsevol esdeveniment dels avantpassats del grup i contar-los perquè seguien sencers i fidels a la memòria de tot el clan. Perquè, com fer-se entendre millor a tots els seus membres, especialment als xiquets, que eren els hereus i la força per a mantindre viu tan important llegat al futur? La unió de la música i la paraula, a l’uníson, va obrir la porta, de bat a bat, al fantàstic món de la cançó, meravellós recurs per a ensenyar, però estri valuósíssim per a aprendre.

Llunyà, infinitament llunyà, queda el record de la nit dels temps en la qual, envoltats els primitius per la flaire acollidora del fum del foc de llenya, els ulls i les oïdes ben desperts, oblidaven la són i es deixaven engronxar per la màgia de les contalles dels vells. Però començava a espentar, a penes fent soroll, l’evolució.

(Per què us conte estes coses aparentment fora de context? Doncs perquè si un tren ha de fer

un trajecte per a arribar a una estació, necessita unes vies. Jo les estic posant...)

Tenim pressa

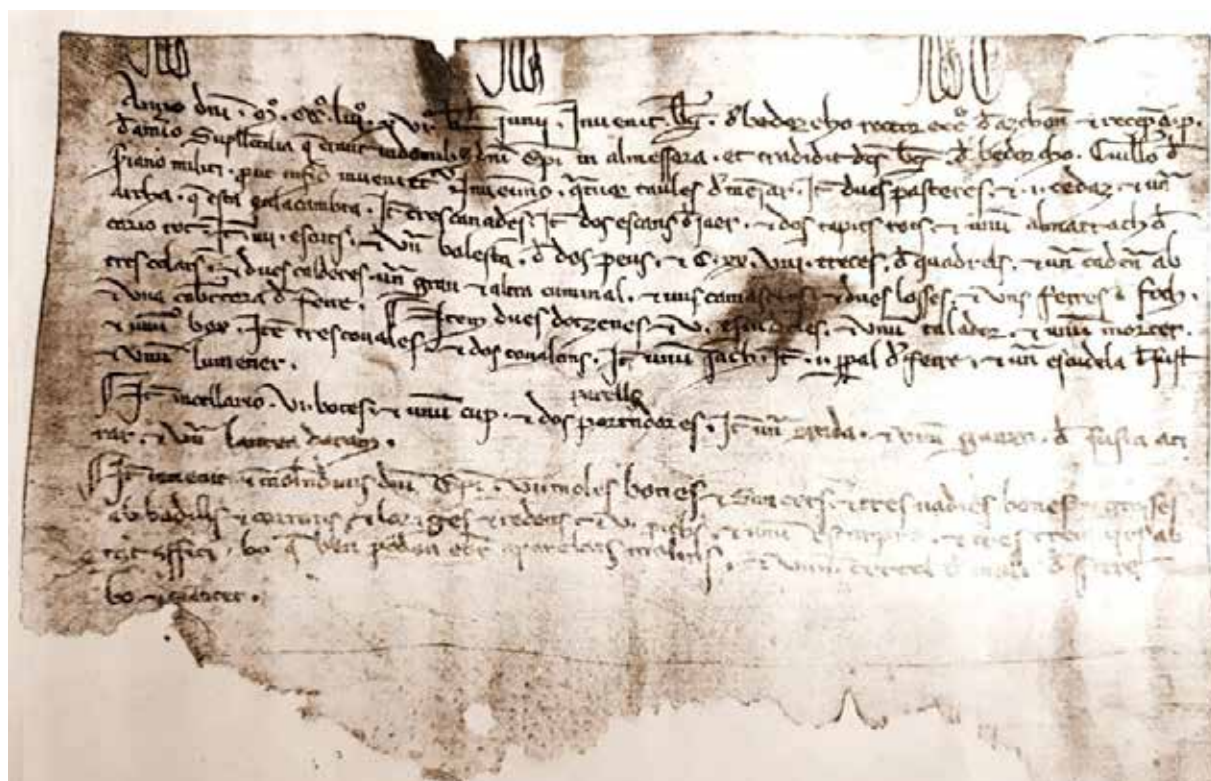
Breument plantejat, ja tenim la cançó. I ara què? Ara farem un gran salt per les cròniques de la Història i direm que, després d'haver conegut a la Península el pas dels ibers, dels fenicis, dels grecs, civilitzacions que ens van anar deixant, entre altres coses, moltes paraules dels seus vocabularis, arribem als romans on cada grup humà, i segons les influències d'altres pobles que amb ells hagueren interactuat, tenien un llenguatge propi, alhora que el llatí va passar a formar part d'aquests llenguatges. Així va ocórrer amb el valencià, provinent del llatí “vulgar”, és a dir, del llatí predominant entre la gent del carrer.

I quan va caure l'imperi romà i amb els àrabs, què va passar amb el valencià, amb les cançons en valencià? Els testimonis més antics de cançó en valencià són dels mossàrabs de data 1085 i 1121, cançons anomenades “jarchas” que contaven històries de moltes temàtiques.

Fem un altre gran salt per a situar la llengua valenciana al seu lloc i amb la importància que té dintre del conjunt cultural que ens pertany a tots els valencians i als que senten com nosaltres cada batec de la llengua pel que representa. I arribem, així, l'any 1474, quan en un certamen literari de poesia el valencià es converteix en la primera obra literària d'Espanya. Cal assenyalar que abans, l'any 1472, es va publicar el primer diccionari de valencià (llatí i valencià) que inclou gramàtica i vocabularis. El més antic d'entre les llengües romanç. I no podem passar per alt la importància de la troballa del primer document escrit al valencià conegut fins ara: un xicotet pergamí que data del 17 de maig de 1253, redactat a Almassora i que podeu vore tot seguit.

Imatge extreta d'Internet, de “El Confidencial”, article de 28 de juliol de 2015

Imatge d'Internet extreta de la pàgina de “Valencia Bonita”, 23 d'octubre de 2017

Entenc que, abans d'arribar més enllà, cal fer una especial menció de la “RONDALLA”, nascuda al segle XVI a diverses zones d'Espanya, entre altres a València. Es tractava d'una narració popular breu, sovint de transmissió oral, amb elements propis de la fantasia, de llegendes i, de vegades, d'elements reals. La seua funció era, bàsicament, la d'entretindre els xiquets, ja que, com és fàcil d'imaginar, els xiquets s'endinsaven dins d'estes rondalles i es veien protagonistes de tot un món de fantasia a la seua mà.

A esta tradició oral es van afegir instruments musicals de corda i d'esta manera es creaven conjunts de veus acompanyades de la música de corda que, en general, interpretaven les cançons al carrer, tradició que encara hui es practica, per fortuna. A Castelló les nits de cada dissabte de maig les *rondalles*, denominació que es donava, abans, als conjunts musicals formats fonamentalment per instruments de corda, però que en l'actualitat s'han incorporat altre tipus d'instruments, també ofereixen serenates amb el millor del seu repertori per a les dones lligades als membres de la rondalla amb algun tipus de vincle emocional: rondalla amb algun tipus de vincle emocional: mares, iaies, núvies, parelles, amigues especials... Al carrer, enmig d'un gran i respectuós silenci fins que acaba la seua interpretació, i sembla que, les nits que hi ha, fins a la lluna plena es queda quieta, escoltant...

La via que du a l'estació de la unificació i la unitat

Sí, estic referint-me a les “NORMES DE CASTELLÓ”, acord signat el 21 de desembre de 1932 per escriptors, docents, gramàtics, erudits, empresaris i representants polítics, juntament amb diverses institucions i associacions cíviques i d'altres grups de diferents ideologies i visió cultural per a fer realitat este acord lingüístic històric, que com és lògic a qualsevol llengua viva, va tindre modificacions i incorporacions a l'acordat al principi segons anava evolucionant l'ús de la llengua.

Assenyalar, i és important, que les “NORMES DE CASTELLÓ” són les úniques considerades com a “científiques”, és a dir, que el seu rigor fonamentat, és el que marca les pautes a seguir, i així, fins ara, és al que ha donat suport amb total convicció l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, òrgan pertanyent a la Generalitat Valenciana, i que representa la màxima autoritat lingüística d'esta Comunitat en

tots els aspectes acadèmics que afecten la nostra llengua.

El mateix Ministeri de Cultura, a la seua Secció “Patrimoni Cultural Inmaterial de España” diu, traduït al valencià, el següent:

“DENOMINACIÓ: NORMES DE CASTELLÓ /NORMES DE CASTELLÓ.

La llengua pròpia és la més alta manifestació de la personalitat d'un poble. Al llarg dels segles, els valencians i valencianes s'han convertit en dipositaris de l'herència d'una llengua amb una grandesa literària que, com a vehicle de pensament, educació i comunicació, està en constant evolució i s'enriquit gràcies a l'ús i la fidelitat dels seus parlants. Com a resultat d'este compromís, el valencià constitueix el patrimoni lingüístic col·lectiu que ens caracteritza i agermana.”.../...

La reunió definitiva, de la Societat Castellonenca de Cultura i les altres associacions compromeses amb la normalització del valencià, va tenir lloc a Castelló de la Plana un dissabte, dia 2 de desembre de 1932, a la Casa Matutano del carrer de Cavallers, avui dia Museu d'Etnologia de Castelló.

Passatgers, al tren!!

Al llarg del temps les històries dels nostres antecessors i moltes posteriors anaven afegint-se al registre de la memòria col·lectiva i, alhora, el valencià, la nostra llengua, es feia més gran i més ferm.

Era el valencià el que ens havia estat contant aquelles històries en forma de jocs i, molt especialment, amb paraules que anaven agafades de la mà de la música, creant

cançons amb les quals no solament s'aconseguia més visibilitat a les vivències del passat com a poble que érem, també ens permetia interrelacionar-nos amb la resta d'individus d'altres llocs.

I eren les cançons al valencià el millor vehicle per a ensenyar i per a aprendre, donant prioritat als xiquets, als més menuts, com els nostres ancestres feien, perquè ells són els principals hereus i dipositaris de la memòria de les històries que es contaven davant de la llar i poden continuar un viatge que encara avui ha d'anar més enllà, sempre endavant, amb el millor equipatge de l'après i les ganes de compartir-ho mitjançant la llengua valenciana, a bord d'ella com a senya d'identitat del nostre poble.

Extensos són els territoris que abasten els pobles i les ciutats d'esta Comunitat Valenciana d'on es poden recollir moltes cançons tradicionals i populars en valencià, com és el cas, lògic, d'esta Província. Però, amb el respecte degut a la resta de territoris, circumscriuré les cançons i altres referències a la ciutat de Castelló de la Plana i, pel que es veurà, principalment a les seues festes de la Magdalena, ja que són la raó central per la qual he redactat tota esta exposició.

(Al que segueix a continuació no tracte, ni de lluny, donar lliçons de res. Únicament parle de les cançons en valencià que poden, a parer meu, no sols enriquir el vocabulari, sinó aprofitar la part lúdica de les cançons (jocs, balls, curiositats...) perquè els xiquets i les xiquetes, d'una manera natural, entenguen la llengua no com una disciplina que, per força, cal complir, sinó com una part que naix amb ells i que van creixent els motius per a atorgar-li la seua estima, mantindre-la i estendre-la cada dia)

Com començar a ensenyar en valencià coneixements nous; il·lustrar històries; enriquir el vocabulari a xiquets de 3, 4 i 5 anys? Són com llibres de vida on tots els fulls, trets des de l'àmbit familiar, estan en blanc.

Aleshores, per a ensenyar-li a una criatura de 3 anys, per exemple, alguna part del cos, on està, com es diu; quina funció té; mitjançant dibuixos parlar de formes, posició, dimensions i nom d'altres parts de la cara, com a mètode per a tots els casos, primer caldria escoltar la cançoneta i preguntar si hi ha alguna paraula que no entenen. En esta ocasió par-

laríem de la coneguda “*Mon pare no té nas*” i dir-los que és una cançó molt antiga que fins i tot forma part del “*Rotllo i Canya*”, l'himne representant de les festes de la Magdalena.

Imatge extreta d'Internet

Una altra cançoneta per a fer un joc participatiu per a tots els qui juguen, sense notoris protagonismes, per a enfortir llaços i conèixer, potser, una nova sensació de complicitat amb la resta de companys i companyes, és la molt jugada “*La xata merenguera*”

Imatge extreta d'Internet, CEIP “Serra Gelada”, 15 maig 2015

Lletra:

“*La xata merenguera, vuit, nou, deu,
com és tan fina, trico, trico, ti,
com és tan fina, lairó, lairó
jaqueta i pantaló, calderó!
Es pinta el coloret, vuit, nou, deu
amb gasolina, trico, trico, ti,
amb gasolina, lairó, lairó
jaqueta i pantaló, calderó!*”

Els jocs són necessaris per a sociabilitzar i, una tonadeta o, millor, una cançó que els acompanye obri tot un ventall de coneixements de tota mena. Combinar jocs i activitats per a la participació en projectes sobre qüestions que criden l'atenció dels xiquets de 3 anys amb cançons és un dels millors sistemes perquè interioritzen - a banda d'altres matèries- el valencià amb interès, amb respecte, perquè és part important del llegat dels nostres ancestres i serà el nostre llegat per a futures generacions, que comencen i continuaran amb estos xiquets, custodis i transmissors no sols de la història del seu poble, el nostre poble, sinó el bressol del valencià i la seua empenta.

I parlant de jocs participatius, podríem fer servir -clar que sí!- la cançó de “*Conillets a amagar*”, molt coneguda i que acaba dient: “*Conillets, esteu ben amagadets?*”

Conillets a amagar Popular

Imatge de “Grup 03”, publicada el 14 desembre 2015

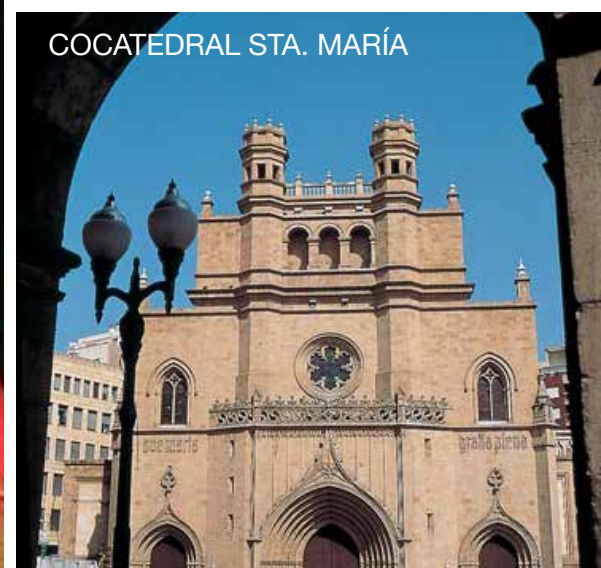
Com a part de l'ensenyament del valencià i a més tindre un estri d'aprenentatge visual per a transmetre el recull dels costums i les històries antigues que es conserven a les cançons i als jocs que van amb elles, és molt recomanable dur estos xiquets de 3 anys als llocs significatius de la seua ciutat perquè vegem el present i les diferències amb el que contenen les cançons tradicionals. Per exemple, pel que fa a Castelló i les seues festes de la Magdalena, visitar el Fadrí i observar-lo; parlar-los de les campanes, dels seus noms, de quan les fan sonar, així com motivar-los perquè parlen dels actes o dels llocs als quals han acudit al llarg de la setmana de les festes magdaleneres i preguntar-los de què es tractava i què els ha agradat més.

Campanes del Fadrí de Castelló. Captura de pantalla del vídeo de YouTube “Toc 29 / Vol General / El Fadrí de Castelló 2015”

També, sense moure's d'on estan, poden anar mirant els altres edificis que es troben a la plaça Major al seu voltant, explicant-los d'una manera senzilla de quin edifici es tracta o què és aquella paret i si saben quina activitat o funció compleix cadascun d'ells.

PLAÇA MAJOR DE CASTELLÓ DE LA PLANA

L'AJUNTAMENT

JARDÍ VERTICAL

I aprofitant que són al carrer, parlar-los dels/de les venedors/venedores que exercien el seu ofici al carrer, precisament. És una manera d'aprendre a poc a poc els noms dels productes que així es venen.

I cal dir que, per regla general, estes vendes van acompanyades més que de cançons de “tonadetes” molt repetides a les quals se’ls dona una certa, diríem, “musicalitat” perquè les retinga més fàcilment la memòria.

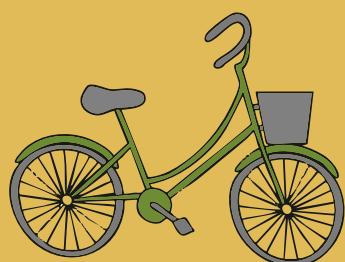
Són de poquets versos lligats per una rima una mica forçada que moltes vegades no té ni cap ni peus en relació amb el que, de viva veu, es publicita. Podrien servir les següents:

**Castanyes torrades,
calentes i bones**

“La castanyera que les ven
està borrarxa d’aiguardent ...”

Tres pardalets i una aguileta...

d’eixos que van
en bicicleta...
Ploreu,
xiquets, que pardalets tindreu!
Ploreu!
Que pardalets
tindreu!...

Fa anys a les cases no hi havia “combis” Hi havia les “neveres”, que eren l’equivalent, però necessitaven, per a mantindre els aliments en condicions, gel. Es compraven peces grans de gel en forma de barra, com es veu a la foto, que es trencaven a trossos grans per a posar-los a les neveres.

Es venia al carrer i el crit de “guerra” avisant de la seua presència era: “leeee, el geeee!”

Molts han sigut els oficis que han desaparegut pels avanços tecnològics o, ximplement, perquè no tenien funcions a fer, com els “serens”; els qui venien la llet acabada de muntar dels animals; les/els peixateres/peixaters... El més semblant que tenim a esta manera de vendre, és a dir, al carrer, ací a Castelló és el “Mercat del dilluns”, a on, com tots sabem, es venen tota classe d’articles tret d’aliments que, per salubritat, han de mantindre’s en les condicions idònies per a una correcta conservació.

Seguim avant

A quin xiquet no li agrada un conte? I si hi ha gegants, un rei Barbut, una princesa i un príncep malvat? I si eixe conte parla d’unes illes meravelloses i salvatges, molt properes a la costa d’on viu, que són l’objecte de conquesta d’un gegant?

Efectivament: estic parlant del gegant *Tombatossals*, protagonista de l’obra del mateix nom, que conta la història fabulada de la fundació de Castelló de la Plana i la conquesta de les *Illes Columbretes* amb l’ajuda dels seus companys, *Arrancapins*, *Tragapinyols*, *Cagueme*... També

açò forma part de l'imaginari col·lectiu de la ciutat i pot servir als xiquets, com a una activitat i d'acord amb la seua edat, a relacionar les característiques físiques amb les psicològiques de cada personatge, aprendre els seus noms, alhora que visitar els monuments que s'han erigit a esta ciutat als principals protagonistes de l'obra.

ESCULTURA DE TOMBATOSSALS

ILLES COLUMBRETES

Molts esdeveniments, molts costums, molts personatges, com hem vist, quasi tot molt i molt antic, han quedat a la memòria al llarg del temps en part gràcies a les cançons amb les quals la gent del poble, amb la seua imaginació, era partícip de tot allò, però també del que veien a la vida quotidiana del seu entorn, com eren certs oficis que s'exercien al carrer, com ja he descrit. De vegades no calia ni cançó, perquè era suficient amb alguna frase molt utilitzada i d'ús comú i generalitzat. Així s'arrelava el valencià als seus quefers, amb més paraules que afavorien les interrelacions personals i possibilitaven la unió i la unificació de la nostra llengua. I per a mostra de la consideració com a valor cultural i la transcendència vers al futur d'estes cançonetes senzilles del poble en valencià, tan sols cal recordar la lletra del "*Rotllo i Canya*", pasdoblet convertit en himne que encapçala gran nombre d'actes magdaleners i que inclou a la seua lletra alguns fragments de cançonetes populars. He escollit alguns trossets que, com veureu, són, exactament, de les mateixes que ha creat i cantat la gent del poble:

..."*Xorrocococ bresquillera i albercoc*"... Pertany a la cançó que ballen els "nanos" (cabuts) el dia de Corpus Christi als carrers de Castelló.

"*Mon pare no té nas*"... De la cançó popular

..."*Xorrocococ barriguera i corretjot*"... El mateix de la primera nota.

*“Mon pare no té nas,
Ma mare és xata, ma mare és xata”... De la cançó popular*

I així algunes més com a just homenatge a la importància de la veu d'este poble que ha sabut reflectir, fent servir la seua llengua, el valencià, la seua identitat.

La pròxima estació

Que mai l'última. Perquè al llarg d'este trajecte s'han quedat, com arrels, moltes cançons carregades d'història i d'històries, testimonis encara vius de la memòria popular, que, a més, ens han ensenyat valencià, vehicle necessari per a comprendre totalment la nostra cultura de la qual forma part, evidentment, la nostra pròpia llengua.

I parlant de trens i estacions, no veig just no fer esment del tren que va tindre un notable pes per a l'avanç quant a l'economia i les comunicacions per a esta ciutat i altres i, especialment, en l'aspecte social, doncs el nombre d'usuaris va tindre molta repercussió en l'àmbit estatal, ja que va superar els mitjans de transport de les principals capitals del país. Este tren casolà, tan nostre, era, ja sabeu, la Panderola, en funcionament des de 1888 fins a 1963. i estic convençuda que quasi tots els castellonencs

coneixen la cançó del “*tren que vola*”, de la qual ací teniu lletra i música. Només faltarà, si us ve de gust, afegir les vostres veus...

2^a

LA PANDEROLA

Arranjament: Josep Martí

Popular de Castelló

Allegretto ♩ = 140

De Cas-te-lló a Al-ma - so - ra, xim - pum, tra - ca - trà.
I per ai - xò li di - uen, xim - pum, tra - ca - trà.
E - ra de gran a - ju - da, xim - pum, tra - ca - trà.
A - ra com ja no vo - la, xim - pum, tra - ca - trà.

8

De Cas-te-lló a Al-ma - so - ra, xim - pum, tra - ca - trà.
I per ai - xò li di - uen, xim - pum, tra - ca - trà.
E - ra de gran a - ju - da, xim - pum, tra - ca - trà.
A - ra com ja no vo - la, xim - pum, tra - ca - trà.

13 **Lento** (a3) ♩ = 50 **Allegretto** ♩ = 140

Hi a un tren que vo - la, le-ré, hi a un tren que vo - la, le-ré, hi a un tren que vo - la, le-ré, le-
La pan-de-ro-la, le-ré, la pan-de-ro-la, le-ré, la pan-de-ro-la, le-ré, le-
Per als Grau-e-ros, le-ré, per als Grau-e-ros, le-ré, per als Grau-e-ros, le-ré, le-
Es al pa-sse-o le-ré, es al pa-sse-o le-ré, es al pa-sse-o le-ré, le-

19

ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré.
ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré.
ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré.
ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré, le-ré.

Hi a un tren que vo - la, le-ré, le-ré.
La pan-de-ro-la, le-ré, le-ré.
Per als Grau-e-ros, le-ré, le-ré.
Es al pa-sse-o, ré, le-ré.

Copyright 2021© estudiarte.weebly.com

Billet de La Panderola

És l'hora del relleu... "Deure que manifesta orgull de genealogia"...

La nostra motxilla està quasi farcida de coneixements, cançons, costums que hem après, il·lusionats i orgullosos, mitjançant el nostre valencià, llengua de la nostra terra vinguda de les arrels dels nostres avantpassats, no com una tradició, no com una obligació que s'ha de complir en les dates assenyalades en un calendari, no. El que ens ha ensenyat al llarg de córrer del temps, amb les antigues contalles, amb les cançons que han donat i donen la vida a moltes situacions que, sense elles, tal vegada, hagueren quedat a la foscor de l'oblit, és que el valencià és un inestimable tresor, que creix per moments, que ens fa ser únics, que és l'accent just que perfila la nostra identitat sencera.

Si "furgàrem" dins de la història, no solament als testimonis que van deixar els més primitius dels nostres ancestres sinó també al passat més recent i inclús en l'actualitat, podria concloure que, per dir-lo d'alguna manera, els valencians som música, estem fets de música, de música lligada a la paraula que ens ha acompanyat a qualsevol esdeveniment, però també a la quotidianitat que hem viscut, des que érem xiquets fins al nostre present. Aquest present segueix mantenint encesa la flama de la riquesa de les petjades que ha deixat la nostra cultura, tantes que podríem assegurar que ens fa sentir part d'un merescut reconeixement al nostre entusiasme, que n'ha procurat, sense dubtes, la unió, i amb ella, la unificació de la nostra parla. Este duet tan sòlid, música que s'abraça a la paraula o a l'inrevés, el mateix dona, paraula que es deixa bressolar per la música, estes cançons han posat a les nostres mans el més gran llegat -potser- que defineix la identitat sencera del nostre poble: la riquesa del valencià, llengua que ha fet, fa i farà el retrat més fidel de tot el que som. Sense complexos, travessant murs, fermes amb la força que ens dona, ja des del passat, i que ens empenta cada dia, no solament a conservar tot l'après,

tot el que hem viscut, tot el que hem compartit, sinó a transmetre a les generacions vinents la tasca d'assolir el punt on nosaltres hem arribat i continuar-lo, ser el nostre relleu el dia de demà, incorporant aquella història que es toque viure fent ús d'aquells relats que començaren a una caverna, assegut tot el clan - els xiquets a primera fila -, respirant la flaire del fum dels troncs d'una foguera, troncs iguals al que, qui sap, va colpejar un objecte i va produir un soroll indefinit inspirador per a algun ésser humà que, sense saber-ho, va encetar la màgia del camí de la música que es va fondre, més tard, amb la paraula, origen irrefutable de

LA MÚSICA QUE PARLA VALENCIÀ...

Pilar Forés i Fabregat

El moviment cultural i musical del Hip Hop s'ha convertit en un fenomen global que transcendeix fronteres, llengües i generacions. Des de sempre estigmatitzat, el seu origen es remunta a una història profunda i dolorosa que és essencial entendre per valorar el seu veritable significat, més allà de tot allò que l'envolta i embruta la seua poesia masclisme, droga i contradicció. Des de les arrels de l'opressió dels esclaus negres fins a les lluites pels drets civils als Estats Units, i la revolució cultural a tots els nivells que ha suposat en la segona meitat del segle XX amb l'auge de l'audiovisual, el Hip Hop és molt més que un estil musical: és una forma de resistència, d'expressió i de vida.

Les Arrels

L'origen del Hip Hop no es pot explicar sense fer referència a la brutal història de l'esclavitud als Estats Units. Durant segles, milions d'africans van ser portats per la força a Amèrica pels principals imperis colonials europeus, on van patir condicions inhumanes. Però, fins i tot enmig de tot este patiment, van preservar la seua cultura mitjançant la música i la paraula parlada. Càntics espirituals, ritmes tradicionals i històries narrades de grans a menuts es van convertir en eines per mantindre viva la seua identitat i resistir l'opressió.

La proclamació d'emancipació d'Abraham Lincoln el 1863 va abolir oficialment l'esclavitud, però la discriminació racial i la segregació van continuar durant dècades. Figures com Martin Luther King Jr., Malcolm X, i Rosa Parks van liderar el moviment pels drets civils als anys 50 i 60, inspirant generacions amb els seus discursos i accions. I és precisament este context d'opressió i lluita el que serà el bressol del Hip Hop.

El Naixement del Hip Hop: Bronx, Anys 70

Als anys 70, el Bronx de Nova York era una zona castigada per la pobresa i la violència, especialment entre les comunitats afroamericanes i llatines. Va ser en este escenari on es van assentar les bases del Hip Hop com a moviment cultural. Barrejant les influències jamaicanes amb el bon fer dels rebesnets del vudú, en els més foscos tuguris de la ciutat trobem els primers manifestes d'allò que hui coneixem com a Rap. Afrika Bambaataa, un dels seus pares fundadors, va definir els quatre pilars fonamentals d'esta cultura: el DJing, l'MCing (rap), el breakdance i el graffiti.

Grandmaster Flash i Kool Herc foren els pioners en crear nous estils musicals derivats del reggae i el break beat, manipulant discos de vinil per retallar els 'samplers', posar-los en bucle, allargant d'eixa manera els beats i crear ritmes dinàmics. Al mateix temps, els Mcs que acudien a eixos tuguris mencionats anteriorment i s'unien al públic, s'atrevien a improvisar rimes sobre els ritmes, pujant a l'escenari, agafant el micro i, per fi, donant lloc a l'estil que a dia de hui coneixem com a rap. D'eixa manera, la música, en la seua vessant rapera, es va convertir en la veu dels sense veu; en una forma d'expressar les frustracions i esperances d'una generació.

Figures Clau

Durant els anys 80, el Hip Hop va experimentar un creixement exponencial amb artistes com Run- D.M.C. i Public Enemy. Però seria en els anys 90 on la cultura musical acabaria per guanyar-se un lloc d'honor en els magazines musicals i els clubs, amb exponents com Jay Z

o Eminem, o històries de rivalitat que trascendien els propis carrers com la guerra mediàtica entre els jòvens artistes Notorious B.I.G i 2pac, que acabaria amb la mort dels dos. Cadascun d'ells va contribuir a la popularització del gènere amb lletres que abordaven temes socials, racials i personals. Paral·lelament, la història dels negres als Estats Units vivia autèntics punts d'inflexió amb la consolidació de la NBA com a principal competició esportiva regular, i sobretot amb la figura del millor esportista de la història (almenys fins a aquell moment), Michael Jordan, o amb el cinema de Spike Lee i sèries familiars que reivindicarien en totes les cases, personatges com Steve Urkel o El Príncep de Bel-Air.

L'Arribada del Hip Hop a Terres Valencianes

A finals dels anys 80 i principis dels 90, el Hip Hop començava a arrelar a l'Estat espanyol. A la Comunitat Valenciana, van sorgir els primers grups i artistes que adoptaven aquest estil. Seria ben conegut el cas particular d'Alacant, un dels principals bressols del rap en parla hispana, convertint-se Nach en, potser, el més reconegut Mc en espanyol del món. Però no es quedarien arrere ciutats com Borriana, amb pioners com Mc Alberto; Almassora, amb Tercer Acto; Castelló, amb Da Plus nu Ideas; o Vinaròs, amb Kolores Rasta. Mentre que a València destacaren iniciatives com els saguntins PDK o, ja en l'Horta, Mentenblanko, Nomada Squad, Meser o Lo Rap Penat, que va fusionar la tradició lírica valenciana amb el rap.

Els Primers Rapers en València

L'aparició del rap en valencià es demoraria encara dècada i mitja, fins a mitjans 00', però en arribar esdevindria un fenomen significatiu, ja que representaria no sols l'adopció d'un estil global, sinó també la reivindicació de la llengua i la cultura valencianes. En un panorama valencianista encara pobre, amb el Ska amb dolçaines i els cantautors solitaris començant plenar els cartells dels primers festivals del país, seria

un jove estudiant d'ESO de Nules que es feia dir el Blüe, conegut hui com Malparlat, qui acompanyat de Dj Sinic i compartint escena amb altres pioners com Rapsodes, Ender, Jezie i Ark, publicarien les primeres cançons de HipHop en la llengua del Tio Canya.

Tots ells combinarien ritmes urbans amb lletres compromeses que abordaven temes socials i culturals. Entrats els 2010's, vindria el moment de consolidar el moviment amb artistes de renom internacional com bé Tesa, Aspencat i Zoo, que van transformar el concepte pur de HipHop, fusionant-lo amb estils com el cant de batre, el reggae o l'electrònica i connectant amb un públic cada vegada més ampli.

De Blüe a Malparlat, de Tesa a Koda, de Rapsodes a Sociologia Animal o a Sergi Nagant, hui dia, el Hip Hop en valencià continua evolucionant, amb nous artistes i col·lectius que mantenen viva esta tradició de resistència i expressió cultural. Des dels primers beats al Bronx fins als escenaris valencians, el Hip Hop ha demostrat ser una eina poderosa per donar veu a les lluites socials i preservar les identitats culturals. Com vaig dir un dia, fer rap és una victòria; fer-lo en valencià, una victòria doble. Arrelat en una història d'opressió i superació, continua sent una font d'inspiració per a les noves generacions, que utilitzen la música i la paraula per construir un futur millor.

Alfons Pérez - Malparlat

04

EL DOLÇAINER DE TALES

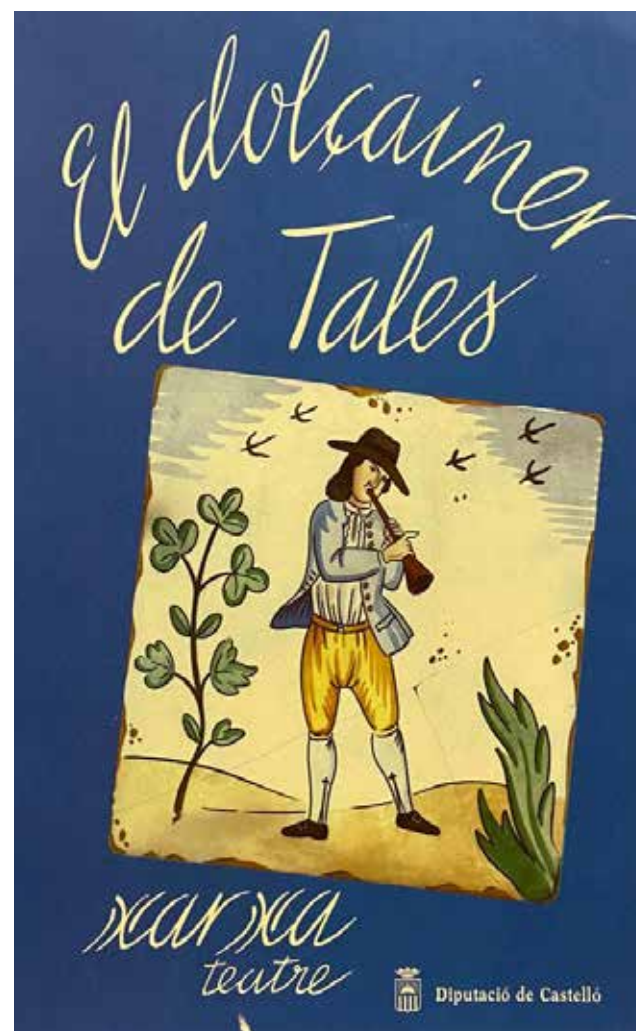
A la dècada dels vuitanta el so de la dolçaina i el tabal va tornar a guanyar protagonisme gràcies a l'esforç de diferents col·lectius del País Valencià. Un d'estos col·lectius va ser la Colla de Dolçainers i Tabaleters de Castelló, creada l'any 1981 i que el mes de febrer va començar la celebració dels actes del seu 30 aniversari. Ho va fer amb la col·laboració de la companyia Xarxa Teatre i amb la recuperació d'un espectacle, estrenat l'any 1987, que va ajudar a la recuperació de la música tradicional. Més de dues dècades després, la música d'*El dolçainer de Tales* va sonar als carrers de Castelló.

A Tales, dolçainers

El dolçainer de Tales va ser un dels primers espectacles de Xarxa Teatre i va permetre a la companyia fer el salt de la professionalització. Per primera vegada van formar un equip de treball juntament amb un grup de col·laboradors com Amat Bellés, dissenyador d'escenografies, les indumentaristes Imma Puig i Paquita Roca, els músics Pasqual Joan, Ximo Franch i Joan Igual, i els estudiosos Diego Ràmia i Vicent Pau Serra. Amb l'espectacle la companyia de Castelló va retre homenatge a una de les principals escoles de dolçainers del País Valencià i va recuperar un mite que va estar a punt de desaparèixer. L'inici de la tradició de músics a Tales cal buscar-ho al segle XIX i a la figura d'un home, Salvador Montoliu, que durant anys va exemplificar l'ofici de dolçainer.

Durant vora un segle, els dolçainers de Tales participaven en qualsevol festa del País Valencià. Seua era la música que sonava a les processons, a les festes de bous, als balls de plaça... fins al punt que cap celebració començava fins que no arribara el dolçainer. L'ofici va passar de generació en generació i l'escola de Tales va continuar endavant durant cent anys.

Partint de la importància de l'Escola de Tales, Xarxa Teatre va crear l'any 1987 un espectacle al qual el binomi festa/cultura era ja present. La raó és que el muntatge *El dolçainer de Tales* transporta l'espectador a un dia de festa major en només una hora: el discurs de l'alcalde, del retor, les paraules del pregoner, l'arribada del dolçainer per marcar l'inici de la jornada festiva. A partir d'eixe moment les escenes van succeint-se: de la processó al ball embolat, dels balls de gegants i cabuts a la revetlla final... amb la música de dolçaina i tabal sempre com a fil conductor.

Llibret Colla "El Mitget" Magdalena 2012

Una tradició molt viva

Vint-i-quatre anys després de l'estrena a Tales, la utilització de la dolçaina i el tabal està més viva que mai a les celebracions populars. Una prova d'esta bona salut de la música tradicional va ser la representació de l'espectacle a la plaça Major de Castelló. Si la primera versió d'*El dolçainer de Tales* comptava amb la participació de només tres músics, en esta ocasió van ser una quarantena els músics de la Colla de Dolçainers i Tabaleters de Castelló que van acompanyar als actors de Xarxa, esdevenint també protagonistes del seu propi aniversari. A més, la representació va disposar de la presència de diferents colles de dolçainers, no només de Castelló sinó també d'altres punts del País Valencià.

Esta nova etapa del *Dolçainer de Tales* ha començat gràcies a la iniciativa del president de la Colla de Dolçainers i Tabaleters de Castelló, José Luis Fàbrega, qui va proposar a Xarxa

Teatre la col·laboració amb motiu del 30 aniversari de l'associació. Tal com Fàbrega va dir durant els dies previs a la representació: "no es compleixen només trenta anys de la colla, es compleixen tres dècades de la recuperació de la música de dolçaina i tabal a Castelló".

Article extret del Llibret Colla "El Mitget"
Magdalena 2012

05

**LA IMPORTÀNCIA DE LA MÚSICA
TRADICIONAL EN LA CULTURA.
LA IMPORTÀNCIA DE LES DONES.
NOÈLIA LLORENS 'TITANA'**

La música ens ha acompanyat en totes les èpoques des que l'espècie humana haja existit al nostre planeta. Ha servit tant per a comunicar-nos com per a ballar, cantar, fer rituals o acompanyar-nos en els quefers diaris. La música té una gran importància en el desenvolupament de les persones, tant en l'apartat físic i mental com en l'emocional, ja que forma part del nostre cicle vital des del naixement fins a la mort; els sons, els ritmes, els rituals, els costums i les rutines diàries, donen forma a diferents cançons populars amb diferents funcions en la vida diària de les persones.

La música tradicional és aquella que ve de les arrels dels pobles, de les seues manifestacions populars, de les diferents etapes de la vida, del treball diari..., i de tot allò que conforma un pensament respecte a la forma de sentir qui som i d'on som.

Música tradicional i popular

És important fer comparacions entre diferents etapes històriques i els seus valors socials, atès que les lleis polítiques i l'evolució tecnològica, han fet que la societat actual haja deixat de costat alguns costums molt quotidians en altres contextos socials més antics.

La música popular és aquella que ha sigut transmesa de manera oral, era la que formava part de la vida diària i del costumari de la gent del poble, és per això que cal dir que encara que nosaltres considerem eixa transmissió oral, la gent del poble no era conscient que estaven transmetent res, simplement actuaven amb normalitat fent allò que formava part de la seua manera de viure. Abans el cant i el ball, formaven part de les rutines diàries i tenien funcions concretes, com ara; el treball al camp o a casa, dormir els nadons, fer cants rituals per a beneir les collites, fer oracions per trencar l'enfit pas-

Treball al camp. Cants de batre

sant la llista, fer rondes per diferents tipus de celebracions com els *mayos* i altres per la replega de les collites; amb saraos o bureos... Hui en dia la majoria d'aquests exemples ja no es fan, han perdut la seua funcionalitat i moltes vegades queden representats de manera folkloritzada perquè tothom puga conèixer-los i sentir-los propis, de la seua cultura.

A Causa de l'evolució social, política i tecnològica, primer amb el procés de la industrialització (al nostre territori, entre la segona meitat del segle XIX i bona part del segle XX) i més tard amb les qüestions polítiques i socials, es dona pas a la pèrdua de part d'algunes manifestacions populars i tradicionals que fins al moment havien estat vigents amb les seues funcions. Això va passar encara més a les ciutats, atès que eren llocs on va començar a arribar gent migrant "de províncies" i on es va anar diluint, a poc a poc, el fet de sentir d'eixa societat rural, productora de la música tradicional, per donar pas a una nova societat de consum amb unes formes culturals "modernes". D'aquesta manera, entrat el segle XX, pels anys cinquanta, existeix un abandonament per part de la societat d'aquests cants i manifestacions populars.

Esdevingut de l'evolució tecnològica, existeix una obertura a conèixer nous estils musicals que provenien d'Europa i Amèrica i que es van posar de moda entre la societat, deixant de costat la música tradicional valenciana i substituint-la per esta música forana. Tenint en compte este panorama, es va fer necessari durant el segle XX, començar a fer gravacions i recopilacions d'àudios i vídeos, per tal de fer catalogacions i estudis posteriorment. Aquestes recopilacions van servir per a la formació d'escoles de ball, de cant i de música, sent punt de partida a l'hora d'interpretar balls, danses, cançons i formes de tocar, perdent així l'apartat més popular per passar a ser apresos d'una manera escolaritzada. D'esta manera ens trobem en un 'nou tauler de joc', on la música ja no forma, tan sols, part de la vida diària, sinó que s'utilitzarà d'una manera partidista i folklòrica com a signe d'identitat, canviant les formes d'expressió. Esta podria ser una de les raons per les quals ara mateix existeixen diferents idees, hipòtesis o estudis arran d'un mateix tema. I per una altra banda, cal dir, que allò que era popular i conegut per la majoria de la població, hui en dia s'ha convertit en una expressió musical per a minories.

Formació dolçaina i tabal. Rosa Chirivella

Celia Giner

Sis veus

Cal assenyalar que estes fonoteques i recursos sonors, són hui en dia, catàleg d'estudi i consulta per a tota mena de formacions musicals que volen agafar idees per a realitzar propostes musicals i música folk.

Les dones en la música tradicional

Les dones, sense saber-ho, han estat un pilar fonamental en ser les principals transmissores de la cultura popular, ja que mentre feien quefers diaris, així com altres taques familiars al camp, anaven “acompanyades” de fills i filles que rebien inconscientment tots estos sabers, que passaven per ser des de formes i formats, a cants i cançons, balls, jocs o contes populars entre d'altres.

De manera general cal dir que les dones han estat en un lloc totalment secundari i passiu sent sempre la filla de..., la dona de..., la germana de, etc. i s'ha de dir també que les activitats que duïen a terme havien d'estar en conformitat amb les decisions de l'home. L'actuació de les dones implicava saber encaixar tot això amb resiliència i força i continuar avançant per tal d'estar i ser presents en totes les manifestacions musicals.

Entrat el s. XX, en el món de la música són pocs els exemples que tenim de dones que de manera autònoma i pròpia hagen estat nomenades com a músics i molt menys com a caps de cartell, tampoc en trobarem noms en les representacions de festes llevat que el rol a desenvolupar fora totalment passiu i expositiu, realçant els valors de la bellesa, el fet de saber estar, l'acompanyament...

Durant la Guerra Civil Espanyola i la dictadura s'imposen uns valors i actuacions controlats totalment per la repressió del moviment, on les dones tenen un paper totalment subjugat a les decisions dels hòmens. Per tot això i durant molts anys, es desenvolupen, per l'obligació, una sèrie de creences, de valors i d'actuacions, generalment masclistes, que passaran a formar part del pensament general de les persones com “algo normal”. Este assoliment de pensaments quedarà marcat a foc en procediments i expressions de la societat en general, sense deixar espai a les dones per a exercir cap mena d'accions des de la seua llibertat, en cas de fer-ho seria titllada de “golfa, solterona, etc.” entre altres idees menystingudes on quedaria exposada cap a la resta i se li faria el buit o la burla per part d'aquells grups de persones.

Les lletres de les cançons

Les lletres de les cançons ens aporten informació d'allò que imperava en la societat del moment, ja que en la música popular l'aspecte de la improvisació era bastant comú en moltes manifestacions populars on la gent mostrava la seua gràcia i creativitat. Queda documentat en infinitat d'àudios sonors així com en escrits els valors masclistes que hi havia en la societat. D'esta manera quan les xiques eren xicotetes havien de portar-se bé, de fadrines, havien de ser boniques i amables per trobar un home i casar-se, ja casades havien de ser mares, quan eren les sogres serien el dimoni i quan foren les iaies passarien a ser objecte de mofa i burles.

Matilde Salvador

Susana Díaz Tejedor amb Noelia Llorens

La bellesa era molt important i podem dir que la fonoteca està plena d'exemples en les que generalment s'enalteix este aspecte per tal de ser acceptada en societat i per a poder trobar marit, tot això donat perquè els hòmens eren els que tenien la riquesa, l'estatus, el prestigi, la força, la intel·ligència, etc., i no gens al contrari, sent que l'única cosa que les dones podien oferir era la seua bellesa i virginitat. I hem d'anar amb compte perquè es veu que a hores d'ara mantenim estos valors en la societat amb vigència i continuem generant en moltes xiquetes, el prejudici de què han de créixer per tal de trobar marit i ser mares, i si no ho troben, no se sentiran realitzades.

Ex.;

La xica per a casar-se
ha de tindre condicions,
ha de ser "guapa" i amable
tindre diners a muntó
i un "novio" que se'ls aguarde.

Ex.;

Xiquetes almidoneu-vos
que a la setmana que ve,
vindrà una barca de novios
per a aquella que no té.

L'ús de diminutius també era bastant freqüent apropant les dones al món del proteccionisme, el paternalisme i la feblesa amb la qual s'ha caracteritzat a les dones al llarg dels temps.

Per una altra banda, parlem també d'una sèrie de lletres en les quals es fa mostra de la utilització de la violència masclista per tal d'aconseguir que la dona es doblegue a la voluntat de l'home.

Ex.;

Arracona-me-la,
tira-me-la al racó,
si és casada no importa,
si és fadrina millor.

Ex.;

Esta nit vaig a parlar-li
a una xica llauradora,
si m'arriba a dir que no
la tire a la regadora.

Per totes aquestes circumstàncies és fonamental fer una renovació en les lletres de les cançons i cants. La música està viva i és transmissora de valors. Si el que estem fent, no és una mostra del que es feia i es deia en altres èpoques (contextualitzar-ho), moltes vegades caurem en fer arribar a la gent idees i valors masclistes i obsolets. Això produeix en part de la societat un gran rebuig en conèixer i acostar-se a la música tradicional i tot el que forma part d'ella. És per això que cal actualitzar les lletres de les cançons al context actual, en un format comprensible per la societat actual, que siga ben rebut i que no genere "lluïta" en malentendre el concepte de música tradicional.

Com ja s'ha esmentat anteriorment, en aquella realitat social els rols que es van adjudicar a les dones no contemplaven que elles pogueren participar activament de la cultura popular, però va ser ací on es va gestar una victòria molt important; elles mantingueren viva la cultura popular transmetent-la de generació en generació com un tresor, sense ser conscients en cap moment de què allò que estaven fent seria una gran conquesta preservada des del gest més profund i arrelat al poble: l'amor a les seues cançons, contes, jocs, sabers populars...

Voldria posar ací un nou concepte que apareix l'any 2020, **CRIPTOGÍNIA**, mot encunyat per Bengonya Pozo i Carles Padi-lla, professors de la Universitat de València. La criptogínia és el fenomen recurrent, al llarg de la història i en la majoria de les cultures, d'ocultació de les dones i referents femenins en diferents àmbits de la societat, especialment els de més prestigi. Designa l'obliteració o menysteniment de les contribucions realitzades per dones en esferes hegemòniques en les quals la notorietat i la visibilitat són rellevants. Aquesta pràctica cultural, paradigmàtica de la violència simbòlica, és molt present en els cànons literaris, la medicina o la música, entre d'altres.

Dones donant visibilitat a les seues accions

Què passa en el context més actual?

Cap a finals del s. XX i principis del nou mil·lenni, observem amb més normalitat la inclusió de dones en formacions de música tradicional, encara que malauradament en la majoria dels casos siga només per a cantar. Molt pocs són els grups que inclouen dones en la seua formació de músics i encara que cada vegada trobem nous exemples, este és encara un espai per “conquerir”.

Per tot això que algunes dones comencen a prendre la iniciativa, per tant, de donar visibilitat, fent mostres de música tradicional, llançant-se a oferir actuacions o activitats, fent ripropostes, etc. I d'esta manera, ser elles mateixes les que puguen decidir la formació musical que volen i els rols a desenvolupar dins d'estes. Un dels exemples en el context més actual és Noelia Llorens Lerma ‘Titana’, que si bé es va donar a conèixer a un gran públic arran al seu primer disc l'any 2021, té una història i trajectòria molt més llarga com a ‘cantaora’.

NOELIA LLORENS LERMA “TITANA”. CONTINUÏTAT DE LA TRADICIÓ

Cantadora de cant tradicional i mestra d'educació especial a l'escola pública. Noelia ve de família “cantaora”, sempre ha crescut envoltada de música. Es va criar en una família que sempre ha tingut una sensibilitat especial per la música tradicional, la que acompanyava els quefers diaris i les reunions familiars. Des de ben menuda passava matins complets entre cants i contes junt amb sa tia Milín. A sa casa sempre s'havia cantat, des del seu iaio Batiste “Titan”, la germana del iaio; Vicenta “La roja”, fins a sa tia Milín o sa mare Amparo. Noelia tenia nou anys quan son pare la va apuntar a aprendre a cantar cant valencià amb Josep Aparici “Apa” en el grup de danses “El Poblet” de Godella. Ella va continuar aprenent junt amb Tatiana Prades fins a 2013 i posteriorment ha anat a classes de cant d'estil en el grup de cant de “l'Olivar d'Alaquàs” d'on també forma part de la seua rondalla. Va fer dos cursos de cant Valencià al conservatori de Catarroja amb Xavier Benedito “Xavier de Bétera” i des de 2018 fins a 2022 amplia els seus coneixements de cant d'estil amb Victòria Sousa “Victorieta”, una de les grans veus del cant d'estil, que a més comparteix amb el seu alumnat tots els fonaments que ha anat adquirint i vivint durant tota la seua vida.

El seu malnom de cantaora “Titana”, el va heretar del seu iaio Batiste Lerma ‘Titan’, sabater i cantaor del poble de Godella. El respecte per la transmissió oral i la cultura que Noelia sempre mostra seguint els passos de totes aquelles persones que l'han precedida són característiques essencials en ella.

Cantaora _Titana_, versador, Carlos bahilo, _cordes_ de Godella i _vent_...étera

L'any 2021 va traure el seu primer disc 'TITANA' on va fer mostra d'aquelles primeres cançons que formaven part de la seua vida en família o les primeres que li van ensenyar quan començava amb nou anys. Molt prompte eixira el segon treball que junt amb Susana Díaz Tejedor, estan preparant amb molta cura i il·lusió.

En l'actualitat forma part de grups d'estudis adreçats a la investigació i recuperació de peces de música tradicional i ha col·laborat en discos de diferents artistes com ara: Miquel Gil, Tesa, Pep Gimeno 'Botifarra', Tito Pontet, Xavi Sarrià o el grup Faixa.

La seua proposta musical passa per la visibilitat de les dones músiques damunt dels escenaris i la renovació d'aquelles lletres desfasades per tal que les dones passen de ser objectes a ser subjectes actius que evolucionen la tradició.

Noelia, compagina ser cantaora i mestra d'educació especial i és per això que no deixa mai de formar-se en tota classe de temes adreçats a la música tradicional. No sols continua perfeccionant el seu estil, sinó que participa en la redacció d'articles, formacions i du a terme conferències i tallers envers aquesta música per tal que tinga presència en l'escola pública d'una manera transversal i feminista.

Noelia Llorens "Titana", és el clar exemple que el nostre cant continua viu i perdurarà gràcies a aquesta nova generació de "cantaors i cantaores" que asseguren la continuïtat del de la música tradicional, seguint els passos de tots i totes aquelles que els han precedit. Un clar exemple de transparència, honestat, senzillesa, elegància, i el més important sensatesa.

Com a conclusió, voldria dir que la música tradicional i popular està ben viva, que probablement i gràcies a l'evolució tecnològica i els canvis en els valors socials,

Titana

haja canviat també la forma de conèixer-la i els diferents formats en què es pot oferir. Hui en dia és bastant senzill arribar a conèixer de primera mà els fonaments de la música popular i les tradicions. Baix la meua humil opinió, considere un deure entendre el llenguatge popular d'aquesta música, comprendre-ho i actuar amb respecte i honestat. Hem d'acceptar els nous canvis esdevinguts de l'evolució i treballar per continuar transmetent l'essència de tot allò que forma part de la nostra música tradicional i popular, sense oblidar mai que aquesta música és feta pel poble i per al poble.

Susana Díaz Tejedor
Mestra i dolçainera

06

GRUP DE MÚSICA CLIMAX

VOL. III

MAGDALENA 2025

Fa un grapat anys, allà pel 1975, un grup d'amics van formar una rondalla, amb la finalitat de fer serenates a les mares, núvies i al que fera falta; cubates, festetes i algun lligue era una motivació extra. Més tard, quatre components d'eixa formació es van unir per a fer alguna cosa més a tocar boleros.

Una vesprada van gravar en acústic, un casset amb diversos temes. Tres guitarres i una veu principal, cançons d'estil folk amb lletres innocents d'amor, algunes pròpies i alguna versió. Un reproductor-gravador Philips a piles va fer el miracle, deixant eixa cinta per a la posteritat. El primitiu nom YK3 es va transformar en YK4.

Un dia els van oferir un lot, compost d'una guitarra i un amplificador quasi de joguet, per l'astronòmica xifra de quatre mil pessetes de l'època, molt important per a uns xavals sense blanca. Després de la consegüent deliberació i seguint els consells d'un exmúsic, nuvi de la cosina d'un dels components, van accedir a prescindir de la paga setmanal i quedar-se amb la "ganga".

El repartiment d'instruments no va ser cap problema, cadascun va triar un i l'últim es va conformar amb el descart dels altres. Guitarrista, baixista, bateria i teclista cantant, una formació clàssica dels grups de llavors.

El baix elèctric va recaure en Ramón García, la bateria en Gaby Ramón, la guitarra i veus en Pedro Ojeda, i el teclat i la veu principal en Salva García. Aquests van ser els quatre agosarats guerrers, disposats a irrompre en l'escena musical castellonenca, dirigits pel capità Chimo Lozano (D.E.P.), gran músic polifacètic, al mateix temps mànager, tutor, conseller i amic. Eixa adquisició del "lot-ganga", la inestimable ajuda del cap, juntament amb tones d'entusiasme van ser els detonants de la creació del grup CLIMAX l'any 1977.

El capità va posar en marxa el vaixell, rumb a "El Dorado", també anomenat Musical Vítol. Vicente Trilles ho va apostar tot amb eixos jovenots, fiant

Climax

tot el necessari (a pagar en un any), per a convertir-los en una banda seriosa. Encara que quasi tot era de segona o tercera mà va ser un repte econòmicament important, havent-se de recloure, com a monges de clausura, dissabtes, diumenges i festius durant un any; assajos i més assajos fins a estar preparats.

Els assajos se celebraven inicialment en la Cerámica Levantina, situada llavors en l'avinguda de València i després per raons de logística, van continuar celebrant-se en diferents llocs de Castelló.

Quan van pensar que ja estaven preparats, van gosar profanar l'Olimp dels Déus, acudint sense conèixer-ho personalment, a casa d'un dels millors músics que ha donat aquesta província, amb la finalitat que els facilitara el primer "bolo".

Tal gosadia va donar resultat positiu i van aconseguir eixe anhelat contracte, anant a tocar una Nit de Cap d'Any al restaurant La Cúpula en l'Eurhostal Las Fuentes a la platja d'Alcossebre, juntament amb l'orquestra Evasión. Eixa primera actuació la recordaran tota la vida i a partir d'ací, el grup va començar a ser més popular i conegut, i així es va iniciar un gran nombre d'actuacions que els va portar a participar en repetides ocasions en les Festes de la Magdalena, en diferents esdeveniments en la Pèrgola del Parc Ribalta, en innumbrables revetles estiuenques, sobretot en les festes de molts pobles de la província de Castelló i allà on fora requerida la seua presència, ja que ells gaudien interpretant eixe tipus de música i fent ballar i divertir-se a la gent que els escoltava.

El seu repertori estava compost per temes clàssics antics i alguns moderns, esguitats amb algun rock dur. Van tocar uns anys, fins que la "mili" va reclamar a un d'ells i la formació inicial va començar a patir alguns canvis. Temps després, la resta de components del grup també van haver de complir amb el servei militar, amb la qual cosa el grup va suspendre la seua activitat, i això va provocar la seua dissolució, encara que individualment, alguns d'ells, van seguir i continuen mantenint encara relació amb la música, en altres àmbits.

Gaby Ramón

Actuació

Cerámica Levantina

07

MATILDE SALVADOR, AMANT DE LES TRADICIONS

VOL. III

MAGDALENA 2025

Matilde Salvador

Acaba de morir una il·lustre compositora de la nostra terra, Matilde Salvador Segarra, la música de la qual ha transcendit els purs límits regionals per a expandir-se per altres països en els quals, sens dubte, gaudirà d'admiració i respecte.

Ella va saber estimar com ningú al seu Castelló natal i a la seua València d'adopció; va fer senyera de la nostra llengua i va conèixer i va conrear les tradicions de la terra, a les quals va posar música; una música que, sent pròpia i genuïna, condensava en si l'esperit i l'essència del tradicional i del popular. Al costat dels gèneres grans (òperes, cantates, ballets, misses, etc.), sense desmerèixer un àpex va escriure aquelles obres de teixidura senzilla, però d'inspiració profunda en les quals cantava el més granat del nostre folklore –paraula, encara que injuriada, en absolut denigrant ni ínfima en la cultura popular–, conservant la seua essència i impregnant-la d'encertades il·lustracions que les convertien en veritables peces de con-

La Filla del Rei Barbut

cert. Entre elles, per la seua inspirada composició, les típiques *nadales matildianes*, plenes de contingut tradicional i de sòlida estructura que han gaudit de singular popularitat. I, per descomptat, el popular *Betlem de la Pigà*, el procés literari del qual vaig tenir el gust de seguir amb Miquel Peris estant a Benassal. Cada tarda m'anava recitant els versos que componia el dia anterior.

Una altra de les passions de Matilde ha estat la festa, no com mera espectadora, sinó com motiu d'interés cultural. Coneixia la majoria de les festes de les nostres comarques, era, en tot el sentit de la paraula, una *mulier festa*, a qui es podia veure en les celebracions de Lledó, en les de Sant Francesc de la Font, en el Pregó, en la pujada a la Magdalena... L'última vegada que va visitar Borriol (on, de vegades, assistia a la missa del dia de Sant Vicent) va ser una nit que va participar, al costat del seu marit, ja malalt, Vicent Asencio, en la Nova Jerusalem. -Si no ho feu en valencià -em va dir-, no tornaré més. I així va anar, no va tornar.

La seua estreta col·laboració amb Bernat Artoia, Miquel Peris, Josep Pasqual Tirado o Manuel Segarra Ribés, entre altres, és una mostra del seu fervent castellonerisme.

Aquesta és una mínima part del que Matilde Salvador ha representat per a Castelló, especialment, i per a la música en general, però, sobretot, per a la seua terra. Una terra a la qual ha estimat entranyablement i en la qual viurà sempre en el record i en les seues obres. La pròxima posada en escena de La filla del rei Barbut serà, sens dubte, el millor homenatge pòstum que se li puga tributar.

Nadal a Castelló vidre de Matilde Salvador

FEDERACIÓ VALENCIANA DE DOLÇAINERS/RES I TABALETERS/RES FVDIT

08

La Federació Valenciana de Dolçainers/res i Tabalers/res (FVDiT) fou creada el 27 de setembre de 1997 per una primera Comissió, integrada per 18 grups. En l'actualitat a la federació estan associats un total de 117 agrupacions de les tres províncies de la Comunitat Valenciana. El nombre de dolçainers/res i tabalers/res que la integren superen gairebé els 3500.

Posteriorment, el 21 d'abril de 1998 quan la FVDiT queda inscrita en el Registre d'Associacions d'Alacant en la Secció Segona amb el número 83.

L'any 2008 la FVDiT tenia 42 agrupacions, actualment som 134. Tenim 54 agrupacions a Alacant, 62 a València i 18 a Castelló.

La FVDiT celebració un aplec anual en diferents poblacions de la Comunitat Valenciana. En aquesta concentració es reuneixen la majoria d'agrupacions de la Federació portant la seua música pels carrers del poble organitzador. Aquests han estat els aplecs celebrats: I Gandia (1998), II Petrer (2000), III Alcoi (2001), IV Castelló de la Plana (2002), V Elx (2003), VI Algemesí (2004), VII Ondara (2005), VIII Torreblanca (2006), IX Muro (2007), X Benidorm (2008), XI Bocairent (2009), XII Real de Gandia (2010), XIII Castelló de la Plana (2011), XIV Alcalà de Xivert (2013), XV Sant Vicent del Raspeig (2014), XVI Petrer (2015), XVII Alzira (2016), XVIII Ondara (2017), XIX Alacant (2018), XX Gandia (2018), XXI Albaida (2019), XXII Tales (2022), XXIII Callosa d'en Sarrià (2022), XXIV El Verger (2023) i XXV a Calp (2024). Tenim previst enguany, per damunt de la DANA, fer el nostre Aplec a Algemesí.

Entre les activitats que fem cal esmentar:

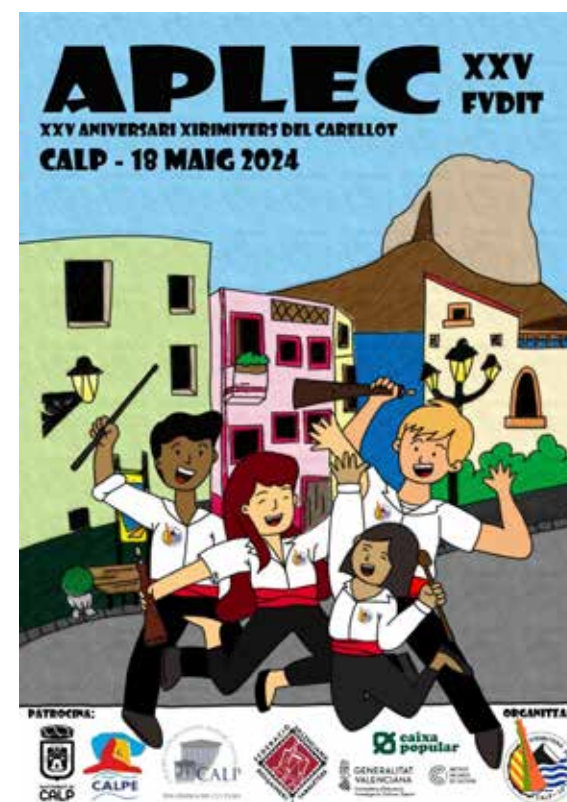
- Celebració de trobades comarcals.
- Col·laboració en certàmens de composició de música on la dolçaina està present.
- Premis d'investigació i fotografia al voltant de la dolçaina i el tabal..
- Publicació d'informació per als nostres associats i públic en general (web, El Faristol, Xirimita Ràdio...).

25 anys

Donant identitat
amb la Dolçaina i el Tabal
a les Comarques Valencianes

Logo FVDiT 25 anys

XXV Aplec FVDiT Calp cartell

- Impartició de cursos: direcció de colla, percussions, la informàtica en la música, tractament de canyes, respiració, inici a la improvisació ...
- Xerrades: “Dolçaines al món”, “La dolçaina abans i ara”, “Vicente Fas de la Vall d’Uixó, i la pervivència del dolçainer tradicional a la Plana durant el segle XX”...
- Tallers: manipulació de canyes, construcció de dolçaines...
- Col·laboració amb el CEFIRE per a introduir el flabiol valencià a les aules.
- Col·laboració amb el programa d’intercanvis proposat per la Generalitat Valenciana amb la Federació de Societats Musicals de la Comunitat Valenciana (FSMCV), la Federació de Cors de la Comunitat Valenciana (FECOCOVA), la Federació de Folklore de la Comunitat Valenciana (FFCV), i la Federació Orquestres i Rondalles Pols i Pua de la Comunitat Valenciana (FOPPCV).
- Estem presents i formem part de la Comissió de Música i Cultura Popular de l’Institut Valencià de Cultura.
- Tenim convenis de participació amb les diputacions.
- Intentem recuperar el so dels nostres instruments més tradicionals en comarques valencianes on no ha existit mai o s’ha perdut amb implicacions i inèrcies amb el teixit social i cultural de les diferents poblacions.
- Fem també intercanvis fora de la Comunitat Valenciana exportant la música valenciana i el nostre moviment associatiu.

Intercanvi a la Pobla Tornesa

Conservatori de Castelló, 27 de novembre de 2014

Conservatori Superior de Música

Concert Colla Federal Alzira 2016

Disc compacte 1998-2018

- Fem intercanvis dels nostres alumnes, de les nostres escoles amb escoles de tot l'Estat envers la música tradicional.
- Col·laborem amb qualsevol entitat cultural que trebal·le per recuperar les tradicions valencianes: grups de danses, gegants i cabuts, dimonis, muixerangues...

Un dels èxits majors en el temps que funciona la Federació, ha estat, no sense esforç, aconseguir la creació de l'especialitat de DOLÇAINA entre les ensenyances de grau mitjà dels conservatoris a tot l'estat espanyol, l'any 2004.

Una realitat que ha estat feta realitat des del curs 2014/2015 on per primera vegada en un conservatori de la xarxa de la Generalitat al Conservatori Professional de Música "Mestre Tàrrrega" de Castelló es donen les primeres classes de dolçaina.

Cal dir que en altres conservatoris de caràcter municipal o privat ja estava implantada com: José Iturbi de València, Mestre Rodrigo de Sagunt, Ontinyent, Albaida, Muro... En el curs 2018/2019 començaren els estudis Superiors de dolçaina al Conservatori Superior de Música "Joaquín Rodrigo" de València.

Tenim la Colla de Dolçaines i Percussió de la Federació Valenciana de Dolçainers i Tabaleters (FVDiT) és un projecte que significa principalment convivència, unió, formació, des de 1998 que es va crear la FVDiT fomentant l'associacionisme, avui som una gran família formada per totes les nostres Col·les, i continuem creixent, treball d'un passat, d'un present i d'un futur, al mateix temps que una representació en l'àmbit institucional dels que són, sense cap dubte, els màxims exponents de la música tradicional al carrer en un dia de festa, LA DOLÇAINA I EL TABAL.

La colla va començar a l'Aplec d'Alzira sent director José Rafael Pascual Vilaplana, després el va substituir Juan Carlos Sempere Bomboi i actualment està al capdavant de la formació Mario Roig Vila.

Intentem fer concerts en tota la Comunitat Valenciana, un en cada província a poder ser. Amb motiu del nostre 20é aniversari, vam enregistrar un disc compacte fruit d'un bon treball.

La FVDiT, en l'actualitat manté convenis amb l'Institut Valencià de Cultura (IVC) i amb les Diputacions d'Alacant, Castelló

i València. Concretament amb la Diputació de Castelló des de 2016 portem endavant la campanya “Dolç Festival · Trobades de dolçaina i tabal a les comarques de Castelló”, amb un concert en una població de les huit comarques.

Hem format part de la Mesa Tècnica de Música i Cultura Popular de l'IVC, de la Comissió de Seguiment de Falles Unesco de l'Ajuntament de València i del Consell Municipal de Cultura de l'Ajuntament de Castelló de la Plana.

Des de l'any 2023 comptem amb el patrocini de Caixa Popular per a impulsar la formació, la investigació, publicacions i la Colla Federal.

Joan Josep Trilles i Font

Cartell Dolç Festival Sant Pau 2024

Aplec d'Alzira 2016

09

Els trobadors havien aparegut, junt als joglars, cap al segle XI i el seu apogeu es produeix, precisament, a mitjan segle XIII però, poc després, entraren en decadència per donar pas a un nou concepte de joglaria més professionalitzada: el joglar serà, a la Baixa Edat Mitjana, aquell que es dedica a l'actuació en públic com a mitjà de vida i que no sol conformar-se, únicament, amb el recitat de poemes, els cànctics o les actuacions musicals, sinó que acabarà dedicant-se, també, a l'acrobàcia i la prestidigitació.

Però el poble seguirà preferint-los per la seua vessant literària popular que transmet els seus relats èpics, els seus contes o els seus acudits de generació en generació, intercalats per l'hàbil execució d'una peça musical amb les cordes de la viola. Normalment, s'acompanyaven d'instruments de corda com ara l'arpa, el llaüt o la viola quan actuaven en ermites i esglésies a les festes patronals, deixant els instruments de vent, com ara la flauta dolça, la trompeta o la dolçaina, acompanyada de tabal, per a les festes al carrer.

Ens conta Àlvar Monferrer¹ en un interessant treball, que a Alzira llogaven els dolçainers, per a llurs festes patronals, els gremis de sabaters i fabricants de barrets i capells als sants Crispí i Crispinià i el dels fusters a Sant Josep i pagaven dues lliures. També llogaven dolçainer a Llaurí per a la festa de Sant Llorenç; i a Guadassuar per a les del Nom de Jesús i Sant Antoni Abat; la Sang de Jesucrist, els Sants de la Pedra, l'Assumpció, Sant Roc, la Mare de Déu del Roser, la Sagrada Família i el Corpus.

També a la ciutat de Sogorb, capital de governació, anaven danses en algunes festes. Les més importants eren la Puríssima, el Corpus i l'Àngel Custodi. A més, es feien balls a moltes festes de carrer, entre les quals recordarem les de la Mare de Déu de Gràcia, Loreto, Roser, la Cova Santa (*de los Frutos, diu l'enquesta*²), Sant Antoni Abat, Sant Gil Abat,

València

Método de dulzaina Joan Blasco

1. MONFERRER I MONFORT, ÀLVAR (2002). D'antigues dolçaines, dolçainers i festes. Dins del llibre 1981-2000, vint anys de dolçaina i tabal a Castelló. FCC. Castelló. Pàg. 8-17.

2. Enquesta del Comte Aranda.

Sant Roc, Sant Joan Baptista, Sant Vicent Ferrer, els Sants de la Pedra, Santa Bàrbara, Sant Cristòfol i Sant Dídac. En algunes, els dolçainers hi estaven una setmana sencera. També a Navajas celebraven la Mare de Déu de la Llum amb dansa i música, a més de Sant Antoni Abat, aquest durant una setmana.

Com recorda el company tabaleter Daniel Mateu³, la vida del dolçainer ha estat sempre molt dura. En les nostres comarques, el seu treball se centrava sobretot per Sant Antoni i l'estiu. En aquestes èpoques el dolçainer i el tabaleter abandonaven el seu treball habitual, la casa i la família i se n'anaven de poble en poble durant el temps que els contractaven, que podia arribar fàcilment a ser de dos mesos seguits.

Durant aquest temps, la seua vida era molt moguda. Arribaven al poble la vespra de la festa per la vesprada i, ja començava la seua tasca amb una cercavila d'anunci de festes per tot el poble. Després de sopar, seguia la música de ball fins a mitjanit.

Al trenc de l'alba tocaven diana, potser abans haurien tocat alguna albada. Després d'un bon esmorzar a fer la processó. A la vesprada a tocar als bous i tot seguit al ball de plaça.

No cal dir que la riquesa de les nostres comarques en música de dolçaina era molt gran, fruit de l'estima d'un poble a un instrument que l'ha acompanyat en tota mena de festes. Moltes d'aquestes composicions havien començat a perdre's, a l'anar desapareixent els dolçainers, ha estat la tradició oral, tonadetes que han mantingut aquestes tradicions conservant el nostre patrimoni.

Vull tornar a recordar que aquest ofici ha estat possible per la importància que han tingut algunes famílies en la conservació i transmissió del món del dolçainer, han anat passant la dolçaina i els seus coneixements de pares a fills. Els dolçainers i tabaletes actuals són un testimoni vivent de l'antic mester de joglaria, encara que també han sabut adaptar-se als temps.

Joan Josep Trilles i Font
Llibret Colla "El Miget" Magdalena 2016

3. MATEU PITARCH, DANIEL (1992). La dolçaina, música de festa. Castelló Festa Plena, Magdalena 92. Iniciativas Culturales Castellonenses, S.L. Castelló. Pàg. 48-50.

Pep Oria i Eliseu Artola.

Escultura Vicent Varella 2006

XIMO I DOMINGO, ELS DOLÇAINERS DEL GRAU

10

A Castelló de la Plana quan parlem de dolçainers i tabaleters, tot i que ara tenim un bon grapat de colles, sempre pensem en la parella de músics, bé siga pare i fill, germans o simplement bons amics. Recordem a Paco Magnieto i Vicent León, a Quique Pérez i Gaby Ramón; Pep Oria i Eliseu Artola, Sara i Vero Bachero... alguns van començar a tocar amb els fills com el cas de Quique i Pep, però tots són un referent a la nostra ciutat.

Caldrà acostar-se al districte marítim per trobar a Ximo Fàbrega Martínez "Farinetes" (1959) i Domingo López Sánchez (1961), els dolçainers del Grau. L'any 1982 tots dos des de la penya "El Rall" agafen el testimoni dels mítics dolçainers José María Illescas (1916-1999) i el tabaleter Vicent Bacas "Xamberga" (1918-1990) i creen és tard la Colla de Dolçainers i Tabaleters del Grau, amb una manera molt particular de gaudir d'aquesta música tant a la colla com a l'escola. Tots dos recordent també a altres dolçainers com Miguel Mulet Ortiz, com un home que baixava a tocar amb Xamberga i Illescas.

Tant Ximo, com Domingo, van formar part de la Colla de Dolçainers i Tabaleters de Castelló de la mà del seu primer director i un dels seus fundadors, Fernando del Rosario, personatge de pes en la recuperació dels nostres instruments tradicionals a la província de Castelló.

Més endavant, l'any 1988 es va formar la primera escola de dolçaina i tabal al Grau, concretament a les aules de l'escola "La Marina", iniciant-se amb uns cinquanta alumnes, tot i com era habitual en aquests casos amb més o menys assistència segons l'època. En l'actualitat el grup constituït com a Associació Cultural compta amb deu adults

Magdalena 2023

Ximo Farinetes

Magdalena 2023

i uns vint xiquets/tes, i bàsicament es va nodrint amb els músics de la seua pròpia escola, ubicada ara, en les modernes instal·lacions del Centre Cultural “La Marina” del Grau de Castelló. Des de l’any 2022 formen part de la Federació Valenciana de Dolçainers/res i Tabaleters/res (FVDiT).

El grup participa en un grapat d’actuacions: Pregons, cavalcades, entrades de moros i cristians, dianes, cercaviles, danses, processons, correfocs... on ells mostren la seua particular manera de fer festa tan apreciada per tots. Habitualment acompanyen al Grup de danses Illes Columbretes en les seues actuacions per tot arreu. Amb aquesta agrupació comparteixen moments i emocions on la música, el sentiment i la dansa estan presents. Compartint, entre molts altres, projectes com el Betlem de les Columbretes. No cal dir que Marineries és la peça més interpretada amb el grup de danses.

Ximo i Domingo, són dos jubilats actius, tornen a tocar en parella fent més els ha agradat en la vida, tocar la dolçaina i el tabal i com no, cuidant nets. Ximo té tres fills i tres nets i Domingo també tres fills, però quatre nets, el darrer va nàixer el Nadal passat. Com a gent de la mar, tots dos feren la mili a la Marina, ens conten satisfets.

*Gaiteros de la Iglesuela
Trobada Portell de Morella 12-08-18*

Domingo, que és natural de Cadis, de menut treballava a la mar, després va treballar la fibra a les drassanes de Javier Beltrán, construint barques. Ximo ha estat maquinista i va treballar un temps a la Marie Claire a Vilafranca.

Del temps de Vilafranca, Ximo aprofitant que tenia casa a Iglesuela, donat que la seua dona és iglesolana, aprofità per a fer escola i crea l'agrupació de dolçaina i tabal, Gaiteros de la Iglesuela. Cal dir que a Aragó com a Morella, als dolçainers se'ls anomena gaiteros i a la dolçaina, gaiata. Ximo és compositor i ha fet obres, gairebé totes dedicades a la gent més propera, dona, fills, nets, amics: Parella de dos, pasdoble dedicat a Jose Ma Illescas i a Vicente Bacas "Xamberga" per l'Homenatge a la Dolçaina i el Tabal organitzat per la Colla Xaloc en la Magdalena 2006; Domingo López (El meu Tabalet) Dedicat expressament per al meu amic i tabaleta Domingo López; El Faro; La mar de Itziar... El dolçainer Guillermo Camarells també li ha compost per a ell "Diana de Farinetes, a mi amigo dolçainer del Grau de Castelló".

La parella de dos
Pasdoble
Dedicada a Jose Me Illescas i a Vicente Bacas "Xamberga"
Homenatge Magdalena 2006 Ximo Filibegua "Farinetes" 2002

La Parella De Dos

DOMINGO LOPEZ
(El meu Tabalet)
Pasdoble Ximo Filibegua (Farinetes) 1999

El Meu Tabalet

Per cent en les festes de la Magdalena del 2013 van rebre l'Homenatge a la Dolçaina i el Tabal organitzat per la Colla Xaloc, l'Associació de Dolçainers i Tabaleters del Grau de Castelló bressolats per totes les colles de la ciutat.

Però per a ells parlar del Grau, de Sant Pere ho és tot, comenta Ximo que va perdre l'ofici per negar-se a treballar en festes i Domingo que era una condició per signar el contracte de treball que tinguera festa per Sant Pere. Pere a ells, la penya, el bou, la festa, la cavalcada de la Mar, la música... ho és tot. Visca Sant Pere!!! No oblidem la seua participació en el Carnestoltes i a l'Entrada de moros i cristians.

Grup Illes Columbretes

Pregó 2007

I res més, ens hem acostat un poc més a Ximo i Domingo, en un matí solejat de mercat, per descomptat, al Grau de Castelló, a les Planes menjant una bona sèpia, musclos, rues singulars amb unes bones olives, tot rematat amb un bon carajillo de rom. Gràcies, amics per la feina ben feta.

Un Sant Pere molt especial

Les Planes Nadal 2024

Joan Josep Trilles i Font
President FVDiT

MAGDALENA 2025

11

HISTÒRIA D'UN MÚSIC VALENCIÀ

VOL. III

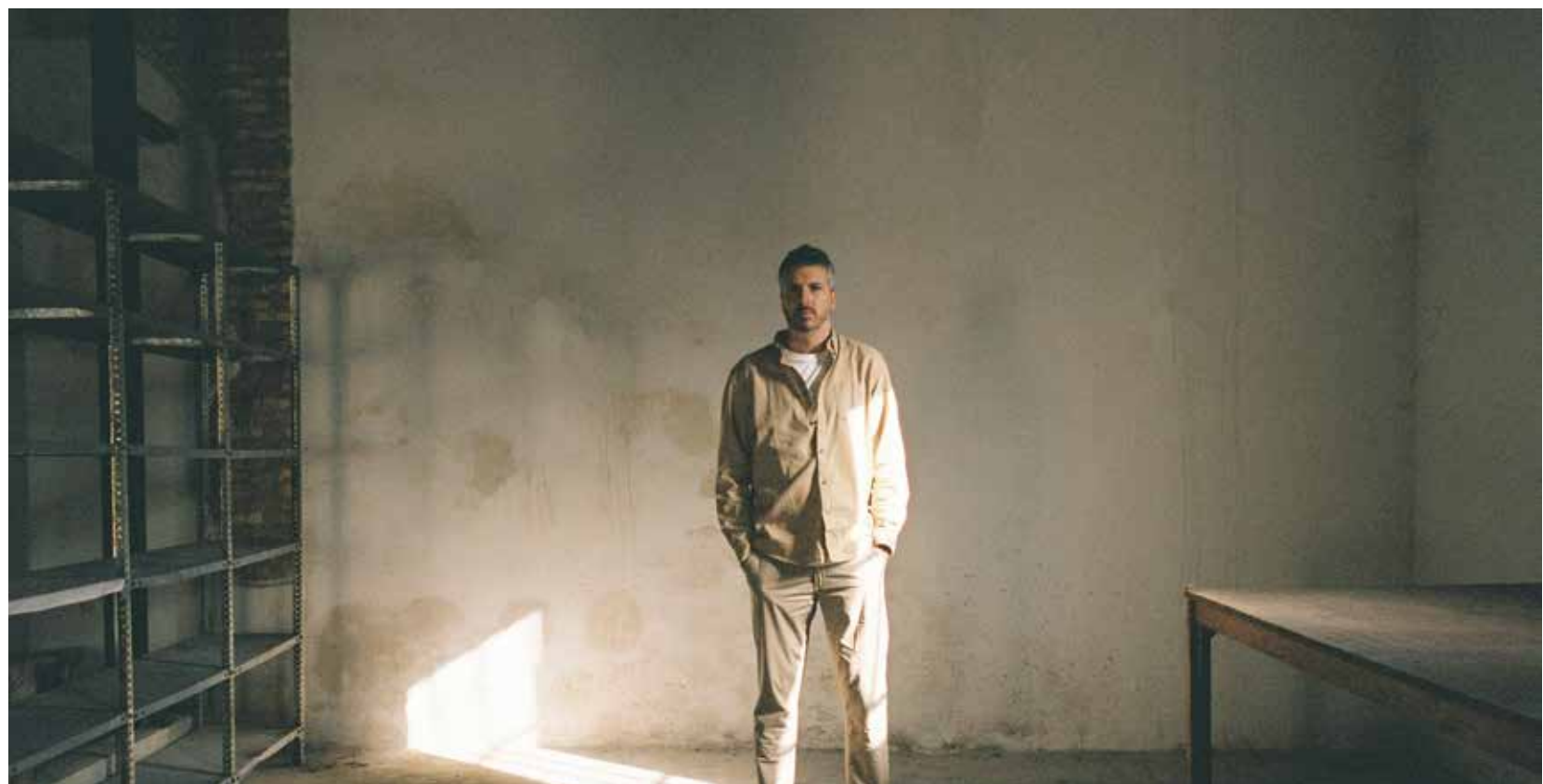
MAGDALENA 2025

Cocentaina, 23 de desembre de 2024.

Recorde d'on vinc. Possiblement, aquestes circumstàncies que relaten el pas del temps, la humilitat del procés, la veracitat de l'esforç i la passió segueixen fent-nos xafar els peus a terra, cosa que no només ens aporta humanitat sinó també dota d'un grau d'estima cap al territori que m'identifica i que descobrisc contínuament.

Enguany compliré la majoria d'edat, 18 anys sobre els escenaris en solitari, amb un projecte que no aspirava a res més que gaudir de les experiències i emocions que t'injecta una cançó pròpia quan la cantes sobre un escenari i per a algú. És difícil d'explicar el que se sent. És una cosa molt bèstia. En tot aquest temps, des del primer dia, he demanat la mateixa cosa: que no s'acabe mai aquesta sensació!

Però no és fàcil dedicar-te professionalment a aquest treball. Cantautor; sense ser cap estil, és el mot atribuït a aquella persona que crea i canta les seues pròpies cançons, però ací, al País Valencià, hem afegit a aquesta referència el compromís de portar implícit unes lletres vinculades als moviments socials, a les situacions difícils que ens envolten, a la defensa de la pau, de la igualtat, de la cultura pròpia... Cantautor i en valencià... Un pes afegit doncs ja se sap que cantar incomodant al sistema fa tot el contrari que obrir-te cap porta. Però ja ho tenim assumit. La part romàntica i més emocionant és tractar de resistir en la vida davant de l'adversitat defensant allò

que creus i no perquè tinguem cap ús de la raó sinó perquè considerem, i aquest temps d'existència m'ho ha confirmat, que vivim en un món divers, plural, meravellosament atractiu menys quan apareix l'opressió de qui creu que té la llibertat de dir-nos com hem de sentir, viure o parlar. Ha costat massa vida donar passets d'evolució social com per no considerar-nos que tenim l'obligació de mantenir els pocs privilegis que ens queden i treballar per defensar-los constantment. El sistema, certes postures polítiques, pensaments conservadors i interessats en controlar l'opinió pública i les seues pròpies butxaques tenen molt clar el seu full de ruta.

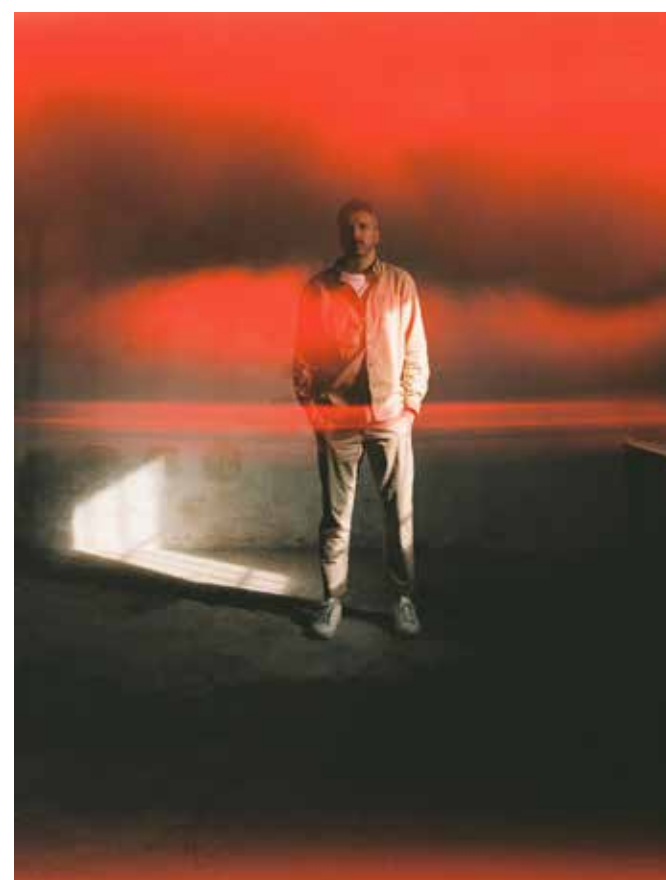
Nosaltres tenim altres ideals, altra manera d'entendre la vida, tot i que la compartisc feliçment amb gent que pensa diferent, sense respecte per les dues parts es genera una complexitat on les diferències i la manca d'humilitat provoquen problemes irreversibles, incapaços de resoldre's. Aquesta és la nostra xacra actual: la manca de voluntat. Tant de bo (cosa que trobe tant a faltar) una necessitat col·lectiva de cuidar-nos, de respectar-nos, de preservar tot allò que dignament ens dona sentit a formar part d'una societat més justa estiguera de moda. Deixarà de ser poc bonic això?

Si he introduït aquest pensament és perquè crec que el context ho requeria per entendre millor la importància que socialment construeixen en els nostres barris els «casals populars», «ateneus», «centres i associacions populars» que creen un teixit imprescindible en la connexió del veïnat i la seua bona salut.

Les coses estan canviant, però puc assegurar-vos que perilla l'estabilitat social i en ella, també la individual si desapareixen aquests espais.

No queda quasi comerç local, no tenim espais de convivència que ens distrauen, però que també ens facen créixer com a col·lectiu creant pensament, tradicions, compartint cultura, que ens permeten conèixer-nos com a éssers humans/es i amb aquest detall ens eduquen a compartir la vida, que ens unisquen les finalitats socials on treballar en comú, on aprendre a saber com funciona un poble, a construir-lo segons les nostres necessitats, que integren, que ens facen entendre el feminisme, la sexualitat, a somriure, a tindre dignitat i necessitat de pensament crític.

Vivim una època de globalització molt bèstia que ens aïlla de la resta perquè amb urbs molt grans és molt complex conèixer el nostre voltant, però si a més no empatitzes, no comparteixes, mai acabes respectant a la resta,

ni la resta a nosaltres, llavors entre el ritme laboral i sistemàtic, el poc temps per gaudir de la vida, l'agressivitat del capitalisme i les poques opcions de relacionar-te amb altres persones fora del teu entorn familiar, sense aquests espais, la rutina ens condemna a l'individualisme, i perdoneu que us recorde, però en un món col·lectiu pensar només en nosaltres mateixos és forçar una solitud que només provocarà un poder més agressiu, conscient del rèdit que implica tindre a la societat fragmentada i distant, si no també una quotidianitat solitària, però sobretot unes condicions vitals i socials més penoses, doncs sense unitat i compensació que provoca la defensa de tot allò que necessitem estem perduts/des.

Fent memòria, els primers anys amb la guitarra al coll foren peculiars; ni era el meu propòsit acabar vivint d'açò, ni sé massa bé com es va aconseguir consolidar un projecte tan humil, ni, fora de bromes, sé com he aconseguit resistir. Més enllà de les hores invertides, del treball fet, de la dedicació inesgotable... hauria d'existir una indústria cultural, no? Doncs els últims vuit anys ha sigut una realitat, com a mínim, més amable. Quan la gestió política creu en la cultura, la vida llueix d'altra manera, hi ha més oportunitats, convertim una passió també en professió, dignifiquem el temps invertit i millorem el projecte i cada cosa que proposem.

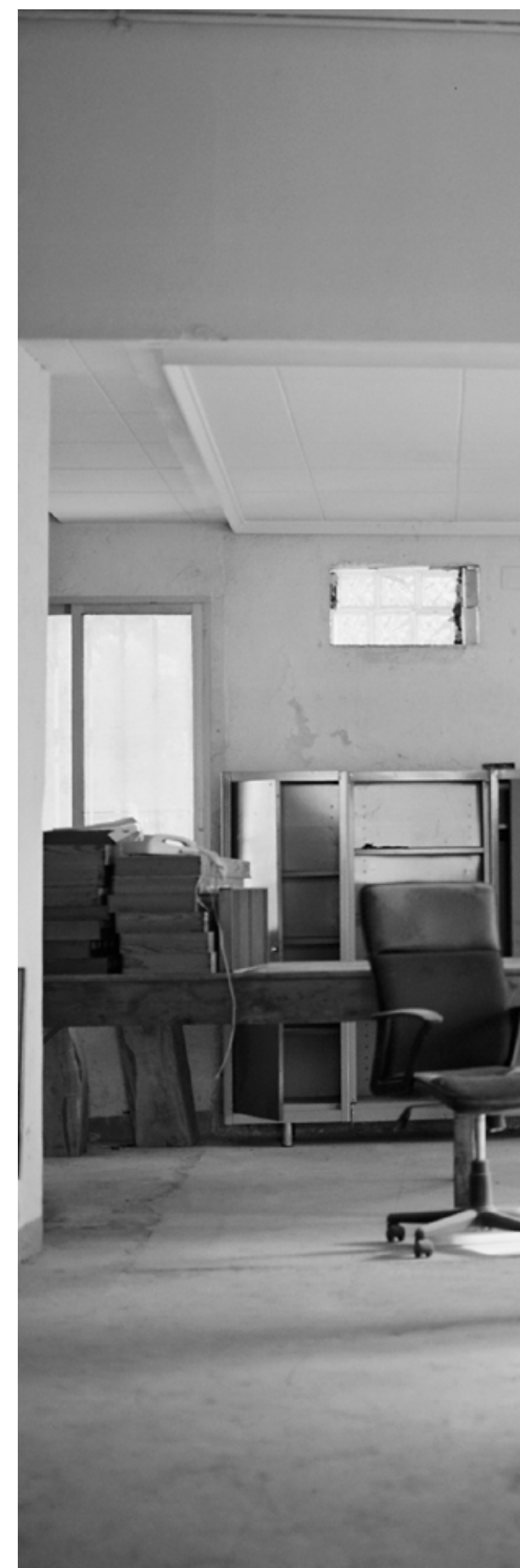
Però no va ser així als inicis, ni per desgràcia l'actualitat.

En aquella època que un ajuntament et contractara era festa nacional, els festivals podien contar-se amb la palma de la mà i els locals de música en directe comuns segueixen sent romàntics però no donen per viure si no eres multitudinari en seguidors/es. Amb la descripció inicial que us he fet, suma-li la manca d'espais comunicatius que oferisquen música actual autòctona... Si no hi ha indústria, no hi ha programes musicals, ni condicions laborals dignes, si no podem crear un públic potencial per la inestabilitat que us conte... com pot un músic d'aquesta terra, que canta en la seua llengua, subsistir? Com a mínim és un miracle.

En aquests 18 anys hem fet més de 1.500 concerts, de tot tipus, en tots els espais imaginables, amb molta gent i poca gent. La peculiaritat del camí i la seua evolució. És així.

Buscant la manera de lligar-ho tot, enyore temps viscuts d'amor i resistència. Ara que tornen a existir dies de solitud professional forçats per una distància conscient amb l'administració que podria escampar il·lusions i pluralitat cultural però està impulsant justament el contrari, he recordat que en cada poble hi havia un «casal popular», un «ateneu»... replet de gent de totes les edats que amb el treball constant i les il·lusions compartides creaven meravellosos llocs on poder donar un tret d'eixida a la transformació social de les seues localitats i comarques, preservaven la lluita col·lectiva tan fonamental en les nostres vides i dotaven de moments inoblidables, celebrant festes, cicles, reunions i cultura. Són cada dia menys els que resisteixen però segueixen sent brutals.

Les noves generacions han canviat el rumb rutinari i proximitat a aquests espais. Segurament, el

cicle vital, sempre ha sigut així, tot i que l'aval anterior era més senzill, la vida la féiem al carrer i ara no, i aquest és un greu problema perquè la implicació, els valors, l'estima al territori... s'educa i es necessiten persones referents i llocs referents. Sense aquest vincle de relació entre les persones i els barris és difícil conciliar certes coses i així guanyen «els/les grans» que peculiarment som qui la societat compra com a referents i acaben sent qui generen la major part dels nostres mals. Alerta a qui donem la nostra confiança, temps i dignitat!

Em preocupa l'absència d'amor col·lectiu, de perdre tot allò que ens identifica, la manca de convivència en espais que facen més que distraure. Em preocupa el compromís de la gent, però no em preocupa perquè m'agrade més o menys, és que ho veig imprescindible per la subsistència de les persones i la seua dignitat.

No es pot estimar allò que desconeixem. Al carrer augmenta l'odi entre les persones per les seues diferències, creix la bretxa entre els grups socials en funció de l'economia, rols, ètnies o pensaments que ens identifiquen, la globalització arrasa amb les nostres costums i llengua, i l'agosarat ritme ens provoca ansietat i reafirma l'agressivitat de la competència: egocentrisme, desconfiança, rebuig...

Tot ens porta a buscar un epicentre per entendre aquesta situació. El poble, quan conviu, és ferm, viu i difícil de vèncer. Els espais on relacionar-se són aquests locals on organitzar-nos i compartir l'opció moral i plural que agafa forma i vincle en la seua quotidianitat i relació, i a més fa créixer estímuls i sentiments que ens ubiquen en un lloc i d'on poder alçar la veu perquè hem après a estimar les coses que tenim en comú i a conviure. Convivre és aprendre a viure. Això és tot!

Ara, en pocs mesos, tornem a retrocedir en drets, identitat i llibertats... i serà dur, però sobretot perquè abans podíem acudir a aquests espais, compartir la pena i injectar-nos de moralitat compartida per revertir la situació, i ara, queda una ínfima part d'aquests espais de salvació. Em pregunte què serà de nosaltres perquè sense lluita, ni saber amb qui lluitar, la situació és encoratjadora.

Les eines les tenim, la memòria hauria d'ajudar-nos a saber quin rumb seguir, quin pas donar. Ens falta eixir de l'hipnosis que provoca el sistema, però per aconseguir-ho només cal valentia, consciència i voluntat. Sé que no és poca cosa. Ara bé, crec en tu i això em dona esperança.

Seguiré cantant i sobretot seguiré a prop de la gent i d'aquests espais que ens salven la vida. Optimisme? No, perseverança! És el que té ser fill d'un país que sempre acaba renaixent de les cendres.

Andreu Valor

MAGDALENA 2025

12

UN PASSEIG PER LA MÚSICA
DE LA NOSTRA REGIÓ

VOL. III

MAGDALENA 2025

La Comunitat Valenciana ha estat, és i serà una font inesgotable de tradició i cultura, principalment per la relació tan estreta entre les tradicions i la música, ja que mantenint la transmissió al llarg del temps, hem estat capaços de recuperar melodies quasi perdudes. A més, la regió valenciana, és sabut per tots, és terra de músics, gràcies al redreçament notable de la participació popular en les manifestacions festives tradicionals, el suport institucional, la densitat d'agrupacions musicals i un factor identitari, el qual ha creat quasi un vincle emocional.

La regió valenciana, com a part integrant de la zona de la mediterrànea central, és punt d'interacció entre elements musicals europeus i de la costa nord-africana. El repertori heretat del nord de la mediterrànea es basa en romanços i cançó narrativa en general, amb una tipologia melòdic-rítmica europea. Tanmateix, la música provinent del sud també té una presència important en el repertori valencià, com les cançons de treballs agrícola, cançons de batre, construïdes sobre modes que encara perviuen en el món àrab i turc. Aquesta interacció de dos mons musicals completament diferents, del europeu amb heterofonies i polifonies i el nord-africà marcat per la gran quantitat de melismes i ritmes trencats, conviuen en harmonia.

Aquesta fusió de cultures ha fet que en les nostres terres es faça una interpretació particular de la música. La interpretació del repertori d'origen europeu s'interpreta amb un instint profundament del sud, de forma que les melodies i polifonies assoleixen un color diferent donada la fusió de cultures i l'organologia emprada per a interpretar-les. Aquest punt de fusió musical, és encara àmpliament utilitzat en composició,

on es poden trobar de manera molt repetida les escales dòriques o la hispano-àrab, principalment en la música de Moros i Cristians, però també en molta música de toc tradicional com danses o albaes.

Malauradament, quan es parla de música valenciana, es pren una visió molt estreta de la mateixa, reduint-la quasi a la música cantada en llengua valenciana. És una visió similar a l'emprada històricament en la música, on el terme "música", es referia únicament a la música clàssica europea, en resum una metonímia. Aquesta perspectiva sesgada deixa fora quasi la gran part de la música composta històrica i actualment i afegeix, m'atreviria a dir, una desviació política d'un terme purament cultural.

Abans de continuar desgranant la música composta i interpretada en la nostra regió, m'agradaria exposar alguns conceptes bàsics per entendre la terminologia. La primera distinció és la diferència entre la música culta i la música popular. D'aquesta última es diferenciarà la música tradicional i la música folklòrica.

S'anomenarà *música culta* aquella a la que erròniament definim com música clàssica, fent menció únicament al període comprés entre la segona meitat del segle XVIII i l'inici del segle XIX. La *música culta* és la música que ha estat històricament patrocinada per les capes més altes de la societat i la funcionalitat d'aquest tipus de música és, fonamentalment, complaure l'oïda de qui escolta el concert. El suport escrit de la música culta occidental ha facilitat la seua transmissió amb l'ús de la partitura marcant una diferència clara entre aquest tipus de música i les músiques *populars*. En resum, la terminologia música culta abraça tota la música que ens ha arribat en partitura fins l'actualitat i que engloba des de la música antiga i renaixentista fins les músiques més actuals.

Per tant, per eliminació i com a primera distinció, la música popular és tota la música que no és *música culta occidental*. Ací es pot incloure la música tradicional i folklòrica dels països occidentals, però també música culta d'aquells àmbits geogràfics que no ha complert amb les especificacions anteriors de transmissió escrita, com les músiques primitives, la música culta de pobles indígenes o músiques occidentals que han estat ignorades o menyspreades fins fa poc, com el blues o el jazz. La *música popular* està lligada, sobretot, a la vida quotidiana de la gent, rituals, jocs, treball o simplement, diversió.

Dins de l'anomenada *música popular*, podem distingir la música tradicional i la música folklòrica, que encara que en la literatura soles ser noms sinònims, es diferencien en l'ús que actualment es fa d'elles. La música tradicional és la música de les classes socials menys afavorides, però que en l'actualitat té els mateixos plantejaments que històricament. La música tradicional té un ús social i participatiu, a diferència de la *música culta*. Un exemple de la música tradicional de les nostres terres són el cant d'estil o les albaes, ja que actualment tenen la mateixa finalitat que quan es van començar a interpretar.

Entroncada dins de la música tradicional, es troba la música folklòrica. Aquest no és més que música tradicional que, actualment, han perdut la funció de tradicional, que ja originalment estaven enllaçades a determinades tradicions que s'han perdut en el pas del temps. Els cants valencians relacionats amb treballs agrícoles han caigut en desús, així com, balls de plaça que es dansen amb vestits regionals. El terme folklòric sempre s'ha vinculat a una activitat arcaica o museística, arribant a utilitzar-se com un terme, per desgràcia, pejoratiu.

A banda de les diferències socials entre la *música culta* i la *música popular* en la Comunitat Valenciana, l'organologia i la geografia són punts claus per a entendre aquesta distinció. Mentre que la música culta és interpretada per orquestres o bandes de música, històricament reconegudes en la cultura valenciana, la *música popular* és interpretada per instruments de rondalla o instruments de vent com la dolçaina, els quals són instruments poc evolucionats al llarg de la història i amb poca influència de l'Europa central. A més, per a afegir una distinció geogràfica a la música tradicional, Fermin Pardo i Jose Àngel Jesús- María, en el llibre "La música popular en la tradición valenciana", diferencien set àrees musico-folklòriques, amb distribució d'estils i repertoris determinats. Aquestes àrees són, Àrea de Morella, Àrea de Sogorb, Àrea de València, Àrea de Requena, Àrea de Xàtiva Àrea d'Alcoi-Alacant i Àrea d'Orihuela. Es podria establir una divisió Nord-Sud en el riu Xúquer, encara que hi ha zones d'hibridisme folklòric on es fusionen diferents estils i peculiaritats a l'hora d'interpretar.

La música tradicional sempre s'ha intentat plasmar-la en un paper, perquè així tingués una vida més llarga i s'establira el límit a la transmissió oral, sobretot al segle passat, però els compositors no sempre han estat encertats en aquesta tasca. L'estretor de mires i la ignorància a l'hora d'interpretar, han fet que sonoritats autòctones com els rimes trencats, compassos irregulars i intervals clarament atemperats, es tradueixen en ritmes binaris o ternaris, compassos regulars i afinació temperada, molt allunyat del veritable origen tradicional.

Per sort, la distància entre la música culta i la música tradicional és més estreta, ja que cada volta més els compositors i músics es preocupen per fusionar ambdues tipologies. Actualment, podem trobar melodies populars a l'àmbit bandístic i també obres de caràcter orquestral interpretades per colles de dolçaina i percussió. També cada volta més afloren els ensembles que agrupen instruments tradicionals amb instruments clàssics.

Compositors actuals com Saül Gómez Soler, Francisco Valor o Juan Carlos Sempere Bomboí, entre molts altres, composen música de gran qualitat fusionant en gran mesura, la música tradicional amb la música culta, tant en partitures com en instrumentació. Pep Botifarra ha donat a conèixer gran quantitat de melodies tradicions de tots els llocs de la Comunitat, cants de batre, albaes, jotes de quintos, fent fusió en instruments de banda i orquestra. A més, cada volta més hi ha músics que s'interessen pels instruments clàssics com tradicionals, ja que l'educació que reben per formar-se en cadascun d'ells,

augmenta les seues capacitats d'adaptació a un repertori cada volta més exigent, però sense deixar de tindre el color i la interpretació pròpia de la nostra música.

En resum, la música valenciana no és aquella que s'interpreta en llengua valenciana o amb instruments tradicionals. La música valenciana és tota aquella composta des de Juan Bautista Comes al segle XVII, Salvador Giner al segle XIX o la castellonenca Matilde Salvador ja al segle XX, però també és tota aquella música religiosa cantada en monestirs, la que interpreten els músics d'instruments tradicionals en balls o danses o aquella que, sense tindre cap noció musical, interpretaven els nostres avantpassats mentre treballaven al camp.

La música és música independentment de la seua procedència. La història acull diferents moviments nacional-musicals, però no era més que una intenció de fer obres amb música d'arrel tradicional. Aquests moviments sempre han acabat per desaparèixer, ja que la música no és de ningú, sinó de tots. Des de fa uns anys la Fonoteca de Materials de l'Institut Valencià de Cultura, realitza un treball encomiable, recuperant melodies desaparegudes i creant un repositori d'obres on acudir per tal de descobrir tota la riquesa musical de la nostra regió. Actualment, amb les noves tecnologies tenim una ocasió d'or per fer reviure música quasi desapareguda i tenim a més, la tasca de seguir mantenint viva la flama de la nostra cultura musical, tant als auditoris, com en el carrer.

Adrián Nebot i Sanahuja

UN QUART DE SEGLE EN HARMONIA: LA CORAL SANT PERE DEL GRAU

13

La Coral Sant Pere celebra vint-i-cinc anys d'història: un quart de segle dedicat a la música, al patrimoni cultural i a la cohesió del teixit social del Grau de Castelló. Este aniversari és l'ocasió perfecta per a fer balanç de la seua trajectòria, recordar els moments més destacats i mirar amb il·lusió cap al futur.

Els orígens: una tradició coral ben arrelada

Se sap per testimonis que existien antecedents de conjunts corals vinculats a l'església del Grau ja durant les primeres dècades del segle XX. Posteriorment, als anys cinquanta, José María Illescas, organiste de la parròquia, va crear i dirigir un cor parroquial de xiquetes i jóvens que participava en les processons de Setmana Santa i cantava tant els diumenges i festius com en les celebracions de Nadal. Anys després, es va formar un cor de guitarres a la parròquia, al qual s'uniren catequistes i altres persones vinculades a la comunitat. Ja als anys noranta, Marisa Miralles va assumir la direcció del cor i Joan Miralles, vicari de la parròquia de Sant Pere en aquell moment, en va estimular l'activitat.

El 1999, Vicent Doménech va traslladar a Miguel Miralles, germà de Joan Miralles i persona amb experiència coral i coneixements musicals, el desig de crear una coral a la parròquia de Sant Pere. Inicialment, van intentar formar una coral amb els jóvens dels Scouts, però el projecte no va prosperar.

Finalment, es va prendre com a base el cor de guitarres i catequistes i, progressivament, Miguel va començar a ampliar el grup convidant familiars, amics i veïns seus de Castelló, especialment del raval de Sant Fèlix, molts d'ells ja aficionats al cant coral. Així, la coral va iniciar la seua activitat amb una cinquantena llarga de persones i amb uns objectius fundacionals ben clars: dotar el Grau d'un recurs cultural més i dinamitzar musicalment la parròquia de Sant Pere.

La idea de Miguel, però, no era només la de continuar el cor parroquial, sinó formar una coral polifònica que combinara música religiosa amb música profana, nades i altres estils. Els primers mesos es van assajar cançons senzilles a dues o tres veus, però amb el temps es va ampliar el repertori i el camp d'actuació. Així, a partir d'un moment determinat, Miguel va tractar d'organitzar les veus en tenors, contralts, sopranos i baixos. Este esforç per augmentar el nivell musical i el rigor en els assaigs va fer que algunes persones abandonaren el projecte, però es va aconseguir consolidar un grup estable.

Els assaigs s'han realitzat des del principi al saló de l'antic Cercle Juvenil Sant Pere, a les dependències parroquials, llevat del període 2010-2012, quan es va assajar a l'espai de l'antiga biblioteca del Casal Jove. L'últim trimestre de l'any 2016, durant les obres de restauració del temple parroquial, es va assajar temporalment a l'escola La Marina.

El primer acte fora de la parròquia va ser una missa a la catedral de Santa Maria de Castelló,

ja amb l'acompanyament a l'orgue d'Alejandro Garcia. Més avant, es va començar a cantar en casaments i es van afegir actuacions fora de la ciutat, cantant nades a llocs com Vila-real i Betxí. La coral va organitzar la primera Trobada Nadenca de Corals, Memorial José María Illescas, al desembre de l'any 2000 i l'any 2001 va debutar a l'Aplec de Corals Ciutat de Castelló en homenatge a Juan Ramón Herrero.

La Coral Sant Pere ha format part de la Federació de Col·lectius per la cultura al Grau, Federació catalana d'entitats corals i Federació de cors de la Comunitat Valenciana.

Algunes fites de la Coral Sant Pere

Al llarg dels seus vint-i-cinc anys d'història, la Coral Sant Pere ha desenvolupat una gran activitat musical, tant en l'àmbit litúrgic com en el cultural. Durant el curs, participa regularment en diversos actes. A més de cantar a bodes i en moltes ocasions a la missa del tercer diumenge de mes a la basílica de la Mare de Déu del Lledó, la coral manté una agenda plena d'iniciatives que han esdevingut una part fonamental de la seua trajectòria.

Un dels esdeveniments més destacats de l'any és el Concert extraordinari d'estiu «El Grau a la mar», celebrat en dates pròximes a la festa de Sant Pere. També organitza la Trobada nadenca de corals, memorial José María Illescas, un homenatge a l'organiste i dolçainer que durant dècades va jugar un paper fonamental en la vida musical del Grau i de les nostres comarques. Així mateix, ha cantat en pràcticament totes les parròquies de la ciutat participant en la campanya de concerts de Nadal a Castelló.

La Coral Sant Pere també canta cada any en l'Aplec de corals de Castelló, una jornada de germanor i aprenentatge amb altres corals de la ciutat. Així mateix, canta en misses solemnes de la parròquia del Grau com la del dia de Pasqua, la Mare de Déu del Lledó, Sant Pere i la Mare de Déu del Carne. En altres ocasions, ha cantat en el Tridu de la festa de la Mare de Déu del Lledó a la basílica i a la catedral de Santa Maria, a la serenata a la Lledonera i l'any 2010 va participar en la Missa Pontifical en la festa de Mare de Déu del Lledó. Des de l'any 2022, ofereix un concert de música sacra a l'església del Grau amb motiu de l'inici del septenari de la Mare de Déu dels Dolors.

Un aspecte enriquidor de la trajectòria de la coral són els intercanvis amb altres agrupacions, que han permés establir lligams amb altres corals de la ciutat i amb corals de pobles com Ulldecona, Alzira, Carcaixent, Altea, Sueca, Amposta, Paiporta, Viver, Traiguera o Peníscola. A Castelló, la coral ha actuat,

José María Illescas al capdavant del cor de xiquetes en una processó al segle XX

Miguel Miralles dirigint la coral

La Coral a la basílica del Salvador de Borriana l'any 2013

entre d'altres, en espais tan diversos com el Teatre Principal, l'Auditori i Palau de Congressos, el Teatre del Raval, la presó, diverses residències de la tercera edat, el cementeri de Sant Josep (en un homenatge a músics castellonencs difunts), festes de carrer, la capella de l'Hospital Provincial, el Palau de la Diputació de Castelló i ermites com Sant Isidre i Sant Pere, la Magdalena o Sant Roc de la Donació.

Els seus viatges també l'han portada a cantar en concerts, trobades i misses celebrades a localitats com Alcorisa, Albatana, Borriana, Sorita, la Vall d'Alba, Benicàssim, Xilxes, Vilafranca, Benicarló, Vinaròs, Fortanete, Vilafamés, Madrid (a la catedral de l'Almudena), Barcelona (a l'església de la Mare de Déu de la Bonanova, amb la confraria de la Mare de Déu del Lledó) o València (a la capella de la Beneficència).

Al Grau, la Coral Sant Pere ha estat present en nombrosos espais i esdeveniments que reflecteixen el seu vincle amb el poble. Ha cantat al temple del Moll de Costa, al Centre Cultural La Marina, a l'edifici Morú, al parc de la Panderola, al Jardí del Port, a la capella de Santa Anna, a l'institut Miquel Peris, al CEAM Sant Pere i a la Frater. També ha participat en diversos concerts i gales conjuntament amb la Unió Musical del Grau, en el Mercat Nadalenc del Grau, els Premis Grau de la Cultura, actes solidaris i benèfics, presentacions de la revista La Barraca, homenatges a Miquel Peris, festes interculturals dels centres educatius del Grau o la presentació de les reines de les Festes de Sant Pere.

Amb totes estes activitats, la Coral Sant Pere, sempre arrelada a la terra i a la seua parròquia, ha fet una contribució constant a la vida cultural i social del Grau, consolidant-se com una peça clau en l'enriquiment musical del poble.

Un mosaic de veus i estils

La Coral Sant Pere destaca per un repertori plural, que integra música sacra, nadalenca i profana, reflectint una gran diversitat de llengües, estils i èpoques. Durant els seus vint-i-cinc anys d'història, han interpretat al voltant de 300 partitures en llengües com el valencià, llatí i castellà, així com en italià, alemany, francès, anglés, suahili o gallec.

Pel que fa al repertori de nades, la Coral Sant Pere interpreta cançons populars castellonenques com Castelloneres de José García, o peces del Betlem de la Pigà de Miquel Peris i Matilde Salvador. Així mateix, interpreta nades universals adaptades a la nostra llengua, com Santa Nit o Joia en el món, així com d'altres de tradicions com la castellana, andalusa, valenciana, catalana, sud-americana i anglosaxona. Una peça especial per a la coral és En un rincón del establo, portada al Grau des de Cadis als anys trenta per José María Illescas.

Coral al Teatre Principal l'any 2009

El repertori de música sacra de la Coral Sant Pere combina obres de grans compositors d'abast internacional, com ara la Missa breu n. 7 de Gounod, amb peces d'autors més nostrats, com l'Alleluia Solemnitas del vinarossenc García Julbe o el Bone Pastor del cinctorrà Peris Polo. També inclou composicions emblemàtiques vinculades a la tradició local, destacant l'Himne a l'apòstol Sant Pere o la tradicional Salve Marinera. La música dedicada a la Mare de Déu del Lledó ocupa un lloc especial, amb obres com els Goigs a la Mare de Déu del Lledó de Ripollés i Revest o Galania, amb lletra de Miquel Peris i música de Matilde Salvador.

El repertori de música profana de la Coral Sant Pere reflecteix la seua aposta per la tradició musical i poètica de la seua terra, amb cançons com *Caragola o Marineret d'ulls blaus*. A més, abraça gèneres com la sarsuela, l'òpera i músiques d'arreu del món, com el tango, l'havanera, el zortziko o el bolero, destacant peces com *La Gavina*, el «Coro de románticos» de *Doña Francisquita* o *Alma Llanera*. També incorpora adaptacions de la Nova Cançó catalana, harmonitzacions corals d'autors com Toldrà, Morera, Oltra o Vila, i obres contemporànies com *For the Beauty of the Earth* de John Rutter. Este repertori

variat i vibrant enllaça tradició i modernitat i ofereix al públic un paisatge musical ric en arrels mediterrànies i projecció internacional.

Bona part del seu repertori ha quedat enregistrat en cinc discs compactes: *Un Grau de música* (2007), els tres discs commemoratius dels seus primers deu anys (2009-2010) i el disc *Castelló canta a la seua Mare de Déu del Lledó* (2014), dedicat a la patrona de Castelló.

Passió per la música i pel cant coral

En el llarg camí recorregut per la Coral Sant Pere al llarg de 25 anys, són moltes les persones que han contribuït amb el seu temps, talent i dedicació a fer realitat el somni d'una agrupació musical viva, dinàmica i compromesa amb el seu entorn. Des del principi, esta coral ha sigut un espai on s'han teixit llaços no només musicals sinó també humans, i això ha sigut possible gràcies a la implicació de persones molt diverses.

En l'àmbit musical, la coral ha comptat amb grans personalitats com Alejandro García, el qual ha estat un pilar fonamental com a pianiste i organiste durant més de dues dècades, sempre acompanyat pel contrabaixiste Leopoldo Adanero. Junts no només aportaven un suport instrumental d'excel·lència, sinó que també oferien consells i assessorament al director, Miguel Miralles. El seu talent i la seua bonhomia van deixar una gran empremta en els membres de la coral. En els últims anys, Natasha García, neboda d'Alejandro, ha agafat el relleu al piano i l'orgue, continuant amb el mateix esperit de professionalitat i entrega. D'altra banda, Miguel Miralles, director de la Coral Sant Pere des dels seus inicis, ha estat primordial en la història de l'agrupació gràcies a una sòlida formació musical i una dedicació incansable. Va començar aprenent solfeig amb Lidón García Guinot i es va formar al seminari de Segorbe amb músics com Miguel Allepuz, Enric Melià o Artemi Fabregat. També va aprofundir en la seua formació coral amb Avel·lí Flors, acompanyant el Cor Pentecosta a l'orgue i fent cursos de direcció coral a Barcelona.

Miguel ha aplicat a la coral els seus coneixements amb passió, dinamitzant l'activitat musical de la parròquia de Sant Pere del Grau, formant cantaires en solfeig i tècnica vocal i enriquint el repertori coral. Juntament amb Vicent Doménech, un exemple de compromís i treball constant, han fet de la Coral Sant Pere un referent cultural i humà.

En l'organització de la coral, les diverses juntes directives i presidents han jugat un paper essencial. Han presidit la coral Marisa Miralles (2001-2003), Vicent Doménech (2003-2016), Miguel Tirado (2016-2018) i Teresa Miralles (2018 fins a l'actualitat). Cadascun d'ells ha aportat el seu estil i dedicació per assegurar el bon funcionament i la continuïtat de la coral. Entre els membres de l'agrupació també s'ha comptat amb quatre pregoners de les festes de la Magdalena: Juanjo Seder (1973, 1979-1982, 1984-1985 i 1995), Vicent Ballester (2012), Miguel Martín (2013) i Miguel Tirado (2017), que amb les seues veus i la seua estima per la tradició han representat l'esperit del Grau i de Castelló.

La música ha sigut un vehicle de convivència, amistat i enriquiment personal, teixint fortes amistats i vivint moments emotius com aniversaris, jubilacions, casaments i funerals. En eixe sentit, cada coraliste ha aportat la seua peça única, com tessel·les d'un mateix mosaic. Amb més de 120 cantaires al llarg de la seua existència, la coral ha comptat amb nombrosos solistes, destacant per la seua llarga trajectòria Maite Prada, Teresa Miralles i Miguel Tirado. Així mateix, han col·laborat cantants convidats com el baríton Antoni Gascó, el tenor David Montolí o la soprano Margarita Fernández, entre molts altres.

Mirant cap al futur amb il·lusió

El pas del temps ha deixat la seua empremta en la Coral Sant Pere, però l'energia i la il·lusió d'esta agrupació musical es mantenen fermes després de vint-i-cinc anys d'activitat. Tot i això, el futur de la coral depén, en gran manera, de la capacitat per a atraure noves generacions. Amb una majoria de membres entre 65 i 85 anys, es fa evident la necessitat d'incorporar noves veus a fi de garantir la continuïtat i vitalitat d'este projecte que preserva i difon el patrimoni cultural, fomenta les connexions humanes i és summament positiu per a la ment, el cos i l'esperit de qui en forma part.

La Coral Sant Pere està oberta a tothom amb ganes de cantar i viure una experiència col·lectiva enriquidora. No calen coneixements musicals avançats, només unes qualitats bàsiques com l'afinació, el sentit del ritme i una veu capaç de sumar-se al conjunt. També és essencial un compromís amb els assaigs i les actuacions, així com ganes de cooperar i de xalar de la música.

En este XXV aniversari, la Coral Sant Pere vol expressar un profund agraïment a totes les persones i institucions que han fet possible la seua singladura. El suport essencial de la Tinència d'Alcaldia del Grau, la Parròquia de Sant Pere, amb la implicació dels rectors i vicaris, junt amb altres entitats culturals, religioses i socials del Grau i de Castelló, ha estat clau per a mantindre viu este projecte. La Coral dona gràcies a Déu per estos vint-i-cinc anys, reconeixent l'esforç dels seus membres, músics i director, així com l'escalf del públic que ha acompanyat cada pas del seu camí. Este aniversari no només és un moment de celebració, sinó també d'homenatge a totes les persones que han fet possible que la Coral Sant Pere esdevinga un referent cultural i un espai de connexió amb el patrimoni i la comunitat. Amb un record especial per aquells que ja no hi són, però han deixat una empremta inesborrable, este llegat col·lectiu continua viu gràcies a la passió i l'esforç de tots. Per molts anys més!

Imatgens: Arxiu de la Coral Polifònica Sant Pere i Arxiu històric del Grau.

Xavi Olivares i Martines

La coral a la Basílica de Lledó l'any 2003

14

LA FIRA TROVAM I LA VERTEBRACIÓ DE LA INDÚSTRIA MUSICAL VALENCIANA

MAGDALENA 2025

Des de la seua creació, la Fira Trovam ha tingut un paper essencial en l'enfortiment de la indústria musical valenciana. Concebuda inicialment com un espai de trobada per als professionals del sector, el Trovam s'ha consolidat com un aparador molt significatiu de la música a la Comunitat Valenciana. Al llarg de les seues 12 edicions, ha evolucionat per convertir-se en un lloc de trobada i un motor clau de desenvolupament, unint músics, gestors culturals, promotors i amants de la música en un espai comú d'aprenentatge, creació i projecció.

El projecte va nàixer de la mà del propi sector l'any 2013, promogut per un col·lectiu d'agències artístiques, l'associació Valencian Music Association (VAM!), que va saber visibilitzar la necessitat d'impulsar una iniciativa que reunira els professionals del sector, exercira d'aparador de talent artístic i esdevinguera un lloc d'intercanvi de coneixement. Una cosa que ja existia des de fa dècades en altres llocs d'Espanya i Europa. Durant aquest període s'han anat creant diverses associacions professionals del sector musical (MusicaProCV, Promfest, En Viu) que, l'any 2021, van donar lloc a la creació de la Federació Valenciana de la Indústria Musical (FEVIM). Des d'aquesta federació s'ha impulsat una oficina, la Valencian Music Office, que gestiona alguns dels projectes estratègics del sector musical, com les Jornades Tiim (Turisme i indústria musical), el Circuit Viu, l'Anuari de la Música a la Comunitat Valenciana, o la pròpia Fira Valenciana de la Música, Trovam, entre d'altres.

D'aparador local a referent estatal

Amb els anys, la Fira Trovam ha transcendit el seu caràcter local per consolidar-se com un referent en el panorama espanyol. En cada edició, ha aconseguit articular una programació que equilibra el talent emergent de la Comunitat Valenciana amb propostes d'altres territoris

d'Espanya i, fins i tot, de l'àmbit internacional. Aquest intercanvi ha enriquit no sols els artistes, que han trobat noves oportunitats de difusió i col·laboració, sinó també el públic, que ha descobert la riquesa i diversitat de la música més enllà de les fronteres locals.

La convivència del talent local i estatal en una fira professional oberta a tots els públics

Un dels grans èxits del Trovam ha sigut propiciar la convivència entre el talent valencià i les propostes arribades d'altres regions. Aquesta interacció ha generat un terreny creatiu on les influències i experiències es barregen, impulsant el creixement artístic dels músics valencians, sense discriminacions d'estils o gèneres, a excepció de la música clàssica o de repertori, que presenta unes dinàmiques singulars que necessiten d'altres recursos i plataformes. En oferir una plataforma que permet aquesta sinergia, Trovam no sols ha promogut la música valenciana, sinó que també ha posicionat la Comunitat Valenciana com un territori fèrtil i obert per a la creació musical.

El paper del valencià com a vehicle d'expressió musical

Un aspecte destacable del Trovam és la seua labor en la difusió de la música en valencià. La Fira ha sigut clau per a demostrar que el valencià és, com el castellà, l'anglès, el basc o qualsevol altra llengua, un vehicle vàlid per transmetre talent, emocions i missatges. Gràcies a la Fira Trovam, la música en valencià ha trobat una plataforma per a la seua normalització i expansió, sense cap perjudici, enriquant el panorama musical amb pluralitat i diversitat, posant en relleu la importància i profunditat d'una llengua de llarga tradició literària i social. Aquest treball ha sigut possible també gràcies a les línies educatives desenvolupades durant la democràcia i iniciatives com Escola Valenciana i Acció Cultural. D'aquesta manera, bandes històriques com Obrint Pas, Aspencat, Senior i el Cor Brutal, La Ranamanca o La Gossa Sorda, juntament amb propostes més recents com Sandra Monfort, Colomet, Novembre Elèctric, Pau Alabajos, La Maria o Anna Millo, han conviscut amb artistes consagrats com Jorge Drexler, Depedro, Luz Casal, Rozalén, Rodrigo Cuevas o Maria Arnal, i emergents (Maestro Espada, Zetak, Belako, Alba Careta o Fillas de Cassandra).

De Castelló al món: el Trovam com a singularitat dins del panorama espanyol

El que diferencia el Trovam d'altres esdeveniments similars a Espanya és precisament aquest doble enfocament: d'una banda, aposta pel talent valencià en un context professionalitzat que fomenta la seua projecció més enllà del territori, i d'altra, acull propostes d'Espanya i altres parts del món, creant un diàleg cultural únic. Aquest enfocament integrador i vertebrador no sols ha consolidat el Trovam com un esdeveniment clau en el panorama musical espanyol, sinó que també ha sigut el motor d'una indústria musical valenciana cada vegada més forta, diversa i connectada.

En tot aquest temps, la Fira Trovam ha demostrat que és molt més que un esdeveniment musical: és un punt de trobada, un espai de reflexió i una plataforma essencial per al creixement i consolidació de la música i la indústria cultural valenciana. A través de la seua evolució i singularitat, el Trovam s'ha convertit en un model de com un esdeveniment pot transformar i vertebrar un sector, connectant talents, llengües i cultures en un gresol únic de creativitat i innovació.

Us convidem a la pròxima edició, que tindrà lloc a Castelló de la Plana del 13 al 15 de novembre de 2025.

Armand Llàcer,
director de la Fira Trovam

Article Inèdit

ARTICLE QUE ES PRESENTA AL CONCURS DE MILLOR ARTICLE INÈDIT

650 ANIVERSARI DE LA ROMERIA DE LES CANYES

Aquest any commemorem el Sis-cents cinquanta aniversari de la primera referència coneguda, de la romeria a la Magdalena. Notícia publicada per l'il·lustre Cronista de Castelló, Lluís Revest (1892-1963), que va referir documentalment, al llibre "Hospitals i pobres al Castelló d'altres temps", com en l'any 1375 ja hi havia una rogativa a l'ermita de la Magdalena que textualment manifestava:.....*Fon proposat en consell per lo dit síndich que com ell agués de volentat dels jurats donat l kafiç de forment a la karitat de la professó del Castell Vell perço quel Consell que lin fes albara. Lo Consell respos que li playe que lin fos feyt albara...»*,

Aquesta pregativa de 1375 determina l'antiguitat d'aquesta romeria així com el seu arrelament a la societat castellonenca, el seu valor cultural i la seua singularitat que li han fet objecte d'una protecció especial, en ser reconeguda com a BIC (Bé d'interès Cultural Immaterial) pel ple del Consell valencià el 3 de març de 2017 i recollir una sèrie de mesures de protecció per part de l'ajuntament castellonenc, per a la conservació d'aquest esdeveniment.

La romeria de les canyes té una significació molt especial per a Castelló i la seua ciutadania. Tal com es recull a la declaració de BIC, aquest esdeveniment té tres significats: a) Commemoració històrica, b) Afirmació col·lectiva de la pròpia identitat i c) Romeria penitencial i d'acció de gràcies. Però aquests significats, com la pròpia romeria, han evolucionat i s'han transformat tal com les circumstàncies i el pas del temps ho han requerit i en aquests moments l'esdeveniment principal de les festes de la Magdalena, "la romeria de les canyes" té els seus ritus, característiques i peculiaritats, derivats del transcurs de la història i de diferents circumstàncies, molts d'ells arreplegats en la Consueta de 1991.

Però per poder desentranyar la importància d'aquesta data i d'aquest aniversari, em recolzaré en aquests tres significats i en l'evolució dels mateixos i dels seus sentits en el context de la ciutat i la ciutadania de Castelló.

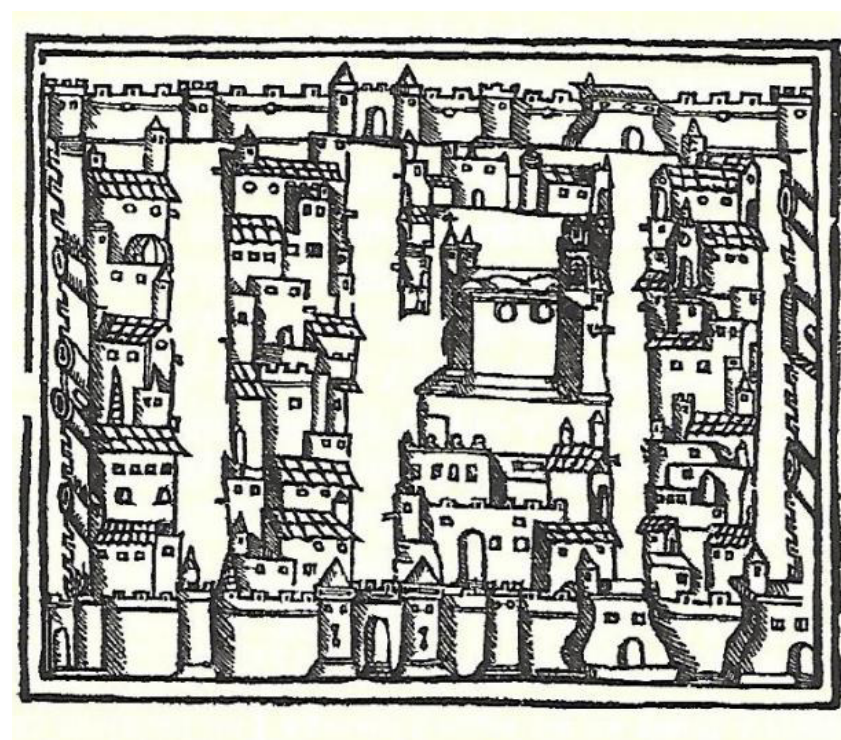
A.- Quant a commemoració històrica de la romeria de les canyes, les romeries tal com avui en dia les coneixem, tenen majoritàriament el seu origen a l'Edat Mitjana. Anteriorment i en altres cultures ja es feien viatges rituals tipus peregrinació, a llocs considerats sagrats molt abans de l'adopció del cristianisme a Europa. Amb el temps, aquestes pràctiques es van sincretitzar amb les festivitats cristianes, donant lloc a les romeries tal com les coneixem avui en dia. Per això no és estrany, que grans romeries i peregrinacions actuals, tinguen la seua base en velles tradicions molt antigues, com en el cas dels pelegrinatges al voltant de la muntanya de Penyagolosa, que encara que actualment estan cristianitzades (Pelegrins de Les Useres etc.), tenen un fonament prescristià amb la base comuna de ser cerimònies per celebrar l'inici de les collites, o pregar per tindre aigua, lluitar contra sequeres o altres calamitats, a un lloc totèmic i màgic, com era Penyagolosa, per als habitants dels voltants.

Amb l'arribada del cristianisme, els pelegrinatges esdevingueren una pràctica ordinària per cercar la intercessió divina, complir promeses o penitències, i agrair miracles concedits. Per això, moltes d'aquestes peregrinacions es feien a llocs on es creia que havien ocorregut aparicions o miracles i en el cas del turó de la Magdalena no és una excepció.

L'ermita de la Magdalena, lloc d'arribada de la romeria de les canyes, està ubicada a l'antic Castalia, al NE. de Castelló, a cinc quilòmetres de la vila. Es tracta d'un dels ermitoris més antics de la ciutat, amb una capella diminuta amb baix cor i modest altar, situada al costat d'una vella torre i una vetusta hostatgeria, entre restes de muralles i antigues edificacions. Segons la tradició i molts estudiosos com Escolano ho recolzen, la vila de Castelló es va reedificar de les ruïnes d'una altra població que durant segles havia estat habitada per romans, gòtics i moros. Aquesta població es trobava una mica més amunt de la peanya d'una muntanya i del seu castell (d'origen musulmà) i prop d'una font de copiosa aigua que es deia font de la reina, per tant coincideix totalment amb el turó de la Magdalena, per la qual cosa és lògic pensar que la primera població de Castelló es va trobar en aquest lloc com proven les restes arqueològiques de sepulcres i ceràmiques romanes i àrabs trobats. Pensem que estratègicament aquest

Castell Vell

Rutes Jaume I, plànol Castelló Vicià

Castelló de la Plana

turó donava protecció a la població, donat que la costa era molt sensible a invasions i actes de pirateria, per la qual cosa des del turó es vigilava la tranquil·litat de les costes i en cas de perill s'avisava a la població perquè deixaré els treballs i pujaren al turó per a protegir-se darrere de les muralles.

La qüestió és que Castalia, Cartalio o Castalium, d'origen jònic o romà, estava habitada quan el rei Jaume I va conquerir les terres castellonenques. Després de la seua entrada a Borriana a l'estiu de 1233, Peníscola i altres poblacions del nord de la província (entre elles Castelló) també van capitular i conquerit el primitiu castell que es trobava en aquell turó. La capitulació del castell de Fadrell, es va fer sense vessament de sang atès que la població musulmana no va ser expulsada del terme del castell. Fet que va portar a que el monarca disposés des d'aquell moment d'una guarnició cristiana aposentada al castell per vigilar les noves terres.

Al juny de 1234, el rei conqueridor va concedir aquestes terres al seu oncle patern Nuño Sánchez. El 8 de març de 1239 aquest senyor feudal concedeix a Tarragona Carta pobla a una alqueria que es trobava al pla del castell de Castalia, l'alqueria de Benimahomet perquè 54 pobladors provinents de les seues possessions a la Cerdanya pogueren establir-se amb 60 joves de terra de secà properes així com les construccions, jardins, terres cultivades i ermes, aigües i canalitzacions, pastures i boscos, camins i zones de caça. Igualment s'atorgaren 54 cases al castell perquè hi visqueren els nous pobladors, mentre es condicionava l'alqueria en donar un termini de dos anys per assentar-se a la zona de l'alqueria. Però aquest primer intent de repoblar el pla de Castelló, no va ser possible, ja que el Senyor Nuño Sánchez, va morir al mes de setembre, tornant les terres a mans del seu nebot, el monarca Jaume I, un altra vegada.

Diuen les cròniques que el rei Jaume I va encarregar al seu lloctinent Ximén Pérez d'Arenós la translació dels habitants del Castelló del turó al lloc que avui ocupa a la plana, perquè ocupessin les alqueries abandonades després de la revolta musulmana de l'any 1248. Tot això amb la finalitat d'intentar solucionar el buit poblacional patit després de les revoltes, que impedia treure fruit a les fèrtils terres. Per tant, el 8 de setembre de 1251, el rei Jaume I a Lleida va concedir el privilegi del trasllat al seu lloctinent:

Festes les províncies 1931

Romiatge Magdalena La Formiga d'Or 1928

“Siga a tots conegut com Nos Jaume, per la gràcia de Déu Rei d’Aragó, de Mallorca i de València, Comte d’Urgell, i Barcelona i senyor de Montpeller, per Nos i nostres successors donem llicència e íntegra potestat a vos nostre amat Ximén d’Arenós, nostre lloctinent en el Regne de València, per a que pugau mudar la vila de Castelló de Borriana a qualsevol lloc que vos paregue dins dels termens del mateix Castelló. Concedint que tots els pobladors que habiten dita vila o tinguen en la mateixa cases, i horts tinguen estos, ells i els seus successors, perpetuament francs i lliures de cens, tribut, usage, servici i qualsevol atra exacció que a nosatros o als nostres o alguna atra persona per les mateixes cases i horts mai tinguen que pagar”.

Este document és la base històrica del naixement de Castelló i mostra com els anys previs al trasllat, hi havia una preocupació per part del monarca i dels seus consellers pel mal que estava fent la despoblació derivada de les revoltes musulmanes, que van obligar al rei conqueridor a haver d’expulsar a tots els musulmans que treballaven les fèrtils terres de la plana, produint que les mateixes quedaren hermes i es pergueren les infraestructures i el treball previ. Per això, entre 1249 i 1250 es va produir una distribució de cases i terres entre cristians en el terme de Castelló, fet este que es troba arreplegat en el “Llibre del Repartiment”, per tal d’atraure nous colons que vingueren de terres catalanes i aragoneses, en concret de la comarca catalana del Pallars, dels Pirineus i de la Franja de Ponent.

Aquest document no es tracta d’una carta pobla sinó que és una autorització per procedir a la *mutatio villae*, és a dir al trasllat de les administracions de la vila del Castell Vell a la nova localització a la Plana, on ja residia pràcticament tota la població que en depenia.

Alonso Arrufat, va ser l’encarregat de dirigir les obres per a la construcció de la vila de conquesta ex novo i ja al gener de 1267 Castelló comptava amb 1015 cases i des del 13 de setembre de 1245, el rei havia facultat els habitants de la vila per triar els seus jurats i consellers, privilegi confirmat per Pere I el 7 de febrer de 1283. El rei, preocupat pel despoblament produït prometia una sèrie de facilitats per aconseguir poblar les noves terres. El 9 de maig de 1269 el rei Jaume I atorga a Castelló el privilegi de celebrar una fira anual que començaria el 10 d’octubre, 8 dies abans de la festivitat de Sant Lluç.

Amb el pas del temps i sobretot des del segle XVIII, després de la desfeta d’Almansa i l’enrocament de les muralles de la ciutat, la romeria al turó de la Magdalena adopta un sentit cívic i commemoratiu secular, convertint-se en una de les tradicions de la ciutat. A partir d’aquest moment, la festa se celebrarà com a acció de gràcies en commemoració del trasllat de l’antiga ciutat des de la muntanya al pla, perdent en part el seu antic caràcter penitencial però amb el propòsit de què no es perda aquesta memòria i amb això s’origina la ruïna del seu ermitori, es reconeix obertament l’orgull de pertinença, commemorant la fundació de la ciutat, que posteriorment es recollirà com” l’orgull de vindre de l’antigor, tal com s’arreplega en el Pregó.

Des de 1570 la romeria al turó de la Magdalena adquireix el seu caràcter commemoratiu al fer-se anual (salvant alguna excepció com trobar-se l’ermitori en obres, guerres, epidèmies etc.), este viratge coincideix també en els canvis polítics, socials i econòmics que van afectar a la vila. Començant pel problema de la despoblació produït per una primera expulsió dels moriscos de les terres fèrtils del pla de Castelló al 1248 degut a les revoltes protagonitzades pel cabdill Al-Aziaq, fet que va suposar la repoblació amb famílies cristianes de les terres del nord del rei d’Aragó i punt d’inici de la identitat del poble castellonenc. Esta situació de despoblament, d’exposició perillosa a la plana al no tindre defenses naturals i estar obert a invasions per l’ampla línia costera. De davallades importants al cens de la vila, degut a les epidèmies, sequeres i guerres que es van patir prou

sovint en els primers temps de la reconquesta, va exacerbar el sentit de pertinença dels primers habitants que molt prompte van sentir la necessitat de no oblidar els seus orígens. L'aplegada dels Borbons i la destrucció de les muralles per considerar aquest rei la infidelitat dels castellanencs, va afermar l'orgull de genealogia de la població i va ser el segle XVIII el que va confirmar el desenvolupament de la romeria de les canyes com commemoració històrica.

B.- Pel que fa a l'afirmació col·lectiva de la pròpia identitat, aquesta màxima és una conseqüència del propi concepte de peregrinació, on es barregen conceptes socials i culturals donant color i singularitat a aquelles.

Les romeries són esdeveniments culturals i socials de gran rellevància. Durant les celebracions, es combinen elements com la música, la indumentària tradicional, la gastronomia que són fonamentals per mostrar diferenciació en front a altres celebracions i atracció per la singularitat. Les romeries són ocasions en què es reuneixen comunitats senceres, fomentant la cohesió social i el sentit d'identitat regional. Les tradicions, com indumentària, música, balls o gastronomia a banda de reflectir la riquesa cultural de la zona i la seua història afegeixen un component festiu que animen a propis i visitants a gaudir de la festivitat durant els dies de celebració.

A més, la singularitat de les celebracions s'acompanya d'un simbolisme especial. En el cas de la romeria de les canyes, des del moment inicial, hi ha uns components diferencials que s'associen a la mateixa.

La llegenda compta que per fer el trasllat de l'antiga població al turó de la Magdalena al pla, es va organitzar una processó encapçalada per les autoritats eclesiàstiques i civils a qui va acompanyar tota la població del vell castell. Preveient un llarg camí, els antics pobladors es van proveir de gaiats dels quals van penjar un fanal, per tal d'il·luminar el camí, ja que van baixar en una nit negra, com la gola d'un llop, també van lligar als gaiats una fogassa de pa a la que van fer un forat al centre per a enllaçar-la, anomenat rotllo, amb això es pretenia reportar forces per aplegar al destí i finalment, també van lligar els xiquets i xiquetes amb cordes al gaiato per prevenir que es pogueren perdre pel trajecte. Durant la travessia va començar a ploure, havent de recol·lectar canyes dels camps per ajudar-se a superar els tolls i en

Ermita de la magdalena

Rotllos

Canyes amb les cintes

fer-se de nit van pernoctar a la zona on actualment es troba l'ermitori de Sant Roc de Canet. L'endemà van creuar el riu Sec que venia crescut per les intenses pluges i van arribar a la nova vila on van celebrar una cerimònia religiosa.

Per tant, la iconografia del nostre esdeveniment, naix junt al mateix. Avui en dia, el principal símbol de les festes de la Magdalena és el seu monument, la gaiata. I és precisament aquest monument efímer, que naix amb la llegenda del trasllat, ja que la gaiata és la representació dels gaiatos amb els fanals i els rotllos penjant que portaven els antics pobladors. El monument gaiata, culminat per la forma del gaiato i ple de llums recreant els fanalets, és la representació d'aquella baixada al pla dels primers pobladors castellonencs. Per tant, la gaiata és el principal símbol fundacional i una senya important de la identitat castellonenca.

Però també hi ha altres elements singulars en la llegenda del trasllat, un *storytelling* de primera que si es volguera inventar, no es podria. Un d'estos elements és el rotllo, avui en dia clar símbol de les festes de la Magdalena, com la seua pròpia iconografia i símbol barat i distingible que porten tots els romers be a la canya o enganxat a la brusa i que lliga tant la part fundacional de la festa (doncs els primers pobladors els portaven penjant dels seus gaiatos), amb la part de rogativa o penitencial, vinculant a aquella celebració cristiana, que pregava per les collites, fam, pestes, guerres i altres malalties i en les que en moltes ocasions es repartien els rotllos per a la gent pobre que patia fam.

La canya, element protagonista de la romeria i que dona nom a la mateixa, per descomptat, un dels elements més característic. Encara que es tracta d'un element recurrent en la majoria de les romeries, en el cas de la romeria a la Magdalena, té un protagonisme especial, ja que les canyes van ser utilitzades pels primers pobladors per a tantejar els terrenys pantanosos i d'aiguamolls que van haver de travessar per tal d'aplegar a la vila. La canya, element molt comú en les nostres terres, va servir d'ajuda per a no caure i per espantar als animals que podrien creuar-se al camí.

La llengua, simbolitzada en les contalles, cançons i llenguatge que s'utilitza al voltant de la romeria: Tot és en valencià!, ja que aquesta va ser la llengua utilitzada pels nostres avantpassats en la colonització de Castelló.

Hi ha més elements simbòlics que donen singularitat a la romeria i que s'han anat afegint amb el pas del temps. Els mocadors verds, que porten els romers lligats al coll. Les cintes verdes nugades a les canyes. Els vestits tradicionals, que llueixen els i les protagonistes de cada any. El saquet amb l'esmorzar que es menjarà eixe matí, on no pot faltar els ximos, tramussos i cacaus, rueta de truita de favetes, figues albardades etc. Menjar típic de la plana i acord a l'època de quaresma, ja que la peregrinació es fa el tercer diumenge de quaresma, en plena abstinència.

El temps, les modes i les persones han intervingut en la transformació de molt dels elements de la romeria de les canyes però el que és una realitat inqüestionable és el fet de que la romeria de les canyes suposa l'afirmació col·lectiva de la pròpia identitat de la ciutadania castellonenca, i que tots estos elements distintius són símbols de la mateixa que no s'han hagut d'inventar, sinó que han anat sorgint amb el pas dels anys. D'altra banda, l'afirmació col·lectiva és una conseqüència del propi concepte de peregrinació i del que suposa el lloc de la peregrinació, el trasllat, l'orige..."Orgull de genealogia i de vindre de l'antigor!!"

C.- Finalment pel que fa al significat de Romiatge penitencial i d'acció de gràcies, hem d'indicar que les primeres referències escrites tenen a veure amb aquest sentit de pregativa penitencial, per pregar per evitar guerres, pestes, sequeres, inundacions i altres calamitats.

En primer lloc, aclarirem que la paraula romeria ve de romeu, i la paraula romeu, ve de Roma. Es tracta doncs, de designar l'acció dels pelegrins que es dirigeixen a Roma, i per extensió, a qualsevol santuari cristià. Per tant, encarà que les peregrinacions a llocs sagrats s'han produït al món des de temps immemorials, al parlar de romeria indiquem que es tracta d'una festa d'origen catòlic i que normalment consisteix en una peregrinació que s'adreça a un santuari o ermita d'una verge o sant patró del lloc, situat normalment en un paratge campestre o de muntanya.

Ja hem dit, que tot i que els pelegrinatges a llocs sagrats, han existit des de temps immemorials i en totes les cultures, a occident podem dir que és a l'Edat Mitjana, quan les romeries agafen auge com una forma de penitència i expiació dels pecats, i s'associaven amb la idea que el patiment físic i el sacrifici eren una manera d'acostar-se a Déu.

Els principals centres de pelegrinatge d'aquella època van ser Roma, Santiago de Compostel·la i Jerusalem, però aviat llocs coneguts per la seua força sagrada, per ser lloc d'enterraments de sants o d'aparicions marianes, comencen a ser coneguts i a ser visitats pels pelegrins desitjosos de miracles o de concessió de favors. Per aquest motiu, molts llocs associats amb sants miracles són visitats profusament. En aquest sentit, el turó de la Magdalena, un cop traslladats els antics pobladors a la Plana, fou reconegut pels pobladors de la vila, com un lloc màgic i atractiu, tant per la seua antiguitat, com posteriorment pel santuari dedicat a la Magdalena penedida.

Diu la llegenda que Maria Magdalena era Maria de Betània, la germana de Sant Llàtzer i de Santa Marta, i que amb això arribà a les costes franceses de la Provença, fugint de la persecució als cristians d'aquell moment. La difusió del culte a Magdalena va ser portat endavant per l'Ordre dels Frares Predicadors, fins al punt que els dominics la consideren una de les seues

patrones. Una tradició narrada a la Llegenda que va sortir de Palestina cap a l'any 45 per desembarcar amb una embarcació a Saintes-Maries-de-la-Mer, després d'un viatge perillós i turbulent. Sobre això existeix una altra versió, avalada també per un fresc de Giotto a la capella de la Magdalena de la basílica inferior de Sant Francesc d'Assís, que indica com va tenir lloc l'arribada a Marsella. El culte per Magdalena es va difondre a tot Europa i d'una manera força gran a Provença i a la resta de la corona d'Aragó.

A més no podem oblidar el vessant esotèric de Maria Magdalena, lligada al Sant grial i als templaris, i per tant, segons diu la llegenda, sempre buscant llocs màgics on situar els seus santuaris, com coves, muntanyes etc. Moltes d'aquestes idees, han sigut desenvolupades per escriptors moderns com Dan Brown (El codi Da Vinci) i donen un que pensar...

L'avocació a Maria Magdalena i la significació del lloc a Castelló va fer que ben aviat es convocaren processons penitencials pròpies de la religiositat medieval i directament vinculades a les pestes que assotaven aquestes terres amb freqüència. Per eixos motius i donat que el santuari del turó de la Magdalena es trobava en pèssimes condicions d'habitabilitat, al 1451, apareix un frare barbut, amb el nom d'Antoni, que era un ermità solitari de l'abandonat Castell Vell. Este frare, es va dedicar al treball de dirigir una nova capella dedicada a l'advocació de Santa Maria Magdalena i va aprofitar per això, part de l'antic Castell com l'aljub o la torre de vigilància. En aquells temps i sobretot, al segle XVI, es van realitzar moltes processons al turó de la Magdalena, relacionades amb les pestes, sequeres i altres inclemències però sense relacionar-la amb el trasllat des del castell al pla. Aquests romiatges eren penitencials i anaven simbolitzades amb tots els elements simbòlics, clergat amb el gaiato director, repartiment d'aliments (rotllos), oracions, pelegrinatge al lloc sagrat.

Al 1503 el Consell de la ciutat decideix set processons per la sequera i una d'elles es va dirigir a l'ermitori de Santa Maria Magdalena. A partir del 1572, es comença a crear el costum d'acudir-hi a causa de la sequera que fetejava la zona. Serà per tant al voltant de 1562 i 1570 quan es produeix l'anomenat vot entre el clergat i les autoritats, amb l'objectiu d'una romeria anual a l'ermitori de la Magdalena. A partir d'aquell moment, la romeria de les canyes es va fer tots els anys llevat alguna excepció.

Amb el pas del temps, estos tres significats, a) Commemoració històrica, b) Afirmació col·lectiva de la pròpia identitat i c) Romeria penitencial i d'acció de gràcies, s'han fos en un "Celebració cívica de la ciutadania de Castelló" i cada participant afegeix el seu propi sentiment any rere any quan renova la promesa del poble de Castelló a aquells avantpassats que van lluitar per la nostra vila.

Per a finalitzar, afegirem que la Romería de les Canyes, com rogativa penitencial iniciada documentalment al 1375, ha anat adquirint amb el pas del temps tota la seua significació junt a un caràcter multitudinari, que va més enllà de les seues primeres significacions i en l'actualitat suposa una comunió entre el poble, les autoritats i inclús el clergat que s'uneixen per a commemorar el trasllat del Castell Vell al pla, reafirmant la identitat col·lectiva d'un poble amb totes les seues significacions particulars.

Dra. Estela Bernad Monferrer
Universitat Jaume I

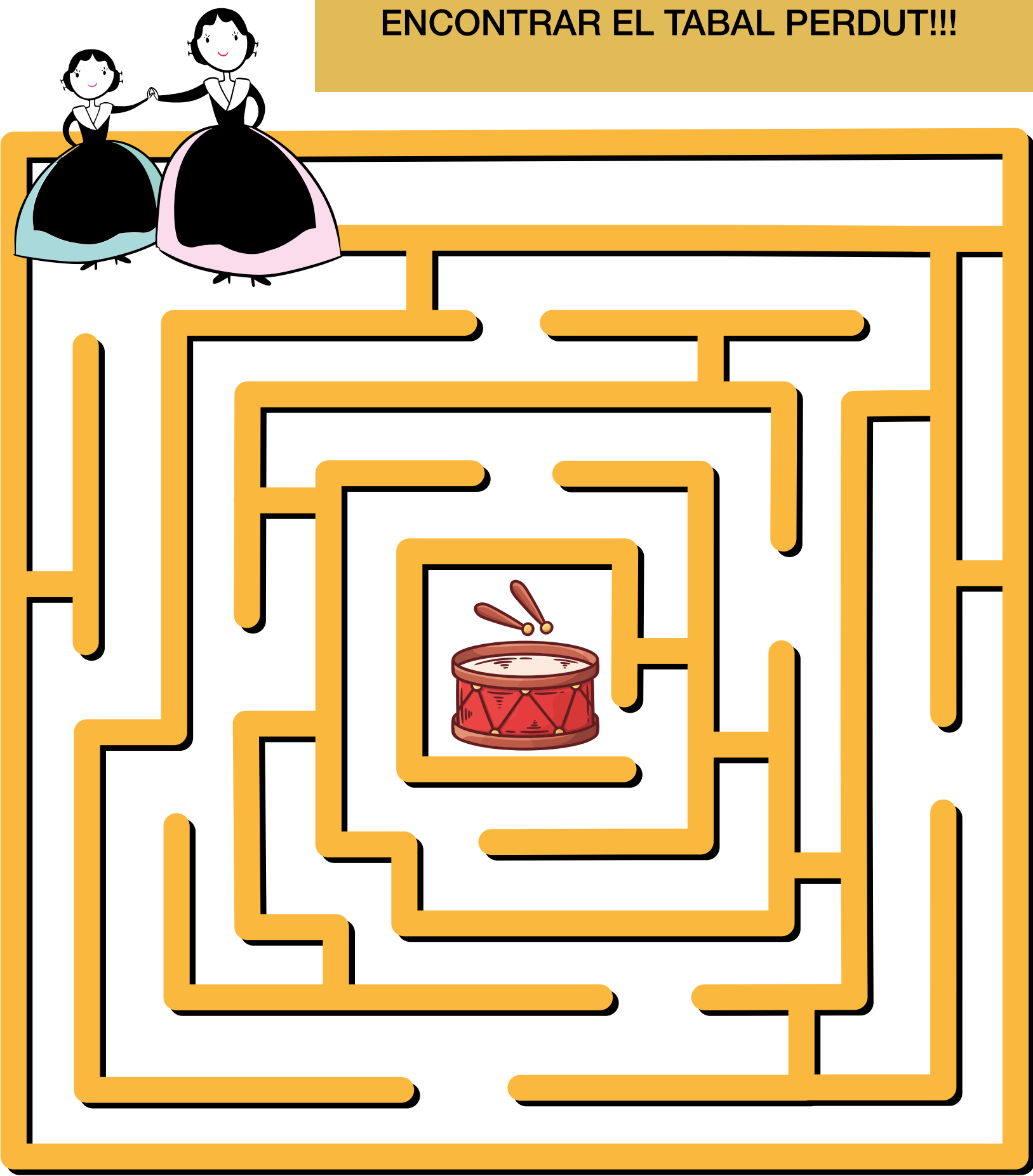
Jocs INFANTILS

Laberint	88
Completa la canço	89 90
Sopa de lletres	91
Les 7 diferències	92

87

AJUDA A LES CASTELLONERES A
ENCONTRAR EL TABAL PERDUT!!!

La Panderola

Popular valenciana

De Castelló a _____ ximpúm, tracatrà.
 De Castelló a Almassora ximpúm, _____.
 Va un tren que vola _____, va un tren que _____leré.
 Va un tren que vola leré, leré, leré, leré.
 Va un tren que vola leré, leré.

I per això li diuen _____, tracatrà.
 I per això li _____ximpúm, tracatrà.
 La Panderola leré, la _____leré.
 La Panderola leré, leré, leré, leré.
 La _____leré, leré.

Era de gran ajuda _____, tracatrà.
 Era de gran ajuda ximpúm, _____.
 Per als 'graueros' leré, per als 'graueros' leré.
 Per als '_____' leré, leré, leré, leré.
 Per als 'graueros' _____, leré.

Ara com ja no _____ximpúm, tracatrà.
 Ara com ja no vola ximpúm, _____.
 Està al 'Paseo' leré, està al _____leré.
 _____al 'Paseo' leré, leré, leré, leré.
 Està al 'Paseo' leré, leré.

Qui fa de _____ximpúm tracatrà.
 Qui fa de guardaagulles ximpúm tracatrà.
 Algun 'llegüero' leré, algun 'llegüero' leré.
 Algun '_____' leré, leré, leré, leré.
 Algun 'llegüero' leré, leré.

Autor(es): Popular valenciana

COMPLETA
 LA CANÇO
 POPULAR
 VALENCIANA
 LA
 PANDEROLA

La Manta al Coll

Autors: José Arqués i i Manuel García

La manta al coll i el _____
mo _____ al Postiguet
la manta al _____ i el cabasset
mo n'anirem mo n'anirem al Postiguet
arreando _____
arreando xim-pam-pum

Per dos quinzets un _____
per _____ una pipa
per quatre una _____
per cinc una _____
el _____ pa fumar
la pipa pa _____
la _____ pa tocar
i la xica pa _____

La _____ al coll i el cabasset
mo n'anirem al _____
la manta al coll i el cabasset
mo n'anirem mo n'anirem al Postiguet
_____ xim-pam-pum
arreando xim-pam-pum

Les _____ de Xixona
s'han comprat una _____
per a pesar-se les mamelles
_____ voltes a la semana
si vols que te la faça
posat _____ cap amunt
i voras que polseguera
que t'ix pel forat del _____

COMPLETA
LA CANÇO
POPULAR
VALENCIANA
LA
MANTA
AL COLL

BALL PLA
CASTELLONERA
GAIATA
MASCLETA
PASDOBLE
RONDALLA

BANDA
DESPERTA
INSTRUMENT
MELODIA
PERCUSSIÓ
TABAL

CANTAUTOR
FANALET
LLAURADOR
MÚSICA
PREGÓ
TOMBATOSSALS

CASTELL DE FOCS
FOLKLORE
MAGDALENA
ORQUESTRA
ROMERIA
VERGE DEL LLEDÓ

T O M B A T O S S A L S F L C N E F S R
O G E U L R P R E G O A A E H T N P R O
I A L S T A O C O N L T N M I U R E A P
N I O V L C S N E R N A A G L D N R R A
T A D S E L F I D E E B L T O S R C M L
A T I A D R V E M A O N E S I D O U C C
B A A T M O G U C A L C T A E L M S A A
A R D S A N R E T A O L T E S L E S S S
L A T D R T C S D O N R A P I V R I T T
M L S R S C V A O E E T I L A E I O E E
T L B N N C O S A P L A A R I F A E L L
L L I R B S B M S A N L T U A N R R L L
B A T C A L H E O E E S L C T O A X O D
A U C Y N L D N L I E O I E L O R G N E
L R A D D T Y A I U N S A K D U R S E F
L A R E A H D T Q A U P L D L O S T R O
P D A G M G L R D M F O E R H A C D A C
L O B U A E O L O S F H X A I R P L E S
A R N M P A S D O B L E T S D L R I B T
G A V F R P T L M A S C L E T A S A C I

SOPA
DE
LLETRES

LES 7 DIFERÈNCIES

TROBA LES 7 DIFERÈNCIES QUE HI HA ENTRE AQUEST GRUP D'AMICS MÚSICS

03

RECORDS 2024

21

ARTICLES

87

JOCs INFANTILS

18 | MAGDALENA | 202502025 |

VOL.I

VOL.II

VOL.III

